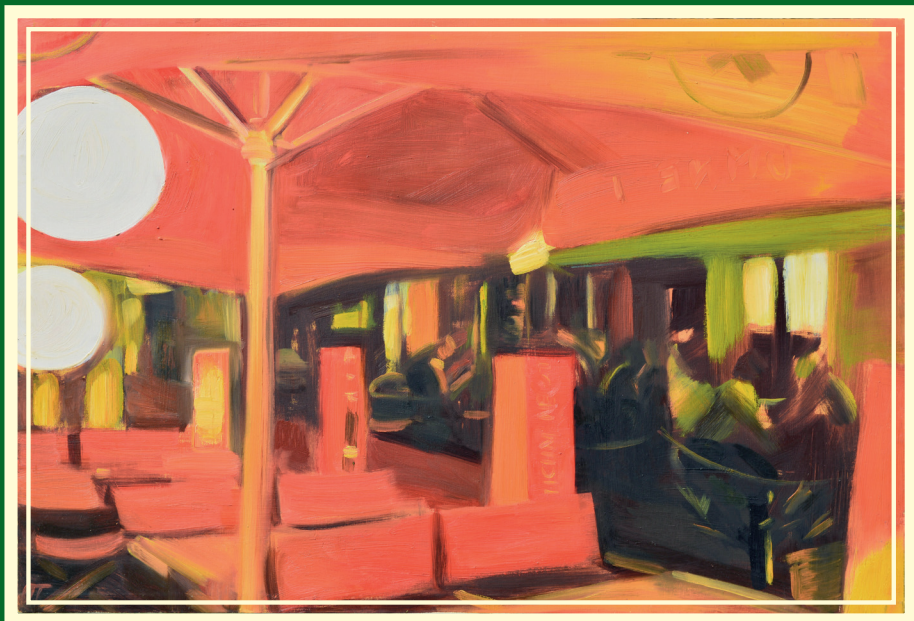

500 Ft

Magyar Múza • 2020. június

MAGYAR MÚZSA

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

ÚJ FOLYAM 13. SZÁM • 2020. JÚNIUS

ALMÁSSY KATINKA • BARNA T. ATTILA • BENKE LÁSZLÓ • ERDŐDI GÁBOR
KATZLER HILDA • LENGYEL JÁNOS • ORSZÁG GYÖRGY • POZSGAI GYÖRGYI
KISS IRÉN • B. RISKÓ IRÉN • SZÁRAZ PÁL • A. TÚRI ZSUZSA • VITÉZ FERENC

BARNA GÁBOR • BÜKI ATTILA • DOMONKOS LÁSZLÓ • KALÁSZ ISTVÁN
LOVAS DÁNIEL • MADÁR JÁNOS • MÉSZÁROS GÉZA • SAITOS LAJOS
MÁRTONFI BENKE MÁRTA • PARDI ANNA • TURBÓK ATTILA • ZIRIG ÁRPÁD

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:
Bertha Zoltán, Cs. Varga István,
Domonkos László, Kődöböcz Gábor,
Lovas Dániel, Madár János,
Pomogáts Béla

Felelős szerkesztők:
Lovas Dániel
Madár János

Képzőművészeti rovat:
Mártonfi Benke Márta

Internetes megjelenés:
Kalász István

Kiadja
a Magyar Újságírók Közossége
Felelős kiadó: a MÚK elnöke

Szerkesztőség, levelezési cím:
1114 Budapest, Bartók Béla út 31.
Telefon: +36 01/209-3494
E-mail: madarjanos48@gmail.com
pressmuk@gmail.com

Online: www.muk-press.hu

Kéziratot nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.

Nyomdai munkák:
HTS-ART Kiadó és Nyomda Kft.,
Budapest

Nyomdai előkészítés:
Euro Bioinvest Kft., Kecskemét

A borítón:
Kiss Márta:
Tavaszi

A hátsó borítón:
Opánszki Tamás:
Éjjeli terasz I.

TARTALOM

Lovas Dániel: Megkarcolta a lelkünket ez a vírus	1
Saitos Lajos: Trianon-szindróma	2
Domonkos László: Gúzsbantánc	3
Zirig Árpád: Mennyit érünk	12
Madár János: Megalakult a Magyar Nemzeti Írószövetség	13
Pardi Anna: Anonymus hölgye	16
B. Riskó Irén: Szó és tett Riskó Ignác munkásságában ..	17
Kiss Irén: Feltámasztás	21
Katzler Hilda: Vakvágány	22
A. Túri Zsuzsa: Vi(e)-a-dal	23
A. Túri Zsuzsa: Dsida Jenő, betegágyán, a kolozsvári kórházban	25
Turbók Attila: Pucér szabadság	26
Benke László: A belső kulcs	27
Egry Artúr: Beérnem csenddel; Útkövezők	31
Büki Attila: Jártak nálam; Parafrázis	32
Kalász István: Szegényház	33
Almássy Katinka: Szárszó	37
Horváth Ferenc: A lehetőség	37
Sipos Erzsébet: Mindig Trianon	38
Varga Tibor: Székely leányok	40
Mészáros Géza: A művészet értelméről	41
Mártonfi Benke Márta: Hiszünk a művészet erejében	46
A MÚK IV. Tavaszi Tárlata	I–XII

TARTALOM

A Magyar Újságírók Közossége 2020 márciusában negyedik alkalommal rendezte meg tavaszi tárlatát. Ez a kiállítás már hagyomány a közösség életében, az idei évben viszont a koronavírus járvány miatt a megnyitót nem tudtuk megtartani. A kollektív azonban a karantén ideje alatt is együtt maradt a MÚK galériájában. A járványveszély megszűnése után, egy időben a Magyar Múza folyóiratunk megjelenésével, rendhagyó módon nem megnyitót, hanem kiállítászárót rendezünk. Ezúttal köszönjük meg a művészek és közösségünk tagjainak türelmét, megértését.

**A MÚK IV. Tavaszi
Képzőművészeti Tárlatának
résztevői:**

A. Bak Péter festőművész
Balló Andrea festőművész
Dombrádi István szobrász
Ger Varga festőművész
Hermkens Edit festőművész
Kemp Zsuzsa festőművész, keramikus
Kis Tamás szobrász
Kiss Márta festőművész
Könyv Kata festőművész
Kron Zsuzsanna festőművész
Mayer Berta festőművész
Mártonfi Benke Márta festőművész
Mészáros Bori festőművész
Mészáros Géza festőművész
Opánszki Tamás festőművész
Rádóczy Gyarmathy Gábor festőművész
Sulyok Gabriella grafikus, operatőr
Székely Móri Márta festőművész
Szok Iván szobrász, festőművész
Tenk László festőművész
Török Gábor tervezőgrafikus, képzőművész
Vincze Angéla festőművész
Vincze Petronella iparművész
Végh András festőművész
Zöld Anikó festőművész

ISSN 1789-7505

9 771789 750004

Lencsés Károly: A Marci és a félpár cipellő	47
Csokonai Attila: Isten vagy a Sátán tesz próbára? ...	48
Lengyel János: Mitracsek úr temetése	49
Ványai Fehér József: Kételtű emberek; Almásban csavargó	54
Ország György: Ecce homo	55
Veráth Mária: Cserepekre történ	57
Pozsgai Györgyi: Értékpusztulás; Letisztulás	58
Barna Gábor: Kunszentmárton száz év előtt	59
Mészáros László: Mindegy; Sziromhasadás	65
Füleki Gábor: Repülés	66
Száz Pál: A novellista	67
Viczián Sándor: Havak	71
Barna T. Attila: Tűnődés egy aukciós házban	72
Dudás Sándor: Jelbeszéd	73
Csontos Márta: Az éjszaka képei	74
Szabó Kata: Kő/papír/olló	75
Balajthy Ferenc: Elfajzott műemkek	77
Vitéz Ferenc: Elárult; A Holdnak is... ..	78
Mártonfi Benke Márta: Kerti karantén	79
Czére Béla: Vörös könnyű angyalok	83
John Keats: Fannyhoz	85
Kaló Béla: Szonett-füzérek örökidőben	86
Jahoda Sándor: Az író csendje	88
Folyóiratszámunk szerzői	90

LOVAS DÁNIEL

MEGKARCOLTA A LELKÜNKET EZ A VÍRUS

Nem hagyhatjuk említés nélkül, ami történt. Nem léphetünk tovább szó nélkül. Az elmúlt hónapokban nagyot fordult velünk, körülöttünk a világ.

Negyedéves folyóiratunk előző számát még teljesen békés körülmények között állítottuk össze az év elején. Mire azonban kijött a nyomdából, kitört a járvány. Március 15-ei ünnepségünket, amelyik minden évben hagyományosan a legnagyobb rendezvényünk, már nem tudtuk megtartani. Képzőművészeti kiállításunk képeit az előző héten még összegyűjtöttük, felraktuk a falra, de a megnyitó már elmaradt. A Magyar Múzsza nyomdából frissen elhozott számaikat sem tudtuk márciusban szétosztani tagjaink között. Székházunkat – fájó szívvel – határozatlan időre be kellett zárnunk.

A következő hetekben azután olyasmit éltünk át, amit élete során még egyikünk sem tapasztalhatott meg. A világ leállásának, a karantén bezártságának kollektív élményét. Az elmúlt három hónap – így vagy úgy – mindenkire hatással volt. Kire erősebben, kinél kevésbé mély nyomot hagyva. Voltak ismerősök, munkatársak, akiktől ez idő alatt végleg el is kellett búcsúznunk. Megkarcolta lelkünket ez a vírus. A most összegyűlt élmények, a kapott sérülések egész életünkben elkísérnek.

Elkezdett dolgaink egy időre elakadtak, de nem adtuk fel. Közösségünk élete ezekben a hónapokban sem állt le. A virtuális világban folytattuk a munkálkodást. Megújítottuk honlapunkat. Elérhetővé tettük rajta keresztül, teljes terjedelmében, márciusi folyóirat-számmunkat, hogy minél szélesebb körhöz eljusson.

Kapcsolataink ápolásáról, az építkezésről sem mondtunk le. Képzőművész barátainkkal virtuális kiállítássá alakítottuk a kollekciót. Irodalmár barátainkkal pedig megállapodtunk, hogy újonnan létrehozott szervezetüket befogadjuk székházunkba, tovább erősítve kapcsolati rendszerünket, gazdagítva kulturális sokszínűségünket. A Magyar Múzsza mostani számának előkészítésén is hónapok óta dolgozunk a virtuális térben.

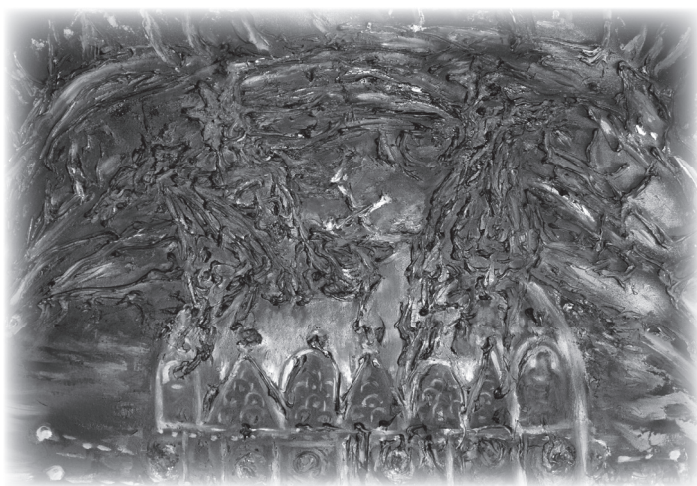
Fordul-e, és ha igen, merre fordul most a világ? Ez a kérdés a következő hónapokban, években dől el. Természetes, hogy a művészet, a kultúra emberei reflektálnak egy olyan súlyú kollektív eseményre, ami páratlan az egész emberiség történetében. Biztos vagyok benne, hogy következő számainkban megjelennek majd ezzel kapcsolatos, gondolatokban gazdag közlemények.

A Magyar Múzsza mostani számát tekintsék életjelnek olvasóink. Olvassák megértő figyelemmel. Olyan körülmények között állt össze, amikor nem lehettünk benne biztosak, hogy mit hoz számunkra a másnap. Merítsenek erőt belőle, hogy van remény a normális élet folytatására. Székházunkat óvatosan újra megnyitottuk, éledezőnk, az élet jelei egyre erősebbek. Kezdjük meg az átélt élmények, tapasztalatok közös feldolgozását.

SAITOS LAJOS

TRIANON-SZINDRÓMA

Olyan ez az ország
mint amikor az embert
csonkolják levágják
fél lábát fél karját –
nem óriás már többé
kivájják fél szemét
kimetszik fél tüdejét
fél veséjét csonkolják
máját – vergődjön még
kicsit átmossák agyát
átütik szívverését–ritmusát
hát gondolkozzék másként
ha halnia kell – daloljon
s vére másképp csobogjon!

Rádóczy Gyarmathy Gábor: Trianon

DOMONKOS LÁSZLÓ

GÚZSBANTÁNC

1990 mindenképpen új korszak kezdete a legújabbkori magyarság történetében, hiszen az 1945 óta első szabad választások és a szovjet megszállók kitakarodása, a nemzeti függetlenség, a megváltozott szabadságfok mind-mind, úgy tűnik, „új fejezet” indokolt-ságát látszanak alátámasztani. Hogy mégis egészen így – irodalmunk esetében különösen – annak oka részint a folyamatok természetrajzában, részben a magyar irodalom fentebb már jelzett, sajátos „változási ütemezésében” rejlik.

Hatvani Dániel, a *Forrás* legkiemelkedőbb korszakának főszerkesztője ezt írja emlékirataiban: „ez volt az az időszak – közvetlenül Kádár leváltása után –, amikor az eladható könyvek száma szemlátomást elkezdett gyarapodni (...) De ki tudta akkor még, hogy mit hoznak a további változások? Június végén óriási tüntetés a fővárosban... (...) Mégis csak érlel valamit az idő? Akkori szemmel nézvést: Grósz összehasonlíthatatlanul üdítőbb jelenség Kádárnál. De hogy a kommunizmus összeomoljék? Ki reménykedhetett akkor ebben?” És egy – megkockáztatjuk – váteszi – megjegyzés: „A politikában, nemzeti sorskérdésekben megmártózott magyar irodalom – furcsa archimédeszi törvény szerint – napról-napra veszített súlyából.” És némi magyarázat is: „de mivel a folyamat kezdetén álltunk, a ránk leselkedő veszedelmeket nem nagyon érzékeltük, mert mi magunk, ’írófélek’ is fontosabbnak tartottuk, hogy az ország kecmeregjék már ki végre a kádári mocsárból... Mintha meg-megcsapott volna bennünket a változások szele.”

Igen: mintha. Ez a „mintha” azután mindinkább jellemezni kezdi ezeket az idők: 1990 nyarán, a titói Jugoszlávia legutolsó békés nyarán, az akkor már a feszültségektől szinte vibráló levegőben töltöttük szabadságunkat a világ nekünk legkékebb tengerén, s az Adria ragyogásában döbbenet hallgattam az öntudatos-magabiztos derék délvidéki nemzettestvérek eszmefuttatásait – mintha csak legalábbis mondjuk 1978-at írtunk volna –, hogy ugyan, szó sincs róla, nem fog szétesni és nincs itt semmiféle baj, nem lesz semmiféle háború. És amikor ugyanebben az évben – a délvidéki líra komoly eseményeként – megjelenik a 37 éves Tari István egyik legjobb, meglepően érett, olykor döbbenetesen pontos költői helyzetjelentéseket és helyzetrajzokat tartalmazó, *Elmulatott jövő* című kötete: a vidék magyar szellemi elitje nevében mond cáfolatot a déli magyarság körében elburjánzott hazug önámításra – s ad egyben felkavaró, tökéletesen helytálló, kordokumentum-értékű beszámolót mindarról, ami 45 évvel az utolsó világégés után a Kárpát-medencében és a Balkánon készülődik. A kötet-címadó vers bevezető

két versszakában könnyes fölmentés is a könnyörtelen elítéletésben: „Ne világosítsatok föl! / Megtévesztettségéből él... / Magyarinak / született és / azoknak adott igazat, / akik léha életre / biztatták. / Kedvükért még/az édesanya nyelvét is / apránként elfelejtette. / Ne illessétek szitkokkal! / Osztályrészülnéki csak / füstölgés / jutott. Lángok / nélkül és azokkal élte / le életét, akiknek a / szeretet / csupán jelszó – / mások megalázásával / alázták meg magukat.” Hornyik Miklós azt írja Tariról, versbeszéde a modern költészet legjobb hagyományait követi, szerkesztéstechnikája, nyelvezete, jelzőhasználatja mentes a neoavantgard manírjairól, üresjáratától, „sivár magakelletésétől (...) a kisebbségi léthelyzet gondjait állítja előtérbe, a századvég katasztrófa-előérzetének adva hangot”. Erre rímel Vajda Gábor összegző megállapítása délvidéki magyarság szellemi életét bemutató nagy munkájának második kötetében: Tari ezzel a (vitán felül addigi legkimagaslóbb) kötetével „a nemzeti–kulturális elnyomatás addig jobbára szublimált indulatait is fölszabadítja”, és „néhol közel kerül ugyan a publicisztikához”, de a publicisztikus hang időnként később is tapasztalható kísértéseit általános érvénnyel felülírja az a – már a kötetnek a szabadkai 7 Nap 1991. június 28-ai számában közölt kritikájában megállapított! – Vajda Gábor-i értékelés, miszerint „Tari István eddig jó költő volt, legújabban viszont kiválónak mondható.” Tény: az *Elmulatott jövő* a kortárs líra legkiemelkedőbb kötetei közé sorolható. Olyan számvetés a délvidéki magyar sorssal, e nemzetrész különleges titói végzetével, sajátságos megmanipuláltságával, óriási erejű és arányú megfélemlítettségéből eredő eltorzítottságával, amelyhez hasonlót lírában sem azelőtt, sem azóta nem lehetett tapasztalni a délvidéki szellemi élet produktumai között. Olyan versek, mint például az *Ezredvégi nyomorúság*: a maga nemében páratlan lelet, ijesztően kegyetlen–keserű helyzetrajz a huszadik század legutolsó éveiből, valahonnan a régi ország déli régióiból – ennyi maradt volna meg, ez a maradék, alig néhány évtized múltán? „Publicisztikus”, meglehet, túl direkt, nagyon is áttétel nélküli, közvetlen. De véresen, komorlón, tragikusan igaz. Népünket létében érintő. Így, ekként szíven ragadó.

„Ellenségeink továbbra is nyalkák,
bőrük az árulástól fénylik,
bőffenéseik megkeserítik
a fölnövő nemzedékek szájában
a nyálat.

A megalázottak továbbra is
megalázóikat éltetik,
a megtévesztettek megtévesztőiket,
a szegények elszegényítőiket
magasztalják.

És az ezredvégi nyomorúság,
veled együtt, azokra ölti
nyelvét vigyorogva, kik a gyökértelenség,
saját gyökértelenségük elnémított
áldozatait.”

Mintha onnan, az Adria partjáról a költő meghallotta volna a bőszen vitatkozó-bizonykodó délvidéki földik hangos gegőzését az egyben maradó, békés jugó világról, s ironikusan odakurjantott volna nekik jó fekete földű Bácskánkából: nem, valóban nem lesz háború, igazatok van, atyafiak, „nem lesz/ háború! / A szívós mellébeszélés / lesz jussotok. (...) Nem lesz / háború, / mert már háború van. Ne mást, / ezt kornyikálják/ a dalnokok! (...) Nem lesz háború, mert / már régóta háború van.” Vajda Gábor igen érdekes és elgondolkodtató felfedezést, összehasonlítást tesz e verseskötet kritikájában: Csoóri Sándorral, az újabb magyar költészet vezéregyéniségével hoznám kapcsolatba „Tari István költői fejlődésének jelenlegi állomását. Nem csupán azért, mert Csoóri Sándor is alaposan megszenvedett a nagy költészet létrehozásáért (...) hanem elsősorban azért, mert mindketten egy pusztuló világ monumentális képeibe lopják be magukat, bűnbánó kallódóként, szegyenkező élvezőként. (...) Ha Csoórinál a nemzeti, az egyetemes, a kulturális és a szociális az igazságot kortyolgató próféta mámoros beszédében elegyedik egymással, akkor a Tari-kötet verseiben is hasonló törekvés figyelhető meg. (...) Nagyobb mélységeket tár fel, mint régebben.”

Ami a mélységeket illeti: ha már Csoóri Sándor akár mint költői etalon kerül elő, három legnagyobb versében – az *Elmaradt lázalom* című 1982-es kötetében először megjelent, az ezeréves lengyel–magyar barátság nagyságához méltó szépségű *Senkid, barátod* (1981), amelyben a „nagyhitű, sápadt ország” ezer esztendő közös történelmével kiérdemelt, a maga nemében páratlan literatúra-ajándékot kap (ehhez járul – bámulatra méltó, örömteli ráadásként – a lengyel irodalom, a lengyel kultúra és általában a testvér-barát „lengyelség” egyszemélyes, kiváló nagykövete a magyar irodalomban: az 1934-ben született és 1965 óta nálunk élő költő–esszéista Konrad Sutarski, aki nem magyarul ír ugyan, de akit legjobbjaink fordítottak Csoóritól Döbrenteiig, s aki oly varázslatos, nagytudású, annyira megnyerő személyiség, hogy egyszerűen nem lehet nem szeretni); a *Bibó-emlékkönyv*be írott, az 1956 utáni, Csurka István kifejezésével „Bibó-felejtés” ellen írott, de egyben Kádár-Magyarország „56-felejtés”-világát is eléink táró („de szégyenében a földet nézi”) *Láttam arcodat* (1981); és az Erdély és az elszakított magyar területek fájdalmának belénk hasító fájdalmát szinte emberfölötti erővel, szívszaggatóan kifejező, Sütő Andrásnak ajánlott *Az elmulasztott utak* (1989), amiből tudjuk, hogy ezek az utak, meglehet, már csak a szívekbe visznek föl, „ahol annyi a kő, mint a Sebes-Körös medrében Csucsá alatt” – egytől-egyig valóban az igazságot kortyoló nagy alkotó mámore sejlík föl: ahol ilyen művekbe szublimálódik a magyar és a közép-európai világ – Tari Istvánnak (és minden valamirevaló magyar költőnek) ebbe az irányba kell keresnie a mintákat és az eszmei-szellemi rokonságot, az ideált és a poézis Fennvalóját. Egyszerre.

Csoóri Sándor ebben az első szabad választásos-sorsfordulós 90-es évben, jó két-két és fél esztendő fullasztó-szedítő rohanás-özöne után – kissé éppen meg akarna pihenni. Szusszanni egyet – ilyen formátumú alkotó esetében nagyjából olyasmit jelent, mint elvonulni egy – meglehet, ezen a nyáron kissé aszályos – kertbe, távol a közszereplésektől, és mondjuk napi két-három oldalas, naplószerű „adagolásban” jó három-négy héten át esszét írni... Nagyformátumút, átfogót, vibrálóan-nyugtalanítóan okosat, igen-igen eredetit, mélyet, szellemeset, átgondoltat, differenciáltságában, elmélyültségében rendkívülit, társadalmi–közösségi mondandójában nemzetit–emberit, politikailag–eszmeileg

magyarpártit, humánusát, a nagy népi író elődök igényeihez-rangjához mérhető, méltót. 1990 nyara Esztergomban pontosan ezt hozza Csoóri Sándornak: egész hónapban, július elsejétől harmincegyedikéig reflexió-együttesben megpróbálja summázni a magyarság legutóbbi történelmi időszakát. A *Tenger és diólevél*, a *Nomád napló*, a *Magyar apokalipszis* és a többi író ember kezét vezető Fennvalóval folytatni amazokat.

Csoóri megidézi az 1987. szeptember 27-ei történelemalakító lakiteleki találkozó kapcsán, ami Amerikában fölöttébb furcsa módon mindebből „lecsapódott”. (Innen itthonról „föladott labdával”, persze.) „A találkozó napján, 1989. szeptember 27-én épp New Yorkban időztem, mert az estemet másnap rendezték meg a házukban Püskiék. Az est megkezdése előtt egyik barátom elém teríti a *The New York Times* aznapi számát, amely – röviden összefoglalva az eseményeket – arról tájékoztatja a világot, hogy a népnek s nemzetnek nevezett magyar ellenzékiek egy Duna-Tisza közti kis faluban, Lakitelken nacionalista légkörű tanácskozást tartottak, amelyre a radikális ellenzék hangadó embereit nem hívták meg. A beszámoló annyira földült, hogy azonnal föltárcsáztam Budapestet. Bíró Zoltánnal és Für Lajossal akartam beszélni. Mindkettejüknek vadul nekiestem: 'Megörlögtetek? Mit csináltak? Nacionalista és antiszemita toborzó lett nagyszerű elgondolásunkból? Ez lehetetlen!' Az elképedéstől alig jutottak szóhoz. Honnan veszem ezt az eszelős rágalmat? 'A *The New York Times* mai számából' – mondtam. 'Ez úgy mocskolódás, ahogy leírták' – állították egybehangzóan mind a ketten. 'Konrád György ott volt?' – kérdeztem szinte perdöntő kíváncsisággal. Ott, persze hogy ott, és nagyon okosan föl is szólalt. Kerekedett vita természetesen arról is, hogy a radikális ellenzék néhány személyiségét miért nem hívták el, de a találkozó főszólamja nem ez volt.' (...) Ezzel a tudósítással kezdődött el igazán Magyarország legújabb, külföld előtti lejárata, árnyalatlan nacionalizmusunkkal és zsidóellenességünkkel. A cikk megjelenése óta alig múlik el egy-egy hét, hogy valahol valakik, Svédországban, Svájcban, Ausztriában vagy Amerikában ne e két torzító lencse alatt figyelnének minket.”

És 1987 után 1990 őszén következett második nagy offenzívájuk: amint a *Hitelben* megjelenik Csoóri Sándor – többek között fentieket is ismertető –, *Nappali hold* című júliusi nagy esszéje, egyetlen kitételeért („manapság egyre határozottabban érződik, fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kívánja stílusban és gondolatilag 'asszimilálni' a magyarságot. Ehhez olyan parlamenti dobbantót ácsolhatott magának, amelyet eddig még nem ácsolhatott soha”) – Csoóri véleménye szerint – „majdnem megköveztek. Száznyolcvannál több írásban támadtak rám.” (Az arányokat és a közállapotokat kiválóan illusztrálja, hogy Csoóri mellett összesen hat – 6 – írás állt ki. Talán nem túl nagy szerénytelenség hozzáfűzni: az egyik e sorok írójának tollából...) Csoóri ugyanis pontosan érezte: egy szűk, a magyarságot megvető–lenéző–utáló, nemzetellenes klikk szépecske teret kapott és igyekezett is élni a lehetőséggel. A totális frontális támadás azután már beárnyékolja az egész 1990-es évet, sőt, az utána következő – máig tartó – időszakot is: állandósulnak a legkülönbözőbb formákban elkövetett magyarelles agressziók, a nyílt rágalmazástól a legocsmányabb mószerolásokig, a közvetlen és rafinált közvetett hiteltelenítő akcióktól a gátlástalan médiakampányokig. Ami pedig mindebből az irodalomra vetül: több és nyomasztóbb, mint hinnénk. A hetvenes évek második felében megindult és a nyolcvanas években folytatódó „ellengőz” (utóbbi kiemelkedő példája volt Spiró György már említett verse, de említhetjük Petri György

később tárgyalandó, nem kevésbé hírhedt, nyíltan keresztény- és vallásgyalázó, *Apokrif* című 1996-os versét is) a rendszerváltozás időszakára meghozta a maga nagyon is kétes ízű gyümölcsseit: a mind intenzívebb propaganda-manipuláció a mind szabadabb légkörben. úgy tűnt, sikeresen, nagy hatásfokkal járatta le azt az eszmekört és képviselőit, amelyet ekkor már egyre kevesebben neveztek népinek és csak népinek. Mert mindez népi-urbánus ellentétnek már a legkevésbé sem nevezhető. A parasztság felszámolásával az 1945 előtt és némiképp még utána is néhány évig ismert népiség értelmezhetetlenné vált – sokkal inkább a nemzeti jelző használata indokolt.

A mindennapokban mindenesetre jó darabig nem volt jelen igazán az az ellentét, ami a két háború között oly mélyen megosztotta az irodalmi életet. Amióta a fentebb felsorolt módon és okok miatt minden kezdett ismét fölerősödni – a túloldalon állók nyíltan kitették a maguk irányjelzőjét. Persze a frontok között jócskán akadtak átmeneti-időleges átfedések, pál- és egyéb – például vissza – fordulások, kezdetben például Eörsi István vagy Mészöly Miklós még nem állt a túloldal mellé, pontosabban nem fordult nyíltan és egyértelműen a nemzetiek ellen, és voltak olyan, sokkal inkább a másik térfelé sorolt írók – például legutóbbi éveikig Karinthy Ferenc –, akik igen sok kérdésben a népi írók utódaival azonos vagy legalábbis nagyon hasonló nézeteket vallottak. (Például még a Spiró-vers elítélésében is.) Sőt, „szélsőséges” esetek is adódtak: az „avantgard”, „urbánus” költő, Balaskó Jenő (1937–2009) egyenesen hősies módon, bátran és szellemesen szállt szembe a rendszerváltozás ultraliberális irányzatával. (Róla – megérdemli – nem sokára részletesebben is szólunk.) Általában: nyilvánvalóvá lett, hogy az igazi választóvonal nem a származás, a háttér vagy a vidéki és a városi tematika között van, hanem egészen máshol. Fekete Gyula az élet pártján illetve a pusztulás pártján állókra osztotta a magyar közéletet, így az irodalmi világot is. Pontos, idővel klasszikussá váló meghatározás: a fő ellentét a magyarságot, a nemzetet szerető, illetve megvető, gyűlölő emberek között van. Az építők és a rombolók, a konstruktívak és destruktívak között. Alapjában véve eszmei, erkölcsi ellentétekről van szó.

Holott...a *Nappali hold* a kádári kommunista rendszer (fel)bomlásának talán legizgalmasabban gyönyörű virága: a címadó, korszakos esszé mellett olyan nagy írások kaptak helyet benne, mint a kötetben Magyarországon először itt megjelent Duray-előszó, a *Kapaszkodás a megmaradásért*; a Trianonnal páratlan logikával és morális tisztességgel számot vető *Erkölcsei revíziót!* („Egy erős állam mindenkor elviseli kisebbségeit. Egy gyönge nem. Mert a kisebbség mindig az erdendő bűnre emlékezteti.(...) Ha a románok képesek lettek volna meglátni önmagukban a bűnt ezerkilencszáztizennyolc-tizenkilenc-húsz táján, most nem tudnák elkövetni önmaguk ellen sem”); *A nemzet mi vagyunk* című, éppen 87-ben Amerikában elmondott beszéd; az 1989-es nagy leltárkészítő *Mi a magyar, ma?*; a magyar amnézia analízise, a *Szőgesdrót a tudatban*; a Sütő András tragédiáját taglaló *Az elvesztett szem fényei*; a rendszerváltozással előállt helyzetet konzsenziális beleérző képességgel elemző és jó néhány prófítékus, azóta drasztikusan igazolódott megállapítást-jövendölést tartalmazó *A veszélyeztetett kegyelmi idő* – és a többi...

A kommunista rendszer felbomlásával, a változásokkal a magyarság számára létrejött kegyelmi idő egyik legnagyobb hozadéka a mindent elindító, mindent meghatározó dicsőséges forradalom és szabadságharc, 1956 felszabadulása volt. A kibeszélhetőséggel, az átszakadt gátakkal előkerülő – rögtön kifogásoltan „nem elégséges számú” – mű

egyike a *Kompország katonái* szerzőjének, Simonffy Andrásnak *Rozsda ősz* című, több-kevésbé meghatározhatatlan műfajú, de annál nagyobb hatású munkája. Visszaemlékezések, önéletrajzi töredékek, naplójegyzetek – egyebek között olyan részletekkel, mint a Parlament előtti mézarlás után emberi testrészek között botladozó, a villamossín mélyedésébe csorgó vért bámuló tizenöt éves fiú vagy a Ferenc körúton végig, a Petőfi híd pesti hídfőjéig végig kirakott, csecsemő méretűre összezsugorodott, szénné égett orosz katonák hulláinak leírása.... Egészen más volt 1990-ben olvasni ilyesmikről – úgy, hogy közben az ember végig tudta, hogy nem hevenyészve-rosszul bekötött, szét-szét-hulló, stencilezett, halovány, apróbetűs, kókányoltan szedett-tördelt szamizdatot és nem is nyugatról hatalmas-permanens szorongások közepette becsempészett „tiltott irodalmat” – hanem mondjuk a Magvető Kiadó honi könyvesboltban szabadon kapható kötetet tartja a kezében...

Furcsa, rejtélyes kiátkozottjai is voltak a jócskán változó állapotoknak: két regény is akadt, amely megjelenése után szinte azonnal – fura-újmodi eszközökkel – eltűntetett, olyannyira, hogy nemcsak ma, harminc év után, de már a 1989–90-et követő egy-két esztendő múltán is a kutya sem tudott róluk, pedig...pedig éppenséggel tudhattak volna. Az egyik gyakorlott, próbált szerző – költő, drámaíró, nem akárki (emlékezzünk csak: Zelk Zoltán!) bocsátja pályájára és nem akármilyen alkotói út van már – és még –előtte; a másik, ha kezdő írónak is számít, hosszú évek szívós munkájával különlegesen egyéni módon „Kádár-koriasan” allegorizáló-sorok közé bújtatottan idézi meg 1956 Nagy Kísértetét, ama halhatatlan eszményt próbálva élénk állítani, igaz, meglehetősen speciális metodikával. Az előbbi regény – Kiss Irén *A szabadság birodalma* című műve (1990) – „gyógyregény” – egy kórház nőgyógyászati osztályának betegét, Dalmát a zárt tér örök metaforájának, sajátos közép-európai varázshegy-metamorfózisának megragadásával a korlátlan és parttalan szabadságra törő, azt – szövegben – folyton-folyvást idealizáló-istenítő nagy rendszerváltó tömörülés, a pesti belvárosi fiúk politikai formátumának lélektani-motivációs cselekvési bázisát próbálja modellálni, úgy, hogy az alapkérdés valóban mindinkább az igazi szabadság és az eszménytelen-hitetlen, cinikus semmi birodalmába zárt rabság ál-szabadsága vagy inkább szabadossága dilemmájává válik.

Ki vagy kik és hogyan ismertek magukra: nem tudni... Miként azt sem, hogy a másik író, a később – Czigány Zoltánhoz hasonlóan – filmrendezőként ismertté lett Szilágyi Andor *A világtalan szemtanú* című regénye (1989) is mitől vált igazán a „csendes-sajteltelmesen eltűntetendő” 56-os művek kiemelkedő darabjává. Szilágyi azt mondja, „1985 táján hozzákezdtem a könyvhöz, anélkül, hogy tudtam volna, konkrétan kiről írok. A könyv 1989-ben jelent meg, és az a váratlan szerencse vagy ajándék ért, hogy még a megjelenés előtt a nyomdász beleolvasott könyvembe, és azt mondta, a főszereplő figurája olyan, mintha Mansfeld Péterről írtam volna. Így az utolsó pillanatban a könyv első lapjára írathattam ajánlasként, hogy Mansfeld Péter emlékére. Akkoriban nem lehetett ezekről a dolgokról nyíltan beszélni. Engem a földalatti politizálás nem vonzott, nem tartottam kapcsolatot az ellenzéki körökkel sem, így történhetett meg, hogy nem hallottam a fiú nevét. Szájról-szájra szállt egy akkor még számomra ismeretlen nevű kamasz története. Mindenki csak úgy emlegette, hogy volt egy fiú, akit halálra ítélték (...) ennek a fiúnak olyan hihetetlenül erős emberi tartása volt, ami csak nagyon keveseknek jut. Ezt az erőt akarták megtörni, és ezt csak halálra ítélésével lehetett.”

Kiss Irénél „gyógyregény” (kigyógyítás?) – itt „naivregény” a (roppant eredeti) műfaji meghatározás. Ez a naivitás sugallt, akárcsak a mű közösségi „vonala” is: a leg-naivabb naiv persze maga a főhős, ama bizonyos fiú, Kitsi-Kopin, a világtalan szemtanú, aki közeli rokonságot tart a világirodalom egyik archetípusával, a közvetlen valóságot nem, de a jelenségek mögötti lényeket pontosan látó jóssal, az igazságot szóló vak énekessel, a görög mitológia Teiresziászával. Szembekerül az elhallgattatás mestereivel, mert nem tudja ki nem kiáltani, világgá nem üvölni, amit a hatalom aljasságáról megtudott, amit a képmutatók szívében meglátott. A regény vázát Kitsi-Kopin monológjai adják, ahogyan időbeli keretét is az ő egy éve esedékes kivégzésének napja szolgáltatja, melynek során pszichéje újratití a múlt eseményeit, látszólag ötletszerűen dobálva egymásra a sűrűn és szeszélyesen vágott filmdaraboka, s így a szemmel láthatatlan dolgok vizsgálója előtt lassan kirajzolódik a terror: a mi harminchárom éven át működő „házi terrorunk” működési mechanizmusa. A diktatúra lényege nem az ásító puskacsövekben rejlik, üzeni Szilágyi, hanem az ásító agyakban, az intézményesített hallgatásban, a kenyérrel-cirkusszal jöltartott tömeg bamba vigyorú képében, hang nélküli torkában. És mindezenközben az időtlen, a mindennek fölötti üzenet: hűség, igazság, haza, hősi halál: a *Világtalan szemtanú* ajkán nem megkopott szavak. Élőbeszédet idéző, néhol keresetten suta, majd ékes archaizálásba csapó fordulatai, makacsul visszatérő kérdéseinek, felkiáltásainak ismétlődései alapjaiban határozzák meg a regény zaklatott, szorongással teli hangulatát.

Mint a jó regényírók általában, voltaképpen mesét mond nekünk Szilágyi Andor: fogalmakról, eszményekről, melyekről a huszadik század végi ember már csak fáradt mosolyú cinizmussal, csendesén, vagy éppen reflektorfényben harsogva, szónoki emelvénny magasából mer szólni. Harmad évszázadnyi önmagunkról mesél, a történelemtől, mely még túlságosan is jelenkor ahhoz, hogy pusztá tananyagká merevüljön. Cinizmust, plakát-patetizmust kerülve kellett megfogalmaznia mondandóját, hogy hiessünk neki. Históriai hitelesség és fikció olyan arányú elegyítésére volt szüksége, hogy az 1956-os eseménykörről és annak szereplőiről konkrét véleményt mondhasson, de a tények szikár világtól megszabadulva, azokat „megemelve” kérdéseit egyetemessé tághíthassa. Könyvének legnagyobb erénye, hogy ezt a helyes keverési arányt megtalálta. Bátorsága, ahogyan ezekhez az égetően eleven történelmi és erkölcsi kérdésekhez nyúlt, remek nyelvtերemő ereje, szuggesztív, érzelmetli-érzelmekre ható előadásmódja imponáló. Elsőkönyves íróként meggyőző, érett munkával jelentkezett. A másik „kiátkozott”, Kiss Irén a „gyógyregény” agyonhallgatása-elrekkentése dacára makacsul folytatta írói törekvéseit: drámákat ír – igaz, némi kiátkozás mintha e téren is folytatódna (*Tiszta, hősök, szentek* címmel 1999-ben megjelent drámakötetéből a Mindszenty bíboros mártíromságát – különös tekintettel az ÁVH-fogságban kiállott gyötrelmekre – feldolgozó darabja iránt rendkívüli, megkülönböztetett érdeklődést mutat az egyik fővárosi színház – Kiss Irén több darabját játszották, például a *Csontváry – A világhódító hun* című drámát 1982 végén mutatta be a Vígszínház, a Mayerlingi fondorlatok premierje 1987-ben volt Zalaegerszegen –, megegyeznek, megkezdődnek a próbák, már a bemutató napját is kitűzik, azután hirtelen-váratlan elállnak a színpadra állítástól – indok, magyarázat azóta sincs...). Később tanulmánykötetei (*Nietzsche Zarathustrája az ezredfordulón* – 2000, *Miő isemük. Tanulmányok a magyarok Istenéről* – 2008, *A feltámadt romantika*

– 2008) és verseskönyvei (*Az asszony napba öltözik* – 2005, *A Boldogasszony kertje* – 2013) szintén megjelennek, *A Föld szava 2016–2019* című legújabb könyvében pedig rövid bölcséleti írásokban fejt ki gondolatait világról, hazáról, jelenségekről, történelemről, politikáról (*A kereszténység újszerű voltáról, A reformáció, A szabadságról, Attila személyisége, Az igazi '56, Árpád sírja, Egyeduralmi rendszer, Horthy képmása, Kert-Magyarország, Népvándorlási ütemterv, Őseink hite, Szabadkőművesség* stb.)

A fenti könyvsorsok is a „rendszer váltó” 90-es év volt – és a marosvásárhelyi március is, állati román csőcselékkel a Székelyföld fővárosában, egy nemzedék legszebb szavú erdélyi próza- és drámaírójának kivert szemével és a maradék (kevéske) szép transzszilván illúzió végleges szétfoszlásával, az Antall-kormánynak már a választások másnapján megkezdődött mocskolásával-erodálásával, ami túl könnyen, túl gyorsan és túl jól sikerül; mire az ősz elérkezik, a taxisblokádnak nevezetű puccskísérlet már szinte csak könnyű liberális hab a mind émelyítőbb, egyre jobban elnehezülő magyar rendszerváltó tortán, amit csak vágnak-vágnak, szabdalnak egyre, és ez folytatódik majd, ha lehet, még drasztikusabban 91-ben is: és hiába írja és jelenteti meg a *Vizaknai csaták* után még 1990-ben Cseres Tibor az *Őseink kertje* című – sok tekintetben – egyféle, lírai-irodalmi módra historikus magyar-román egyezkedésre kísérletet tevő (saját családja történetén keresztül az erdélyi magyarság drasztikusan beszűkült életlehetőségeinek, lehetséges kényszerű alkalmazkodási módozatainak felmutatásával ilyesféle kicsengést jócskán sugalló) munkáját, alighanem Czákó Gábornak van (lett) igaza, aki az 1988-ban megjelent, nagy port felvert, Banga Ferencsel közösen készített játékos-szarkasztikus *Hetvenhét magyar rémmese* után 90-re az új, *Hetvenhét és fél magyar rémmesét* már úgy ajánlotta: „igencsak kíváncsi volna, hogy messzi történelemmé avasodjék sok a nyolcvanhetes, a nyolcvannyolcas, sőt a nyolcvankilences történetekből is. Nem annyira a kötetben, mert ott a kérdés a papír minőségén múlik, hanem bennünk. Mert akárhogy is, a rémmese olyan mese, amelyben a boszorkány és a tündér is mi vagyunk, és a múlt is, a jelen is, a jövő is. Ennek a ténynek az elhessenthetetlensége és a jövő reménye kezdte el a mesekönyvünket záró fél mesét, amely igazából nyit, mert talán megértjük, hogy (...) Magyarország mi legyünk.”

Talán megérjük – talán az irodalom is, tehetjük hozzá, utóbbit illetően még ma is némi kételyekkel, de azért bizakodva. A rémmesék, tűnt bár ez valamikor 87–88-ban bármily hihetetlennek és elképzelhetetlennek, az ezeréves keleti határtól Budapestig, a dunántúli vagy felvidéki magaslatoktól a déli végekig, váltig itt vannak velünk, másképpen ugyan, de kitartóan. Lényegét tekintve nem üzent, nem üzenhetett mást a – vitható módon – „fáziskésésben” levő – vagy nem levő – kortárs irodalom sem. Más kérdés persze, hogy már maguk az alapkérdésekre is – miként Alexa Károly meghatározta – igen nehéznek tűnt válaszolni: „Mi is hát az, amiben élünk? Mi az, ami a 'posztoszocializmus' után következett? 'Menedzserkapitalizmus'? 'Ipari feudalizmus'? 'Káderkapitalizmus'? 'Kapitalisták nélküli kapitalizmus'?” A gyökeresen új társadalmi-gazdasági állapotokat ugyan nem lehetett előre látni, de az előjelekből, majd a mindinkább feltűnő tünetekből már egyre inkább következtetni lehetett: ami jön, ami következik – enyhén szólva egyáltalán nem az, amit legjobbjaink akár „a harmadik út”, akár a klasszikus polgári kapitalista fejlődés logikája mentén prognosztizálni próbáltak. 1990–91-re Magyarországon tulajdonképpen veszedelmes világ alakul ki: a tiltott örvendezés

magyar világa. Valahol valakik a szó szoros értelmében a világon mindent megtesznek, hogy az országlakosság még véletlenül se örüljön. Ne tudjon örülni. Semminek sem, aminek tényleg örülhetne. A demokrácia összehasonlíthatatlanul nagyobb fokának, a szabad utazásnak, ama bizonyos emberi jogok látványos, demonstratív érvényesülésének, általában a szabadság minden téren óriásit nőtt mértékének, a nyugatiasodás számos külső jelének, autómárkáktól szupermarketekeig – és legfőképp: az ország éppen visszanyert tényleges állami függetlenségének. 1991. június 19-én Silov szovjet tábornok személyében az utolsó, a legeslegutolsó megszálló katona vonul ki a csonka ország területéről – ahogyan Jókai írta Budavár bevétele után, „az öröm őrzőgő üvöltésének” kellett volna betöltenie a tereket (stílusosan szólva: Battonyától Nemesmedvesig) – ehelyett két túlsúlyos, bágyadt–cinikus liberálhölgy dala tölti be a kárpáti teret: „báj-báj Szása”, ócskán viccelődni próbálván a négy és fél évtizeddel ezelőtti szovjet karóralopási szuperdömpingen.

Ennyi jutott. Ennyit hagytak. Hogy ezt a förtelmet a fáradt, apatikus(sá tett) országlakosság lanyha közönnyel szemléli és éli végig: el nem feledhető, igazán maradandó jellemzője az úgynevezett (elhervadt, ahogyan Bíró Zoltán elnevezte) rendszerváltás befejező időszakának. És hogy mit „szól” mindehhez az irodalom? Az általános lefitymálás, „kicikizés”, az eszménytelen kiábrándultságot tudatosan gerjesztő – első nagy sikerét a tavaly őszi taxispuccsal elérő – sajtóságios magyarellenés agresszió közepette az irodalom nem tehet túl sokat. Már csak azért sem, mert ekkorra már erőteljesen, mind erőszakosabban terjed és egyre nagyobb hangot kap a teória – a hetvenes évek vége óta, ama bizonyos posztmodernnel-neoavantgarddal kellőképpen megalapozottan –, miszerint az irodalom „régí”, „egykori” úgynevezett mimetikus alapkövetelménye (az arisztotelészi etika „mimézis” – utánzás – szavából voltaképpen a valóságábrázolást jelentve) már nem érvényes, ez „képviselőtű elvű beszéd” csupán, vagyis a kádári korszak avított, idejétmúlt és primitív „politikai beszéd-ellenbeszéd” kategóriájába sorolható – ezt tagadva jó ama bizonyos „szövegközpontúság” – meg a többi... A kártékony ostobaság, akárcsak a szabadság, határtalan. Az irodalom persze, mélységes egyet lehet érteni Alexa Károllyal, „ír, ahogy jön, s létével nem rendszerváltozásokhoz igazodik, azokat legfeljebb tudomásul veszi.”

Ez a tudomásul vétel viszont igen-igen változó lehet: az is. Most is. „A rendszerek megváltozása élmény, de csak kivételes esetekben válik művészi élménnyé.” Már csak ezért sem lehet csodálkozni azon, hogy a magyar irodalom 1987 és 1991 között csak a változások bizonyos „felszíni” következményeinek – tematikai bővülés, tabu-felzabálás – tett eleget, de alapjaiban ugyanazt a fejlődési-vonalvezetési „trendet” folytatta, mint a nyolcvanas években. És mivel a közvetlenül a rendszerváltozást követő, abból mintegy „kinövő” események legtragikusabbika térségünk déli régióiban következett be: az is természetes, hogy a magyar irodalom legszebb, legnemesebb hagyományai a délvidéki magyar irodalom alkotóinak újjászületésszerű, nagy korszakot eredményező – Tari István és néhány korábbi pályatársa előzőleg már bemutatott munkásságával megelőlegezett – teljesítményeiben jutottak igen látványosan kifejeződésre.

Részlet a szerző

*Gúzsantánc – A magyar irodalom története 1956–2020
címmel az idén megjelenő munkájából*

ZIRIG ÁRPÁD

MENNYIT ÉRÜNK

tegnapokból mentem át magam
hogy ha muszáj hát erős legyek
fölkészülten ne csak az alkony
találjon inkább a reggelek.

épp eleget voltunk már csöndben
elég a szelídgerle-szerep
ha te erős vagy jöjj velem
így én is erős lehessek veled

kilengtünk mint a hajóhinta
tántorogtunk kilúgozott fővel
megküzdöttünk mert csak így lehet
a fájón elcitált időnkkel

nem hódítani hívlak ne félj
csak megszerezni belső tudatunk
értékeinket számba venni
hogy mennyit érünk ha itt vagyunk

ha itt magyarnak megmaradunk

Kő Pál:

Magyarország közepe, 1979

Ezzel az alkotásával emlékezünk a napokban elhunyt Kossuth-díjas szobrászművészre, a Nemzet Művészeire, barátunkra, aki folyóiratunkban is publikált.

MADÁR JÁNOS

MEGALAKULT A MAGYAR NEMZETI ÍRÓSZÖVETSÉG

Megalakult a Magyar Nemzeti Írószövetség. Ennek az új irodalmi szervezetnek a létrejöttét – elsősorban – az indokolta, hogy a kortárs irodalomban zajló események, feszültségek erőtereit jobb és békésebb irányba fordítsuk. Ezt a szándékot és őszinte közeledést viszont csak akkor tudjuk a megvalósítás színterére vinni, ha minél szélesebb körben tudatosítjuk az összefogás fontosságát. Mi – alapítók – az irodalmi és közgondolkodás megújításának kezdeményezői szeretnénk megteremteni egy olyan színteret, amelyben a múlt és a jelen értékeinek felmutatása a legfontosabb. Az elfogulatlan, önzetlen megítéléshez azonban megkerülhetetlen az is, hogy áttekintsük a magyar irodalomban évek, évtizedek óta zajló művészeti, társadalmi és történelmi eseményeket, egymásnak feszülő székértáborokat.

Mi, alapító tagok – Madár János, Kiss Irén, Tábori László, Domonkos László, Büki Attila, Demse Márton, Turbók Attila, Kalász István, Barna T. Attila, Katzler Hilda – éppen ezért tartjuk nagyon fontosnak a népi–nemzeti és a polgári nemzeti hagyományok újragondolását, a magyar irodalmi élet és közgondolkodás megújítását. Ehhez keresünk elkötelezett alkotótársakat, hogy megvalósíthassuk legfontosabb céljainkat, feladatainkat:

1. Az 1956-os írószövetségi hagyományok ébrentartása a nemzeti függetlenség gondolatának ápolásával.

2. Keresztényszociális eszmeiség terjesztése – különös tekintettel a nemzetért aggódó szárszóiak és legjobb polgári íróink gondolataira.

3. A mellőzött vidéki irodalmárok felemelése publikációs és szereplési lehetőségek biztosításával.

4. Kapcsolattartás a határon túli magyar írókkal, számukra fórum biztosítása a bemutatkozásra.

5. A nemzeti könyvterjesztés előmozdítása, az olvasási kedv felélénkítése.

A Magyar Nemzeti Írószövetség a magyar nép, a magyar nemzet tiszta erkölcsének és nemes értékeinek megőrzésével és tudatosításával a megmaradás és a felemelkedés új útjait kutatja. Éppen ezért a valaha népi–nemzetinek mondott, ma keresztényszociálisnak nevezett és a polgári hagyományokhoz kötődő eszmék terjesztését nagyon fontosnak

tartjuk. Különös tekintettel Sinka István, Németh László, Püski Sándor, Herczeg Ferenc és Márai Sándor gondolataira, műveire.

Ez az öt pont csupán jelezni szeretné azokat a feladatcsoportokat, amelyek egymásra épülésével egy olyan tisztességes, erkölcsi alapokon nyugvó irodalmi életet kívánunk megvalósítani, amelyben minden író, költő, irodalomtörténész megtalálja a maga lehetőségeit; és senki sem érzi, hogy mellőzik, kiszorítják, megalázzák... Mindezzel egy olyan arányos, értékorientált, az emberi és alkotói méltóságot szem előtt tartó szövetséget kívánunk megteremteni, amely segít megőrizni és tudatosítani a magyar irodalmi és kulturális értékeket. Az áthagyományozás ugyanis egyszerre feltételezi a múltat, a jelent és a jövőt.

Első pont: Feladataink kiemelt részeként az 56-os írószövetségi hagyományok ébren tartását és a nemzeti függetlenség szellemének ápolását rögzítettük. Mi is fontosnak tartjuk, hogy ennek a megkerülhetetlen történelmi eseménynek mindenféle irodalmi, közéleti és kulturális vonatkozását tiszteletben tartsuk, tudatosítsuk és tovább kutassuk. Gérecz Attila és sorstársai örökségével külön is szeretnénk foglalkozni. Szent kötelességünk...

Második pont: Talán meglepő lehet, hogy ebben a szintézisteremtésben a népi, nemzeti érték felmutatására éppen Sinka István nevét jelöltük meg elsőként. Ha elolvassuk a Fekete bojtár vallomásai című életrajzi könyvét, olyan árva, olyannyira magyar identitást olvashatunk, hogy beleborzong az ember. Ebben a borzongásban egyszerre van benne a magyar nép, a magyar nemzet szegénysége, megalázottsága, kiszolgáltatottsága – máig tartó üzenete. Sinka István könyvének elején olvashatjuk a következőt: „Szülőanyám állítása szerint ragyogószemű kis kölyök voltam, eleven, mint a csík, de sovány, kicsi és fekete. Hogy úgy mondjam, családi nevemnek megfelelően csakugyan – sinka. Tudniillik, a betegeseket és a nagyon szegényeket nevezik így. Hogy miért sinka az, aki szegény, nem tudhatom. Vannak, akik egy régi istenséggel hozzák kapcsolatba. Viszont vannak olyanok, akik már sokallják ezt a rangot a Sinka névtől. Mindenesetre a fogarasi három Sinka eredete a döntő. Három falu, és mind a három Sinka. Nagyon szegény vidék lehet az, úgy gondolom, mert mondanom se kell, én a mellett maradok, hogy a nagy szegénység sinkai állapot.” Amikor Sinka István emberi és költői értékeit fölmutatjuk, azonnal odaérezzük a népi, nemzeti írók és költők egész sorát: Petőfi Sándor, József Attila, Illyés Gyula, Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Nagy László, Csoóri Sándor, Váci Mihály, Ratkó József, Utassy József, Nagy Gáspár, Tornai József és mások meghatározó életművét. Ezek az alkotók – ha más-más hangon, vérmérsékleten is – ugyanazért az igazságért, magyar értékért küzdöttek egész életükben. Valamennyiükre érvényes – mottóként, ars poeticaként egyaránt – Sinka Istvánnak néhány sora: „Nem az a fontos, hogy mikor meghalsz, száz köblös föld, vagy csak egy somfabot marad-i utánad. Hanem az, hogy azok, akik körülötted íltek, milyen módon emlékeznek meg rólád: átkoznak-i, vagy siratnak? Ha átkoznak, száz köblös földdel is átkozott maracc. Ha meg siratnak – pedig csak egy somfabotod vót, akkor is kár vót meghalnod.”

Németh László nevét azért emeltük ki külön is a népi, nemzeti értékek fölmutatásában, mert egyedülálló az a pedagógiai és erkölcsi iránymutatás, amit feltétlenül be kell építenünk a mai irodalmi, oktatási és közművelődési munkába. Közügyggyé kell tenni intelmeit. Ebben a feladatkörben még Püski Sándor nevét jelöltük meg. Ezzel azt szeretnénk kifejezni, hogy a múltban is volt olyan könyvkiadó, aki mindenféle tiltás, politikai üldöztetés ellenére is vállalta, hogy a megkerülhetetlen értéket támogatja. Elegendő, ha csak József

Attilára gondolunk, a nagy költő első könyveire... Hol vannak ma ilyen kiadók?! Pedig nagy szükség volna rájuk... Akik önzetlenül – semmiféle szekértáborhoz és klikkhez nem tartozva – magyar értékért, magyar ügyért harcolnak. Kivételes emberi és könyvkiadói kiállásáért becsüljük Püski Sándort, tekintjük követendő példának. Herczeg Ferenc és Márai Sándor hatalmas életműve pedig a magyar polgári nemzeti hagyományok szempontjából megkerülhetetlen számunkra.

Harmadik pont: A mellőzött vidéki irodalmárok felemelése, publikációs és szereplési lehetőségek biztosítása számukra. Itt a jelenleg meglévő kortárs irodalmi aránytalanságok megszüntetésének szándékát szeretnénk kifejezni elsősorban. Nagyon fontosnak tartjuk ugyanis, hogy a Magyar Nemzeti Írószövetség szervezetén belül kialakítsunk olyan kulturális és művészeti élettereket, amelyek széleskörű lehetőségeket biztosítanak minden író, költő, irodalomtörténész számára, akik kapcsolódnak hozzánk. A Magyar Múzsza nevű folyóiratunkban és más periodikákban folyamatos publikálási lehetőséget biztosítunk alkotóink legjobb műveinek. Könyvbemutatókon, konferenciákon, kiállításokon, zenés irodalmi esteken, írótáborokon biztosítunk majd széleskörű lehetőséget költőink, íróink számára. Hamarosan elindítunk egy könyvsorozatot is, amely szintén alkotóink megbecsülését fogja szolgálni.

Negyedik pont: A Magyar Nemzeti Írószövetség céljait a határon túl élő magyar írókkal, költőkkel együtt kívánja megvalósítani. Egy családnak, egy szellemi közösségnek tekintjük – ugyanis – a határon innen és túl élő, a magyar értékekért küzdő kortársainkat.

Ötödik pont: A könyvterjesztésnek egészen új formáit igyekszik kidolgozni a szövetség, hiszen a mai, elidegenedett világban az olvasás gyönyörűségének semmi mással nem pótolható élményét csak erkölcsi és esztétikai alapon lehet megteremteni.

Mondjuk el azt is írószervezetünkéről, hogy nem ellenírószövetségként jött létre – mint ahogyan gondolják néhányan –, hanem egy egészséges, igazságos, az aránytalanságokat megszüntető irodalmi szervezetként kívánunk működni. Székhelye Budapesten a Bartók Béla út 31. szám alatt – a Magyar Újságírók Közössége épületében – található. Így a két szervezet minden téren együtt dolgozik, erősíti egymás munkáját. Az újságírás és az irodalom mindig is közel állt egymáshoz. Elegendő, ha csak Ady Endrére, Krúdy Gyulára, Móricz Zsigmondra, Kosztolányi Dezsőre, Mikszáth Kálmánra gondolunk, akik mindkét területen maradandót alkottak. Nem hagyhatjuk ki ebből a gondolatkörből Kósa Csaba író, újságíró sem, aki a Magyar Újságírók Közösségének elnökeként gazdag szellemi örökséget hagyott ránk. Nemrég távozott el közülünk örökre. Csak a könyvei, kéziratok, fényképei maradtak velünk. Figyeli minden lépésünket... És figyelnek minket sokan... Szemben a Hadik Kávéház – ahol Karinthy Frigyes, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső és mások naponta összejöttek hajdanán... Összejöttek – és töprengtek múlttól, jelenről, jövőről... Tették ezt nagy-nagy felelősséggel, örökítették meg hiteles művekben. Mi pedig itt vagyunk... A Hadik Kávéházzal szemben... Szellemi örökösökként... Elszánt, jobbító szándékkal, cselekvésre készen... Az előadótermünkben asztalok, székek, könyvespolcok, fölöttük festmények, a sarokban egy zongora... Benedek Elek tulajdona volt egykoron...

A Magyar Nemzeti Írószövetség a magyar nép, a magyar nemzet értékeinek megőrzésével, tudatosításával a megmaradás és felemelkedés új irányait szeretné megtalálni: szigorúan az erkölcs és az érték alapján. Mert valljuk: erkölcs nélkül nem létezhet irodalom...

PARDI ANNA

ANONYMUS HÖLGYE

A hölgy elvárta volna a férfitől,
hogy radikálisan megváltozzék.
Erre nincs mód, különösen nincs a társadalmi
gaztettek levegőjében, hová a hölgy a geszták
felől érkezett, a levegő üdvösség munkacsoport
tagjaként.

A férfi pedig, azonosítópontok erőssége nélkül,
magába roskadtan ült. Zárkózottság, nagy elgyengülés
munkált benne, kilenc évszázad emlékeztetkiesés.
Az árulások korában ki boldog? A hadak múltja,
a bankok útja, a gálya meg a gálya, a sötétség
kék és fekete körei húzták le mágikus nemzeti technikával.

A hölgy viszont abszolút széplegendáktól,
nemes kitartástól felékszerezett. A keleti pusztáktól
hozott csillogó smaragdot, a belülről aláásott
kultúrán hadd ragyogjon. Tündöklő,
 kozmikus kötöttségek éltették, sárba tiport
keresztény emlékek, sok-sok végszimptóma,
a geszta hungarórum gyémántkeménység.

A barát kámzsája mélyen a szemébe húzva,
a barát abszolút morállal tekintett a relatív
morál szerint élőkre. A névtelen szolidaritások
Hunniája merre van, mikor az angyalok,
a címerek is hallgatnak a hazáról?
De ők ketten, Anonymus hölgye, az ismeretlen
férfi beszélgetnek még. Globalizálódik
bennük a Szent István árva népe névszentség.

B. RISKÓ IRÉN

SZÓ ÉS TETT RISKÓ IGNÁC

MUNKÁSSÁGÁBAN

„Az idő mint tér, elvont értelemben,
határos az istenség eszméjével”

Riskó Ignác, (1813–1890) Szatmár megye szülöttjének emlékét az 1848–49. évi forradalomtól, szabadságharctól számított 172 év alatt – szülővárosán, Csengeren kívül – Magyarországon sehol, még Szatmár megyében sem ápolták, s nem ápolják a mai napig sem. Néha elhangzik a neve, de nem, mint politikus vagy költő került be a köztudatba, hanem, mint Petőfi Sándor „jó”, „hű” barátja. Ám, irodalmi munkásságát kutatva, írásaiban nem találtam kifejezetten a szoros barátságukra utaló jelzéseket, de kortársai írásaiban gyakran előfordul a „Petőfi barátja” vitathatatlan elmélet.

A személyiségében rejlő gazdag érzelmvilágának köszönhető költészete, felelősségteljes, szorgalmas tanulással és munkával elért eredményei vitathatatlan értékek. Ennek ellenére, nem tartozott az örök ünnepelek közé, az utókor nem ismerhette meg merészen eredeti gondolatvilágát, költészetét, epigrammáit, népdalait, Szatmár megyei főjegyzői, országgyűlési képviselői, kormánybiztosi munkásságát, az 1848–49-es forradalomban, szabadságharcban vívott elkeseredett küzdelmét, hazaszeretetét.

Sajnálatos ez a mulasztás, mivel kortársai, a reform szellemű nemesség, értelmiségi réteg, pályatársai, egyaránt tehetséges költőként, megfontolt, érett politikusként tekintettek rá. Lauka Gusztáv, a forradalom és a szabadságharc szatirikus lapjának, a *Charivári* szerkesztőjének írásaiban több helyen olvasható elismerő vélemény a fiatal Riskó Ignácról, aki szóval és tollal egyaránt kitűnt a kortárs irodalomban és a politikában egyaránt.

Versei, prózái, levelezései, egyéb, a társadalmi, politikai tevékenységével kapcsolatos dokumentumai, különböző folyóiratokban, zsebkönyvekben érhetők el. Kevés az esély arra – a kutatókat nem számítva –, hogy az olvasók a Széchényi Könyvtárban vagy levéltárakban megkeressék és elolvassák műveit. A kutatómunkát végzők találkozhatnak írásaival, akárcsak, azon ígéretesnek induló pályatársainak műveivel, akikről a Regélő című folyóiratból az alábbi idézet olvashatjuk T. Erdélyi Ilona tanulmányában: „Megbízható, termékeny írók voltak, a szerkesztők célkitűzéseivel maradéktalanul egyetértettek. Garay megállapítását figyelembe véve..., mely szerint 5-6 éve indultak a pályán, elsősorban Adorján Boldizsárra, Pap Endrére, Riskó Ignácra, Beöthy Zsigmondra, Pongrácz Lajosra, Szakáll Lajosra, Vachott Sándorra és Vahot Imrére, Barthos Jánosra (Márk), Király Károlyra és Sárosi Gyulára stb. kell gondolnunk. Ők jelentkeztek a század negyedik tizedének végén, s a negyvenes évek elejére ők alkották a derékhadat, az irodalmi élet aktív képviselőit”.¹

Versei, epigrammái, népdalai, prózai „beszélyei” egyre érettebbé váltak. Költészetének legfőbb vezérmotívuma a hazáért való aggodalom, a szerelem, főként egy titkolt szerelem. Hivatali munkájára nagy gondot fordított, és írói munkássága is elmélyültebbé, filozofikusabbá, csiszoltabbá formálódott. Egyre több irodalmi folyóiratban jelentek meg művei. Egyes források szerint 1836-tól „R” szignóval, neve használata nélkül is írt és publikált.

1839-től jelentek meg versei az *Athenaeumban*, ahol a szerkesztők helyet biztosítottak a fiatal reformkori eszméket támogató, kezdő tehetségeknek, de gyakorlatilag minden korabeli irodalmi lapban megjelentek az írásai, amely lapok napjainkban is elérhetők. Ezek közül jelentősebbek a *Rajzolatok*, az *Athenaeum*, az *Életképek*, a *Pesti Hírlap*, a *Társalkodó*, a *Regélő-Pesti Divatlap*, a *Nemzeti Almanach*, a *Zsebkönyvek*, az *Aradi Vészlapok*, az *Emlény* és a *Zsebkönyvek*.

„Bajza József iskolájához tartozott. Irodalmi megbecsülését mutatja, hogy Toldi Ferenc fölvette nevét a magyar irodalomtörténetbe: Riskó Ignác a lírai epigrammának is szerencsés művelője”.²

1845-1848-ig, a Frankenburg Adolf által szerkesztett *Életképek* folyóirat munkatársa lett, s maradt annak fennállásáig. Ebben a hetilapban jelent meg írásainak jelentős része, többek között a *Honfi gondja* című vers, amely egyrészt számvetés a reformkor törekvéseinek eredményeivel, másrészt a haza, a jövő iránt érzett aggodalom:

„Pirulva számítom fel / Az eltűnt éveket / Pirulok: annyi évek / Mi kevés gyümölcse lett.”

A következő versszak a haza jövőjéért való aggodalom megfogalmazása: „Kinézek a jövőbe / S aggó kétség fog el: / Nyelvem lesz-e, ha szólni / S erőm, ha tenni kell?”.

S végül ezzel a magasztos hangú könyörgéssel zárja sorait: „Óh. áldd meg, Isten, e hont/ Egy szív-, egy lélekkel, / Egy nyelv legyen, ha szólni, / S egy kar, ha tenni kell.”³

Kortársai elismeréssel méltatták mély érzelmeket sugárzó gondolatait, népdalait, kellemes humorát, amelyet időnként megcsillantott, mint például a *Hymnus-féle* című versében. A humoros vers alcíme: – „Tréfás utánzása Kölcsey híres himnuszának, Vörösmarty Mihálynak tisztelettel ajánlja az író”⁴.

A Kölcsey *Himnusza* alapján írt poéma frappánsan fűszerezett kritikai realista bírálatát adja a kor nemességének.

1846-ban felmerült benne a szándék műveinek összegyűjtésére és egy kötetben való kiadatására. Sajnálatos módon, ekkor már felgyorsultak körülötte az események, magánéletével és munkásságával kapcsolatban is, ezért ezt későbbre halasztotta, de erre nem került sor.

Magánéletében remény, kétely és csalódás váltogatta egymást. Riskó Ignác az elhíresült vendéglátás előtt csak költészete által ismerte Petőfi Sándort. Személyesen 1846-ban találkoztak, amikor Petőfi – Pap Endre meghívására – Szatmár vármegyébe érkezett, s megismerkedésük alkalmából Riskó Ignác is szíves vendéglátójává vált új barátjának. Ennek következménye lett a megyebáli találkozás, ahol Riskó bemutatta új barátját Szendrey Juliának. Megtörtént, amire Riskó Ignác nem volt felkészülve. A két fiatal első látásra szerelemre lobbant egymás iránt, s ezáltal a magyar irodalomban elhíresült, egyik legszebb szerelmi és hitvesi költészet bontakozott ki.

A legenda szerint, Riskót mélyen érintette a kudarc, amelyet a titkon remélt boldogság forrásának, Szendrey Juliának eltávolodása okozott, de elkerülte a nyilvánosság beavatását, megővta titkát, amelyet inkább csak költészetéből, illetve a kortársak írásaiból sejthet az olvasó. Térey Mari Szendrey Juliához írt levelében nincs konkrét utalás Riskó mélyebb érzelmeire, a csalódás okozta szenvedésre, viszont a levél tartalma arra enged következtetni, mégsem közömbös számára a szerelmes pár sorsa: „Én tegnapelőtt sokat beszéltem Riskóval felőled 's róla, R. oly nyílt volt, hogy én megvallám, hogy Te szereted P-t. Ő neheztel mindkettőtökre azon levél miatt, a levél most is bontatlanul nála erre esküdött, de elhányta írásai közt mihelyest kikeresi vissza küldi – P-k. Ő oly nyílt, oly részvétellel szólott felőled, 's P-ről hogy Tőle tanácsot kérn akartam, de nem jövén Tőled kérem ezt”⁵ – olvasható a levélben.

Közös barátaik, ismerőseik úgy látták, Petőfi Sándor és Riskó Ignác friss barátságában nem okozott jelentős törést az eset. A csalódás megrázta ugyan, de az *Életeképek* című folyóiratban megjelent *Eltávozá!*... című verséből úgy tűnik, lezárta Szendrey Júlia iránti egyoldalú rajongását:

„Eltávozá! Elvitted lelkemet. / E gondolat percenként eltemet. / Csak gyötrő kínra van, ha élek. / Te jobbra tértél, balra én: / Balról az út rögös, kemény / Járom, bár semmit sem remélek.”⁶

1847-ben jelent meg a *Gondolatok az időről* című filozofikus prózai írása, amely irodalmi munkásságának egyik legértetesebb alkotása. „Mi az idő?” – teszi fel a kérdést, nem csak önmagának, mivel elmékedése szerint a történészek adósaink maradtak az idő lényegének meghatározásával. Gondolatai első szakaszában eljut az idő megfajthatatlanságának határáig, amelyet előbb Isten eszméjéhez hasonlít, „Az idő, mint tér, elvont értelemben, határos az istenség eszméjével.”, majd a természethez. Ezek fölé helyez egy hatalmasabb erőt, egy „világsszellemet”: „mely mindent magában foglal: időt és tért, világot és természetet”. Gondolatai az időt a tenger hullámaival sodortatják. A vízcseppek összekapcsolódásához hasonlítja a percek, az órák összefolyását, s miután oly tükörsimává válnak az évszázadok, évezredek, mint az óceán, rátér az idő és az ember megfajthatatlan, mégis egymást uralni vágyó kapcsolatára: „Az ember az időt feldarabolja, részekre, szakaszokra osztja, s megkötni akarja.” Az ember életében mégis az idő az úr! Jön a halál, s olyan helyre küldi, ahol nincs idő. Az idő a sír fölött marad.

Elmélkedésének lényege a IV. fejezetben teljesezik ki. A múlt, jelen, jövő nyom nélkül elenyésznek: „Ha tett, ha emlékezet nem jelöli meg őket társaik felett”. Az idő az embernek lehetőséget biztosít, rajta múlik, mire használja: „Tettre kell az időt használni, tettel kell a percet, a napot, az évet megjelölni, ha örökre elveszteni nem akarjuk.”

Záró sorai világossá teszik, hogy az idő kihasználására biztató írás egyértelműen cselekvésre ösztönző intelm önmaga és az ország haladó szellemű reformértelmiségi társai számára egyaránt. 1847 a forradalom előtti év, amikor már a cselekvés ideje nem halasztható: „Pedig ismét egy évet veszteni, hol századok mulasztásai volnának pótolandók, és szebb, virágzóbb századok nagyai elveszendők, ismét egy évet veszteni annyi volna, mint osztolni tovább is a múltnak kárhozatos bűneiben, feledni nagy könnyelműen a jelennek feladatát és menthetetlen felelősséget vállalni a jövő irányában.”⁷

Utolsó sorai egyértelműen a felelősségérzet, a hazáért való aggodalom a cselekvést, tetteket, a változtatást igénylő, sürgető hazafiúi gondolatok.

Az irodalom és a politika közötti kapcsolat, a munkájából fakadóan természetes folyamattá vált, s tartott a szabadságharc végéig. Kölcsey Ferenc irányítása alatt kezdte jogi pályáját gyakornokként, majd Szatmár vármegye aljegyzőjeként folytatta. 1840-ben megyéje megbízásából Pozsonyba, az országgyűlésbe került, ahol ígéretes fiatal tehetségként tekintettek rá.

A politikai életben egyre erőteljesebben tevékenykedett, a Radikális Párt tagjaként tovább harcolt a nemzeti függetlenségért és kiváltságok megszüntetéséért. Részt vett a forradalom szervezésében.

1848 elején kinevezték megyei főjegyzőnek, s Nagykárolyban egyhangú közfelkiáltással választották országgyűlési képviselőnek. Amikor az országgyűlés Debrecenbe tette át székhelyét, 1849. január 4-én Riskó Ignác együtt költözött a kormánnyal Debrecenbe, s egyes utalások szerint Szegedre is. A szabadságharc idején elsőik között állt szolgálatba. Szatmár vármegyében nemzetőrséget szervezett, saját költségén vett részt a közellátás támogatásában. Kossuth Lajos eszméivel teljes mértékben azonosult, s azt minden tőle telhető módon támogatta. Debrecenben, a trónfosztó országgyűlésen ő vezette a jegyzőkönyvet. Nevét az oratóriumban, a szószerk melletti padon réztáblába vésvé láthatjuk.⁸

1848. szeptember 17-én Kossuth Lajos Riskó Ignácot honvédtoborzási biztosi feladatra irányította, majd 1849. március 19-én kinevezte kormánybiztosnak, mellé Lauka Gusztávot adlatusának.⁹

A szabadságharc bukásának tragédiája mélyen lesújtotta. Végleg lezárta írói, költői korszakát. Soha többé nem írt, nem adott hírt magáról. Előző írásaival sem foglalkozott. Később sem szólalt meg, amikor Petőfivel való viszonyát firtatták, figyelmen kívül hagyta a kapcsolatukról gyártott elméleteket. A forradalomban és a szabadságharcban végzett tevékenységéért börtönbüntetés várt rá. Az 1850-es években szabadult. Később a pénzügyminisztériumban kapott állást. Halála előtt öt évvel, pénzügyminisztériumi osztálytanácsosként ment nyugdíjba. Magánéletét nem kívánta a nyilvánosság elé tárni.

Családjáról az 1890. évi gyászjelentésben olvashatunk. Búcsúzott tőle felesége, három gyermeke és rokonsága.

A fentiekből talán kiviláglik, hogy Riskó Ignác, – mint korának jelentős személyisége, beírta a magyar história jelesei közé a nevét –, megérdemelné, hogy az utókor lega-

lább a jelentősebb műveit nyilvánossá, elérhetővé tegye. A megyei napilapból értesültem, hogy 2019-ben Molnár József irodalomtörténész által összegyűjtött életrajzi anyaga, versei, prózái nívós kötetben jelentek meg, de sajnálatos módon nem sikerült hozzájutnom, így nem tudok nyilatkozni róla. Őszinte tisztelettel fogadtam a hírt, s remélem lesz folytatás Riskó Ignác életművének terjesztésével, az olvasókhoz közelebb juttatásával kapcsolatban.

¹ MEK OSZK.hu T. Erdélyi Ilona: Irodalom és közönség a reformkorban (oldalszám nélküli)

² MEK. OSZK.hu Magyar Irodalomtörténet: A költészet fejlődése 1846–47. című fejezete

³ Életképek, 1845. 10. sz. 305.

⁴ Életképek, 1845. 25. sz. 797.

⁵ MEK: OSZK.hu Szendrei Julia ismeretlen naplója... Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László feldolgozásában: Térey Mari és Szendrey Julia levelezése XXV. levél 256. o.

⁶ Életképek, 1847. március 20. szám 377. o.

⁷ Életképek, 1847. I. 33. o.

⁸ Wikipédia, MEK. OSZK.hu Hadtörténeti közlemények 1998.

⁹ MEK. OSZK.hu Hadtörténeti Közlemények Bona Gábor: 1848–49-es Kormánybiztosi adattár

KISS IRÉN

FELTÁMASZTÁS

A halott arcán csalánszövet kendő,
a sír a Földanya öblös barlangja,
a ravatalnál Kánaán elveszett juhái sírnak,
egy asszony áloét ken a sebre írnak.

Odakint a főpap klóros vizet hint a kezére,
vörös Nap zuhan a vérszegény Holdra,
a sír szájához a Vénusz gördül zárókőnek,
és lesz majd, aki a kő kódját megoldja!

KATZLER HILDA

VAKVÁGÁNY

Ledobtunk mindent, ahogy mondtad,
magadat kifordítva hoztad.
Édes a csók! Csattan! Csak halkan!
Én mindig magamat adtam.
Halotti párnám az ágyad,
elhamvaszt égető vágyad.
Csettint az ostor, kattan a bilincs...
rémülten nyüszít a Nincs.

Kúszik a Kéj, mint ezer görcsös ág,
a Vágy unottan tetőre hág,
előtted a bércek leborulnak,
vakondtúrárok hegygé tornyosulnak,
lopja a reményt a Holnap.
Csettint az ostor, a bilincs kattan,
már nem játszunk a szavakkal.

Kettőnk közé vertél éket,
kitagadtad a Világmindenséget,
hogy túléljem, behúzom a féket,
A nihil, a közöny elemészt,
ebbe bele lehet veszni,
tótágast áll az ész.

Ám van még életet adó pimasz jövő,
a múltban veled gyökerező.
Hogy melyik kell, dönts el!
Csettint az ostor, a bilincs kattan,
már egymással játszunk...
nem a szavakkal.

A. TÚRI ZSUZSA

VI(E)-A-DAL

„Az elején azt hittem,
Csak magam kell védeni,
De itt nincs kiút,
Már kezdem érteni.”

(Francis Cabrel, A corrida)

Carlos ott állt az aprócska bódében, előtte ajtó, mögötte ajtó, oldalt semmi hely. Teljesen sötét volt, csak a deszkák között szűrődött be némi fény. Kintről kiabálás, zene-bona hallatszott be, amit nem tudott mire vélni. Hajnalban mentek érte, fejére zsákot húztak, jól megkötözték és belökdösték valami járműbe, mely sokáig berregett alatta. Csak egyszer álltak meg útközben, adtak neki is vizet, akkor látta, hogy egy nem túl nagy kamion gyomrában áll. Aztán visszahúzták a zsákot és folytatódott a berregés. Amikor megérkeztek, levették róla a láncokat, a zsákot és belökdösték egy ajtón. Ide. Amikor már azon kezdett gondolkodni, hogy megpróbálja kitörni az ajtót, hirtelen fény öntötte el a bodegát. Valaki a fenekébe szúrt, majd ütött rajta egy hatalmasat. Egy másik ismeretlen kirángatta az elülső ajtón, amit gyorsan vissza is csuktak, amint ő kint volt. Ott állt valami nagy kör szélén. A földön homok. Körbe rengeteg ember. Ordítottak, zenéltek, dudáltak.

– Aha, ezek voltak, gondolta. De mit akarhatnak?

Bevonultak a résztvevők a két lovas alguacillo vezetésével. Mint általában, jött a három matador, mögöttük három-három banderillero, leplekkel. Ezután jöttek a picadokok, gyönyörű, felpáncélozott lovakon.

Carlos csak nézett. Nem értette, hova hozták. A tarka-barka csapat hajlongott, körben mindenki tapsolt, kiabált, zenélt, vagy fényképezett. Hirtelen kiperdült a kör közepére az egyik furcsán öltözött ember. Férfi lehetett, mert bajszos volt, de a ruhája csillogott-villogott, olyan kendőt lengetett, mint amilyen a gazdasszonyának volt.

– Mit akar ez a bohóc?

Carlos kitért előle, amikor az orra előtt kezdett ugrándozni és rázni a kendőjét. Az emberke pörgött-forgott, flitterei csillogtak, a közönség pedig biztatta.

– Gyerünk, gyerünk, matador!

Carlos nem értette, miért ugrál ez a bohóc, de ahányszor arrébb ment volna, a virgonc figura követte. Aztán feltűnt a többi is. Amikor valamelyik egészen közel ért, a közönség énekelni kezdte:

„Fel torreádor, öld meg a bikát.”

Carlos nem nagyon értette, milyen bikáról van szó, hiszen keveset ismert belőlük, ő a teheneket szerette. Aztán az egyik ugránczó kis ember a kendőlengetés mellett olyat tett, amire ő egyáltalán nem számított: beleszúrt Carlos oldalába.

– Ollé! – ordította a tömeg.

Carlos ekkor ébredt rá arra, hogy ő az a bika, akit meg kell ölni. Hogy miért, azt nem értette, hiszen megenni az ökröket szokás, vagy a kiöregedett teheneket. Édesanyja mindig mondogatta, hogy milyen szerencse, hogy ő fiúnak született és ki se herélték, így biztosan nem fogják megenni, mert húgyízű, rágós lesz a húsa. Akkor meg mit piszkálják? Szegény anyja is darált húsként végezte, de azt is mondogatta, természetesen még életében, hogy az is jobb, mint amit az emberek művelnek egymással, hogy hosszú, kínszenvedés hónapok, vagy akár évek után múlnak csak ki. Amikor öregek, betegek és szenvednek, senki sem könnyít rajtuk azzal, hogy átküldi őket a másvilágra. Felrémlt előtte, hogy otthon, Andalúziában is bevitték már egy hasonló helyre, többször is, de ott senki sem bántotta, csak hadonásztak előtte. Az egyik ugra-bugra emberke újra Carlos oldalába szúrt, mire ő fájdalmában elbődült.

– Ollé! – kiabálta egyemberként a tömeg.

A bika úgy érezte, ezt már nem hagyhatja annyiban. Utána is eredt a bohócnak, miközben érezte, hogy valami szúrja a nyakát. Nem tudta, mi lehet az. Amikor fel akarta öklelni a nevetséges figurát, csodálkozva vette észre, hogy nem tudja megemelni a fejét... Közben valaki megpróbálta levágni a fülét. Aztán egyre homályosabb lett minden. A közönség, a mitugrász, a többi rohángászó ember és ló, a hatalmas napkorong. Érezte még néhányszor, hogy beleszúrnak, de nem tudta, hogyan lehetne védekezni. Támadt egy ötlete. Maradék erejét összeszedve nekirontott a legközelebb álló csiricsáré bábnak. A torreádor hördült egyet és a földre esett.

– Ollé! – kiáltotta valaki vékonyka hangon. A bika homályosan látta, hogy egy kislány felállt, úgy kiabált. Egyedül. A rengeteg ember között.

– Megállj, fenevad! – ordította a csillogó bohóc, felpattant és újra Carlos oldalába szúrt.

A tömeg tombolt. Újra felhangzott a „Fel torreádor...”. Carlos szemei előtt elsötétült a világ. Összerogyott. A tömeg ünnepe. Ahogy feküdt ott, megpróbálta kitalálni, hogy vajon mi céljuk lehet ezzel az egésszel? Gyilkolnak és ünnepelnek? Egy védtelen állatot támadnak? Már nem érzett semmit. Arra gondolt, hogy nem jó így meghalni, ennyi ember előtt. De legyen már vége. Ezzel átadta magát a kábulatnak.

– Kelj fel, bika! – hallotta hirtelen újra a vékonyka hangot.

Kinyitotta a szemét és újra látott.

– Ezek szerint nem haltam meg – gondolta.

A kislány ott állt a palánk mögött, egészen közel őhozzá. A napfény glóriát festett rőt haja köré és mintha szárnyai lettek volna. Egy angyal... A bika úgy érezte, csoda történt. Tisztán látta, hogy nem ezen a napon fog meghalni. Minden erejét összeszedve felállt. Nekifutott. Sikerült felemelnie a fejét. Eszébe jutott a hatalmas mező, ahol legel-

ni szokott, a hűvös vízü patak, valamint Marisa, a fejős tehén. Minden tehén közül a legcsinosabb. Futtában fellökött néhány embert, akiről fogalma sem volt, mikor és hogyan kerültek oda. Aztán az egyik, magát ünnepeztető matadorhoz ért, felöklelte és megforgatta a levegőben. Csend lett. A bohóc elrepült, majd rongybabaként zuhant a földre. Vértett. A többi színes ruhás megtorpant.

– Mentőt! Gyorsan! Gyorsan! – kiabáltak körülötte.

Carlos a kislányt kereste, de nem látta sehhol. Ezután, kihasználva a zűrzavart, újból nekifutott, kidöntött két palánkot, s felemelkedett, mint valami szent bika. Szarvai akár két félhold, ez a kettősség végre megadta neki a szabadságot, a belső tűz forróságát, a víz életető erejét : az alvilág és az ég segítségét. Röptében fellökött vagy öt embert, átrepült a kerítés lándzsái felett és már kint is volt az utcán. Az emberek visítva menekültek előle. Pedig nem akart ő bántani senkit. Csak elfutni, messzire, ki a mezőkre. Ott majd rendbejönnek a sebei. Talán még Marisát is megtalálja. Ha meg nem, van elég tehén. Ő pedig, ahogy mindig hallotta, igen szemrevaló bika.

A. TÚRI ZSUZSA

DSIDA JENŐ, BETEGÁGYÁN, A KOLOZSVÁRI KÓRHÁZBAN

Reménykedtem, hogy egyszer tán megértem,
honnán jön az ember és a lélek,
porban járva hol fáztam, hol elégttem,
de mindig őszintén szolt az ének,

mit daloltam és csak arról meséltem,
mily tündöklő, cifra tánc az élet,
nem lázadtam, nem pöröltem, csak éltem,
s most szemem ismeretlenbe réved:

Oly furcsa ez a gyöngesség itt bennem,
nehéz elfogadni, hogy el kell mennem,
de talán arany-édenbe jutok.

Pont a szívem az, ki elárult engem,
súgja: „elég!”, ideje megpihennem,
csak az fáj, hogy még semmit sem tudok...

TURBÓK ATTILA

PUCÉR SZABADSÁG

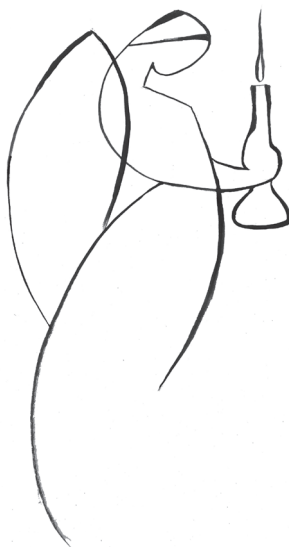
„Ez a boldogság most, a fájdalom”
(Szabó Lőrinc)

Ő volt a hajszolt, öntörvényű rabló,
a szívek táján született zsvány,
üvöltött, hörgött, amikor aranyló
szerelmük végét kongatta az árny.

A mindenséggel nem tud perbe szállni,
aki csak földi mértékkel szabad,
magasztosulhat, csücsülhet királyi
trónon, hódíthat úrhatárokat,

huszonöt év: fénytündökletű mérték,
(bujkálva, bújva, lopva, mint a kém),
pucér szabadság, szemérmetlen érték,

veszendőbb kincs, mint áldozat, erény.
Mintha sakálok ízeire tépnék,
vagy élesedne kín fenőkövén.

Kron Zsuzsa:
Angyal

BENKE LÁSZLÓ

A BELSŐ KULCS

Részlet az Otthonkereső novellafüzérből

Nyár volt. Ezerkilencszázhatvannyolc augusztus 21-én éjjel, amint hazaért a csepeli gyárból, éjfélkor még meghallgatta a híreket. A rendkívüli közlemény felolvasása közben remegett a bemondó hangja. Látni vélte, hogy valamilyen arctalan bitangok ott állnak a bemondó mögött rászegezett fegyverrel, és arra kényszerítik, olvassa be a híreket.

A birodalom „testvéri” csapatai bevonultak Prágába.

– Ezek az aljasok mindent bemocskolnak – dörmögte Magyar János. – Mi is bevonultunk! A testvériség nevében mentünk az oroszokkal! Majdnem mindegy, hogy önként vagy parancsra.

Irgalmatlanul szégyellte magát. Szeretett volna elsüllyedni.

Ránézett bébidollban alvó feleségére. Ő meg fáradtan, ruhástul hanyatt feküdt az ágyon.

Ekkor megnyílt, lassan szétrepedezett felette a mennyezet. Valamilyen undorító, ragacsos sárga anyag csorgott a repedésekből. Mozdulatlanul feküdt, nem tudta megérinteni a feleségét. Lassan, milliméterről milliméterre mindkettejüket ellepte az ismeretlen, súlyos szörnyűség. Elöntötte a szobát, mállott előre, kitüremkedett ajtón, ablakon.

Fuldokolt. Lefordult az ágyról, valahogy odamászott az ablakhoz. Az egész lakótelep minden lakásának ablakán kidagadt, lassan ömlött kifelé a nehéz és bűdös ragacs. Ellepte a teret, a játszótér padjait, a pislákoló villanyokat, az egész országot, az egész birodalmat elöntötte a mocskos iszonyat.

– Meg kell fulladni, és nem kiálthatok. Belém nyomakodik a sűrű undor.

Nincs mentség, nem tudott megszólalni sem. Senki sem. Sem ő, sem más. Érezte, hogy itt is, ott is mocorog egy-egy ember az irtózatos ragacsban. S úgy mozognak, akaratlanul, ahogyan ő, amerre a sűrű sárga massa hömpölyög. Olykor megáll, majd ismét meglödul. Egyre azt érezte, amit a másik ember, hogy valamilyen megbocsájtathatlan és jóvátehetetlen gyalázatot történt.

– Megbecstelenítettek – nyögte. – Gyalázat, hogy magyarnak születtem. Az aljas orosz birodalom újra elárult minket. Elárultatta velünk magunkat, legszentebb testvériségünket. Ha ez a rohadék azt akarja, hogy gyilkosok legyünk, amilyen ő, akkor mi szó nélkül követjük, és megöljük szomszédunkat, felebarátunkat. Bevonultunk Csehszlovákiába, elárultuk forradalmunkat, önmagunkat. Szutykos eszmeárulók, hazaárulók vagyunk. A testvériség gyilkos Káinjai.

Tombolt benne a lélek, de csak nézte tehetetlenül a masszában rezzenéstelenül alvó felesége arcát. Nézte, hogy ő meg milyen mélyen, békésen aluszik abban a rózsaszín bébidollban, amit ő hozott neki éppen Prágából. Hangtalanul sírt, folytak a könnyei. Egy piros barackfát hömpölygetett a szennyes áradat. A könnyecseppek belekeveredtek a lassan áramló masszába, de nem tudták megváltoztatni, felhígítani a minden irányba mozgó, mindent elárasztó undok anyagot.

– Milyen ártatlanok voltunk! S mivé lettünk!

A romlottság hangsúlyozásaként a sárga ragacsban itt-ott egy-egy virágszirom fuldokolt. A piros barackfa virágszirma. A még meg nem becstelenített virágszirom. János valami szépet, jót, engesztelőt akart mondani, de az ő lelkét is mélyen átjárta a dögvész, belőle is áradt, nem tudott tőle megszólalni. Mégis élni akart. Megpróbált ellenállni, nehogy a lelkét is megölje az undor.

Két nap múlva a műhelyben ugyanolyan nyomott volt a hangulat, mint máskor. Lapított mindenki. Lapított az egész műhely. A sebtében összehívott röpgyűléseken a párttagokkal megszavaztatták, utólag elfogadtatták a közös bevonulást. Azt, ami megtörtént. Amit kérdés nélkül megtettek. Legázolták a cseheket, a szabadságot és függetlenséget. Mint ahogy '56-ban Magyarországot. Korruptálták, leköpték párttagságukat, leköpték a vezérek önmagukat, mindenki leköpte a másikat és önmagát is. Nem tudott nemet mondani ő sem. Félt, hát megadta magát. Felemelte a kezét, szavazott. De előbb egy kicsit lopva körülnézett. Minden kéz a levegőben volt.

Dermedten nézte, hogy a drapériás asztal alatt veszetten vic sorog és ugat egy véreb.

Gyűlölte, utálta, szégyellte magát tehetetlenségében, gyűlölte, utálta, szégyellte az idegenné vált embert is, akiről tegnap még azt hitte, hogy igaz barátja. Kereste a cselekvés lehetőségét, s mert nem akart közösséget vállalni, félelmében elvesztette tagkönyvét. Eldobta valahová, eldugta saját maga elől, nem merte nyíltan visszaadni, képükbe vágni, végérvényesen megtagadni őket. Azt akarta, hogy kizárják a pártból. Úgy lett, ahogy akarta. Kizárták. Kizárta magát.

Azután még irgalmatlanabbul szégyenkezett, nem tartozott senkihez, tökéletesen magára maradt gyávaságával a gyáva.

Azelőtt egy vagy két éve járt Csehszlovákiában, gyári kirándulás alkalmával csodálta Prága belvárosát. Úgy érezte, személyes köze lett a nagyszerű városhoz, a Vencel térhez, a tornyokhoz és sörözőkhöz. Minden porcikája tiltakozott a minősíthetetlen gaszág ellen.

Ekkor érlelődött meg benne – ha a magyar forradalom leverése után még maradt volna egy csepp illúziója, ha még nem lett volna mindenki előtt nyilvánvaló –, hogy a szovjet birodalom mindent és mindenkit maga alá gyűrő, beszározó és bevérező gyilkos hatalom, nem lehet vele közösséget vállalni. E káini tett után senkiben sem maradhatott kétség a világon afelől, hogy kivel is áll szemben magyar és cseh, lengyel és német.

A szerszámgépgyári fácánosba összehívott pártgyűlést délután tartották. Magyar János délutános műszakban dolgozott. Irgalmatlanul fájt a feje. Gyűlés után szólt a művezetőnek, hogy rosszul érzi magát. Elvégzi sürgősebb feladatait, de aztán elmegy haza. A művezető csak annyit mondott: menjen.

Este tizenegy óra helyett úgy nyolc, fél kilenc körül szállt le négyemeletes házuk közelében az autóbusról. Amint közeledett, már a térről észrevette, hogy emeleti ablakuk bordó takarófüggönyén gyenge fény sugárzik át.

Felsietett az emeletre.

Nem tudta bedugni a zárba kulcsát. Belül volt a felesége kulcsa. Szégyenkezve és gyanakodva toporgott saját lakása ajtajában. Csöngetni nem akart, nem mert. Benyomta egy kicsit a kukucskáló ajtaját, s látta a résen át, hogy szemben, a szoba ajtajának vastag üvegén át piros világosság szűrődik ki a szobából. Bent gyertyaláng lobogott. Tudta, hogy a felesége gyertyafényben szeret szeretkezni.

Irgalmatlan féltékenység fogta el. A konyha és a gardróbfolyosó felől víz csobogását hallotta.

Ismét bedugta a kulcsát. Most engedett... Az előszoba linóleumán tompán koppant a belső kulcs.

Benyitott, rögtön balra beosont a konyhába, onnan tovább a gardróbfolyosóra. Vilámgyorsan kulcsra zárta a szemközti kis szoba ajtaját, s visszalépett a konyhába. Fölkapta a konyhakést, majd egy sóhajtásnyira megállt a fürdőszoba ajtaja előtt. Ekkor egy férfihang szólt ki a fürdőszobából:

– Veronká! Dobd be a törülközőt!

Veronká?... De hát: Margit...

Benyitott a fürdőszobába.

– Bedobom én neked! – mondta erőltetett nyugalommal, nagykéssel a kezében. Izgalmában csaknem kiugrott helyéről a szíve. – Hát te mit csinálsz itt?

Margitka a nagy szobában megneszelt valamit. Ököllel verte a bezárt kis szoba ajtaját.

– Szása, vigyázz, megjött a férjem!

Szása...? János kezében megvillant a konyhakés. A fürdőkádban álló kövér, meztelen alak megremegett. Ekkor furcsa érzés vett erőt Jánoson. Csaknem elnevette magát a hústorony láttán.

– Ne reszkess, ne félj, nem ölök meg! – nyugtatta, s egy ösztönös mozdulattal a fogasról odadobta neki a törülközőt. – Szedd össze magad, és gyere be a szobába!

Késsel a kezében János benyitott előbb a kis szobába, melynek ajtaján Margitka állhatatosan dörömbölt. De amint megpillantotta férjét s kezében a konyhakést, nevetségessé silányult bébidolljában. Hisztérikusan, sikoltozva menekült a nagyobbik szobába.

– Áruló – suhant át Jánoson a sértett önérzet. – Szerelmünk árulója, esküszegő!

Margitka a franciaágy legtávolabbi sarkába húzódott. Fölényes nyugalmat próbált magára erőltetni. János észre se akarta venni, hogy a felesége milyen kihívóan öleli át két karjával magasra felhúzott térdét. És gúnyosan, cinikusan, hisztérikusan nevet.

– Micsoda elvetemült nő vagy!

– Tedd le azt a kést, Janikám!

– Ugorj! Vidd ki a ruháját!

Margit kényszeredetten lekászálódott a franciaágyról, oldalogva felnyalábolta a fotelba dobott férfi holmit, és nevetséges öltözetében remegve hátrált a fürdőszobába. János letette a kést a dohányzóasztalra, s egy elfojtott sóhajjal leült a fotelba. Várta a betolakodót.

Margitka egy természetes férfival jött vissza a szobába. Fehér ingben volt az ismeretlen. A gyertyafénnyel megvilágított szobában János aligha vette észre, hogy kivel van dolga. Hogy ki ez a Szása, akinek katonatiszti nadrágján vörös csík húzódik le egészen mélyen.

Magyar Jánosnak az adott helyzetben nem jelentett semmit, hogy az előtte álló alak talán valami orosz főtiszt. Hogy került ez ide? Margitka poharakért matatott a szekrényben, s közben az asztalról egy mozdulattal el akarta venni a kést.

– Hagyd ott! – ripakodott rá a férje. – Tedd le a poharakat, és öltözz te is!

János újra megmarkolta a nagykést. S ahogy ismét ránézett az orosz tiszt piros csíkjára, megremegett. Az suhant át rajta, hogy milyenek a magyarok: konyhakéssel próbálják kiverni hazájukból az oroszokat. – De ez itt az én lakásom! – emelkedett meg ismét az önérzete. – Ide azt engedek be, akit én akarok. Ez a nő – mérte végig a feleségét – beengedte az oroszot. Ez meg úgy áll előttem némán és engedelmesen, mintha máris Breznyev előtt vagy hadbíróság előtt állna.

– Megyek – mondta idegen akcentussal. – Elmegyek.

– Ti mindig ezt hazudjátok. Hogy elmentek. Bizony, hogy elmész, te disznó kommunista-fasiszta, te aljas betolakodó ellenforradalmár – állt fel János a fotelból, s megvillantotta kezében a kést.

– Te is elmész! – vetette oda a feleségének. – Takarodjatok!

Késhegyen kísért ki az oroszot meg az árulót. Igyekezett erősnek mutatkozni, de majdnem összeroskadt az izgalomtól.

Eltakarodtak. Sötét éjszaka volt.

Másnap estefelé Margit visszament a lakásba. Az első percekben János még egy kicsit reménykedett. Úgy érezte, talán rendbe hozható a házasságuk. Margit kiment a fürdőszobába és megfürdött. Testét törülközőbe csavarta, úgy ment vissza a szobájába.

– Újra tiszta vagyok! – mondta nevetve.

János ekkor végképp elundorodott.

A bíróság hamarosan felbontotta házasságukat. A házastársak elhidegültek egymástól. János nem gondolta, hogy a békeséget ígérő ítélet micsoda háborúba keveri őket. Lakásukban, osztatlan közös tulajdonukban még sokáig éltek együtt, vérontás nélkül. Közben pokolba kívánták egymást, mint Jani az oroszokat.

EGRY ARTÚR

BEÉRNÉM CSENDDEL

kék iringó és zsenge fű nem enged
szélfúttá hátukra nem lép a lábam
az égi mezsgyék bírják ezt a rendet
a szél ha fű – mert fű – hiába lágyan

beérném csenddel éjezüst időmben
a szélfúttá semmi partján hallgatok
harmat rezgő esti fűben időtlen
régí rendek tartják s női hajlatok

éjezüst időmre s reám mi várhat?
csak sejtem én a zsongó zöld imákat
csend tart a rét-esti feltámadásban

szelíd kezében a „valami-másban”
hol napernyők az eres nagy levelek
szél fű kék Hold és Nap között lebegnek

ÚTKÖVEZŐK

*Rippl-Rónai képeire:
Kövezik a kaposi Fő utcát, 1905*

alig pirkad még a kendős és kalapos
csapat felserken ím a hajnali létben
úgy férfiak és nők együtt bámulatos
„medveölő-öreges” lettek egészen
hirtelen csend lesz ahogy a föld beleremeg
egy a víz-szintre faragva mélyen döngöl
más homok ágyat gondoz tömörre veret,
bakhátat üt a mester páva körökből
félíg térden követ ültet minden férfi
veteménye felfogja majd Kapos porát
Istent hittel életét mind úgy reméli
e nyár is megtermi a téli gabonát
kékuha barna kendő fekete kabát
lányok söprik fel a durva homok darát

BÜKI ATTILA

JÁRTAK NÁLAM

jártak nálam
nagy mesékkel
köpönyegforgató
rakoncátlanok

sosem rajongtam értük
sőt hívni sem hívtam őket
de jöttek mint szépen fészült
lerázhatatlanok

itták borom ették kalácsom
fröcsögő nyállal harsogták
ki velük ki ellenük
és pörgött az idő el-velük

ma már nem fogják a kilincset
fényes cipőjük se éri por
csendben elviselhető arcuk
az időre rábarnul

PARAFRÁZIS

– Aaro Hellaakoski költeményére –

Holdfény az erdőn

föld szegélyére ül a hold
fénye tenger habján remeg

ős varázs-erdőbe
sehova vivő út kanyarog

illan a távolból jövő
árnya sötétbe hullong

lépése csöndje
üresség érintése

KALÁSZ ISTVÁN

SZEGÉNYHÁZ

„és egy nádszálra tűzvén, inni ád vala néki”
Zsolt. 69,22.

Három órát kellett repülni délkeletnek, a reptér új volt, de a főváros ganédomb. Keskeny utcák futottak a sötétbe, sötét büfék, vakolatlan falak, lovas kocsik, sáros luxusa-utók, a házak között kutyák falkába verődve, koldusok, rendőrök mindenfelé. A fővárosból terepjáróval négy órát tartott az út ki Z.-be. Hegyek között, buszokat, kamionokat, kordékat előzve, kerülve. De a kisváros kikötőjében a tenger mélykék volt, a part szürke, köves. A férfi nézte a tengert, a szállodákat, a pálmákat, a téren játszó gyerekeket, az omladozó emlékművet, az üres strandot a napágyakkal, és arra gondolt, jó döntés volt, hogy elvállalta az állást.

Másnap reggel kiment a város szélére, megnézte az építkezést. Nem haladtak semmi-vel, a kerítés, az irodák, öltözők álltak, a műhelyeket el sem kezdték építeni, a via nacionala országútra kivezető utat sem betonozták le. A művezető beszélt, mint a vízfolyás, ez meg az volt baj, hadarta, a férfi végül kiabált. Hogy milyen dolog ez itt? Hogy nem ezért adják a pénzt. Nyugatról. És ő majd rendet terem. Megmutatja, megtanítja mi az a fegyelem, mert csak így lehet, a fejtést meg kell kezdeni.

Délután elment, hogy megnézzé a házat. Fent a város fölött, a hegyoldalban. Nő nyitott ajtót, és a férfi arra gondolt, ilyen csak filmekben van. Hogy ilyen szép nőt lát. Csakúgy. A kétszintes ház tágas volt, a bérleti díj alacsony, a bútorok újak, az ablakból a városra látott, szigetre a párás tengerben, a sziget olyan volt, mint egy összegömbölyödött csecsemő. A nő, Ina tudott angolul, kicsit németül, és a férfi, ahogyan letette elé a kávé, megkívánta. Arra gondolt, ott a szőnyegen. Üvöltve. És, hogy kislányos melle lehet, amit ő szeret, és halkán, esdeklően nyöghet közben.

A ház alatt kert volt terasszal, napernyővel, kis szökőkúttal. A szélben pálmák levele kopogott, a férfi állt az ablaknál, a nap lebukott a tengerbe, itta a törökös kávé, arra gondolt, ez az új élete egyik legszebb pillanata. Itt fog lakni. A tengernél. Aztán meg-

kérdezte, van-e nőnek állása, Ina mondta, nincsen, a férfi arról beszélt, a cégnél kellenek emberek, a nő ekkor belenézett a szemébe, a férfinak remegni kezdett a gyomra, igen, keresnek munkatársakat. A könyvelésen... ott kellene. Még valaki. Aki megbízható. Ő a vezető, ő intézi a felvételt. Tehát?

Másnap délután a nő jelentkezett az építkezésen, a férfi lement a kapuhoz, az örök vigyorgtak, a nő ment utána, megnézte az épületet, az irodát. És az asztalt. Ahol majd dolgozni fog. Input-output, ez lesz a dolga, mondta a férfi, a komputer segít, lesz büfé, ebédet hoznak, egy étterem elvállalta, főznek a dolgozóknak, igaz, a fizetés nem lesz magas. Ez van, a pénzről egy kövér szarházi dönt a Rajna partján, igen, azok ott azt hiszik, a világ végén olcsó az élet. Ina nem szólt, bólintott, a férfit megint elfogta a vágy, szeretne volna átölelni a vékony testet, védeni mindentől, a fülébe súgni, nem lesz semmi baj. Ő majd vigyáz rá.

Este találkoztak a téren. A kikötő mellett, a háborús emlékmű alatt öregasszonyok ültek, gyerekek fociztak, egy öregember krumplit árult. A férfi megkérdezte, hová menjenek vacsorázni. A szállodában nem akar lenni, oroszokkal van teli az épület, egyre kiabálnak, tehát? És nézett a nőre. Ina nem szólt, mutatta, hogy arra menjenek. Elindultak egymás mellett, a férfi az építkezésről beszélt, arról, hogy lopnak, eltűntek gépek, eltűnt építési anyag is, és hogy ezek az ostobák itt azt hiszik, a cég nem veszi észre, pedig nem így van. Amikor vége lesz az építkezésnek, jön a vizsgálat, a feljelentés, a házkutatás. A cég nem felejt, nagyvállalat ez, erős. Mindenfelé vannak embereik. Aztán a villát hozta szóba, kérdezte, mikor épült, kié az épület, Ina hallgatott, a férfi megértette, erről nem akar beszélni. Akkor kell az állás? Kérdezte a férfi, Ina azt válaszolta, gondolkodik. Ez dühítette a férfit, a nő megvárhatja a válasszal, persze, ebben a világvégi városban a tenger gyönyörű, a hegyek szépek, de nem lehet megélni, nem ismeri el, hogy hálás azért, hogy jön egy férfi, kibérli a házát, állást ajánl, kétszeresen fizet neki, persze a nő szép, de akkor is. Igen, dühös lett, úgy érezte, a nő játssza magát. Kelletés, ez jutott eszébe, várátás, minden nő egyforma. Arra gondolt, hogy a nő örülhetne, hogy ilyen férfit kaphat meg, mint ő. Értem, mondta végül halkan, nézzük, hol lehet itt jól enni? Van valami normális étterem ebben a kisvárosban? Vagy csak turistákat fosztogató lokálok? És persze a vendégem, Ina.

Az étterem a városon kívül, egy sétány végén, magas sziklák között volt. Ez itt, mondta Ina, the secret place, ide a helyiek járnak, a helyi gazdagok. A VIP-ek, kérdezte a férfi, a nő felnevetett, hirtelen belékarolt, így mentek fel a teraszra. A megterített asztalok közé. Mint egy pár. Gondolta a férfi, és megint megkívánta.

Leültek egymással szemben, néhány asztal foglalt volt, a pincér hozta az étlapot, mosolygott, és a férfi megérezte, Inát ismeri. Tehát, gondolta, miközben bámulta a nő kislányos mellét, jár ide, a gazdagok éttermében szokott vacsorázni. Ina, szokott itt... kérdezte, Ina azt mondta, igen, de régen nem volt már, sem ideje, sem kedve, pedig jól főznek, the fish is here... wonderfull. A férfi nevetett, kért bort, de nem a helyit, a ti borotok túl erős, magyarázta, inkább rozét, olaszt, könnyűt, mint az ottani élet. És megkérdezte a nőt, járt-e már Rómában? Velencében? Szicíliában? Ina mosolygott, rázta a fejét, ott még nem, a férfi erre azt mondta, ha kész az építkezés, ha minden áll a telepen, ha lesz komputer, elmennek Velencébe, a cége nagyvonalú, utazásokat fizet, nemcsak dolgozni, élni is kell, látni a világot. Akkor jobban dolgozik az ember. Igaz?

Ina letette az étlapot, felnézett, és megkérdezte, van-e felesége?

A férfi meghökkent, a nő arca elszánt volt, komor. Végül a férfi azt mondta, van, de nem élnek együtt. Komplikált. Nehéz. És nem akar hazudni. A nő kinézett a tengerre, a horizonton sötét tartályhajó haladt. Igen, mondta a férfi megint, van feleségem, de gyerek nincsen. A nő nem nézett rá. Talán, gondolta a férfi, ezt a gyerek dolgot nem kellett volna mondania.

Hozták a bort, a pincér várt, a pincér töltött, Ina nézte a tengert, és megkérdezte, hiányzik-e a felesége. A férfi arra gondolt, minden nő egyforma, a nők biztonságra vágnak. A felesége is ilyen volt, csak ez őt már nem érdekelte. Unta. Igen, tudott volna arról mesélni, hogy pontosan ennek a tengernek a partján, csak egy másik országban ült a feleségével egy luxusszálloda teraszán, nyár volt, vacsoráztak, akkor is rozét ittak, a felesége a legszebb ruháját vette fel, hogy szép legyen estére... ő meg? Azt mondta, szép vagy, mert megsajnálta, hogy megint igyekezett tetszeni, kíváncsi tünni, de nem szerette sem a lelkét, sem a testét, még a kezétől is undorodott. Nagy keze volt a feleségének. Ő a halk, törekeny nőt szeretete, a rebbenő ujjakat. Mint Inaé. Szép a keze, mondta, és átnyúlt az asztalon. Nézze, Ina, most új világ kezdődik. Lesz munka, pénz, biztonság, mert van úgy, hogy minden megoldódik, és aki becsüli a céget, azt a cég is becsüli. És én vagyok a cég. Ig্যunk a gyönyörű estére? Hogy találkoztunk? Ittak, a férfi sokat, a nő keveset, éppen egy kortyot, ez is tetszett neki, a férfi nem szerette, ha egy nő ivott. A felesége azon a bizonyos estén a szállodában azt kérdezte, miért nem ér hozzá már két éve, miért nem szeretsz, kérdezte a felesége, ő nevetett, a felesége vodkát kezdett inni, berúgott, üvöltött, hogy ő szép, és azt akarja, hogy szeressék, tépjék le róla a melltartót, és dobálta a poharakat, a pincért fellökte, pedig az csak csitította, jött a rendőrség. És a férfi semmit sem szólt.

A férfi arra gondolt, ebbe az étterembe fog járni, itt ül majd, előbb-utóbb lesznek ismerősei a városból, üzletemberek, hivatalnokok, itt ül majd Ina is, minden könnyű lesz, elegáns. Igen, ez a jelző jutott eszébe: elegáns. Minden lehetséges, semmi sem kell, ez volt számára az elegáns. Felépül az üzem, a cége rendet teremt a városban, kezdetnek meghívna valami énekest a fővárosból, valami slágeres nőt, a munkások tapsolnak, a városi kultúrház igazgatója rázza a kezét, a helyi újságban fotó jön, rövid cikk, hogy remek cég ez, Ina ül az irodában, este lejönnek a tengerhez; így dolgoznak, élnek, és minden elegáns lesz. Könnyed.

A pincér hozta az ételt, nagy tányérokban apró hús, szósz, valami furcsa gyümölcs, a férfi nem ismerte, az íze kesernyős volt. Micsoda izgalmas íz, mondta a férfi, mennyi érdekes dolog vár itt rám, Ina mosolygott, a tenger belebukott a sötétbe, a levegőben rovarok repkedtek, a terasz mindkét oldalán csapdák lógtak a magasban, a rovarok beleestek, kipirgáltak, ők némán ettek, minden jó lesz, gondolta a férfi, és figyelte, ahogyan a pincérek siklottak az asztalok között. Nem is olyan világvége ez itt, minden jó lesz, és nézte a nőt. A kezét, ahogyan fogta a kést. Vágta a fehér húst.

Ekkor jött meg Igor. Pontosabban ekkor lépett fel a teraszra az az ember, akit a férfi ismert.

Amikor a férfi először járt a városban, elment a rendészeti hivatalba, a cég megkívánta, hogy a helyi politikusokkal jó legyen a viszony, a hivatalnokokkal főleg, tehát a férfi ment. Az irodában Igor fogadta, a férfi elmondta, a bánya miatt jött ide a vállalat,

és itt olcsó a munkaerő, a nagy cégek figyelnek a pénzre, ilyen a világ, Igor nevetett, konyakkal kínálta, rend lesz a cégnél, mondta, az itteni emberek békések, meg mi is odafigyelünk, és megint töltött a konyakból. Ő pedig mosolygott, és arra gondolt, ez az Igor kemény férfi, rendet tart ebben a kisvárosban.

Igor nem volt egyedül, ketten álltak mögötte. Két buldog, jutott a férfi eszébe. Igor lassan odajött az asztalukhoz, megállt, a férfire nézett, jó estét, mondta mosolyogva, hallom, nem haladnak az építkezéssel, a bánya megnyitása késik. Vagy tévedek?

A férfi ekkor megértette, Igor mindent tud. És mindig mindent tudni fog a cégről, még azt is, amit a férfi nem... ezt is megértette. Felállt, a két buldog fél lépést tett előre, ó, mondta a férfi, micsoda kellemes meglepetés, holnap szerettem volna bemenni önhöz. Hoztam egy üveg bort a hazámból. Igor mosolygott. De csak a szája, a szeme komor maradt. És a hölgy, kérdezte Igor, új munkatárs? Vagy tévedek? A férfi a nőre nézett, Ina ült az asztalnál, nézte a tányért, Igor felnevetett, biccentett, sok sikert kívánt a cégnek, majd továbbment, leült a kísérőivel egy másik asztalhoz. A bort nem említette. Ez mit jelent, nem akarja a bort, kérdezte a férfi, itt nem szokás ilyesmit adni? Egy üveg bort ajándékba? Kevés? Sértő? Pedig jó bor. Ina nem válaszolt, ült, nézte a férfit, majd azt mondta, fáj a feje, menjenek, please. A férfi fizetett, a számla magas volt, elindultak a sötét tengerparton a város felé. Némán. A férfi fogta a nő kezét, és azt mondta, mostantól minden jó lesz, Ina, bízz bennem, lesz állás, pénz, igen, minden elrendeződik. Beértek a városba, a főtéren ott állt az új szálloda, a parkolóban autók, motorkerékpárok, fiatalok, a férfi azt mondta, szeretne Inával maradni. Kettesben még egy pohár bort meginni. Jó? Ina bólintott, a térről bekanyarodtak egy keskeny mellékutcába, aztán a másodikba, a harmadikba, végül megálltak egy öreg épület előtt, ami raktárra emlékeztette a férfit. Ina kinyitott egy vaskaput, sötét udvarba értek, kutya ugatott rájuk valahonnan, bementek egy folyosóra, ajtó következett, sötét, neszezés, végül Ina felkapcsolta a villanyt, a férfi egy szoba közepén állt, tudom, ez olyan szegényházas, mondta a nő, a férfi hallgatott. A sarokban ágy, szekrény, az ablakon nem volt függöny. Itt lakom, mondta Ina, egyedül, alone. A szüleim két éve meghaltak.

A férfi nézte a nőt, a keskeny heverőt, a foltos pokrócot, a fekete-fehér fényképet a falon, esküvői kép volt, a szülők lehettek, a gyenge villanykörtét a mennyezeten. Nézte a lány mellét, látta, libabőrös lett a karja. Ina megkérdezte, kér-e teát? Csak az van. A férfi nem válaszolt, nézte tovább a lányt, érezte, ahogyan Ina lélegzett, rövid kis levegővétellel, érezte, ahogyan várta, hogy a férfi mondjon valamit. Lassan odalépett hozzá, megölelte. És Ina megkérdezte, marad-e? A férfi megint nem válaszolt, tartotta a lányt, beszívta az illatát. Minden elegáns, gondolta. És Ina ekkor azt mondta, lehet, hogy ma éjjel eljönnek érte, elviszik hozzá, igen, ha Igornak olyan a kedve, előfordul, hogy kocsit küld, de az is lehet, hogy a férfi miatt, mert a vállalat sok pénzt hoz, szóval lehet, hogy Igor mostantól békén hagyja. Lemond róla. De az is lehet, hogy féltékeny lesz. És az rettenetes, Igornál nem lehet tudni. És van másik nője, egy tanárnő jár hozzá, de nem tudni, ezt Ina csak hallotta, talán ettől... Szóval, azt akarja tudni, hogy a férfi marad-e éjszakára? Azt akarja tudni, mi lesz. Mi lesz? Mi lesz? A férfi állt, Ina sírt, a férfi megölelte a lányt, nézte a mennyezetről lelógó körtét, érezte, hogy a lány szíve az övé előtt dobogott, a férfi arra gondolt, hogy nem lehet megúszni, és ekkor halkan azt mondta: I am thirsty, és marad éjszakára.

ALMÁSSY KATINKA

SZÁRSZÓ

Fekete árny,
– fehér sorompó,
– a tehervonat még állt –
páragyászfényben a part,
a költő ugrott,
az égi-gyorsra várva
s lett anyja, apja, Istene, hazája,
lettünk keresztre feszített latrok,
hazátlanok –
elnémultak a horgerantalok
megérkezett az égi állomásra
és letérdeltek a csillagok...

HORVÁTH FERENC

A LEHETŐSÉG

Hetven fölöttiek számvetése 2020 márciusában

Védekeztünk, vívtunk egyre
ilyen-olyan koron át –
s feltehetjük mindezekre
mostanság a koronát.

SIPOS ERZSÉBET

MINDIG TRIANON

Aki az országot
egyszer már
bitóra húzta...
„mindent megfontolt”
az agg Ferenc Jóska,
s a víg legényeket
pokol porondra
indította.

Megy a gőzös,
megy a gőzös,
ez volt a nóta,
s szégyellte a
sánta, béna,
hogy otthon maradt,
(s nem tudta még
milyen szerencsés),

s a víg kezdés után
cirkusz lett az
egész világ
trapézon lógott
fejjel lefelé,
tűznyelők lángszóró
karikákon át ugráltak,
gránátok zsonglőröket dobáltak,
a repülő akrobata,
zuhanó gépből pilóta,
és a szemfényvesztő
gázmaszkos elefánt-számba,
megvakult, összefolyt taknya-nyála...
szurony, szilánk, repesz és akna,
bekötött fejek,
a bohócokon senki sem nevet,
s örökös ropogás, robbanás,
őrült, vad katonazene,
vége az előadásnak!
Megérte-e?

Béke lett,
 mankón jött a béke,
 sírással, sárral,
 felkötött karok,
 ronggyal, sállal,
 őszirózsák fonnyadt
 illatával...
 Pesten már román
 tisztek jártak,
 szájukon rúzs,
 jellemük bocskor,
 rabolnak, fosztogatnak
 a nagy „okosok”
 már nekik osztanak,
 osztogatnak...
 és sírt a sín
 sok földönfutó alatt,
 hogy otthonukból
 semmi sem maradt,
 lett belőlük:
 holtvágányon rostokló,
 nyomorgó vagonlakó!

Hol vonatok közt
 két téglán ebéd rotyog,
 mellette éhes kisfiú ácsorog,
 s a rideg bódéba
 plédbe csavarva
 idős asszony ül,
 fájlalja, mit Kassán hagyott,
 szíve nem bírta,
 reggelre halott...
 s olajos ütközőkön
 mászkáló gyereksereg
 bújócskázik
 vagonok alatt,
 egyikük távolabb ment,
 nem tudta, az a vonat
 tovább halad,
 s lett belőle örök hunyó...

Ó „igazságos béke”
 ott Franciaországba,
 egy nemzetet toltatok
 holtvágányra!

VARGA TIBOR

SZÉKELY LEÁNYOK

Vándorló nemzetség lakik bennem,
Csaba királyfi porló sziklanépe.
Életemben hányszor útra keltem,
s mindig új meg új vidékre érve
sehol nem leltem igaz otthonom.
Hogy tehettem volna bármit érte?

Pedig őket véremben hordozom.
Engem is pörölyvel edzett a sors
oly gránitkeményre, mint gondokon
merengő, kószáló, magába' morc,
magas, szikár, barázdált homlokom
viselő vezért, lófő századost.

Ősapám, lovas székely Benedek
onnan vándorolt nyugati végre
legyőzve mind folyókat, hegyeket,
száz lovasával hazájuk védve
látja őket bennem a képzelet,
amint rácsapnak a német vértre.

Így porlott volt királyi parancsra,
s mindegyre fogyott a szikla székely,
képzetemben indulok most arra,
hol a maradék még most is székel,
ahol szól még tárogatók hangja,
a messzeség ezer kilométer.

S mondhatom, ím, itthon, itthon vagyok,
kardok pengése, hullása vérnek,
szikrázó szemű, holt évszázadok
bennem most újra életre kélnek,
e nép élete most is hányatott.
Feljajdul ím a keserű ének.

De most előttem filmszag pereg.
A Nagy-Somlyó hegy erdősörénye
alatt életre kel az a Nyereg,
füvektől, fáktól zöldellő rétre
sereglik megannyi felnőtt, gyerek,
s a Kis-Somlyó oldalához érve

ezer székely leány gyűlik egybe
piros és fehér hímzett ruhában
egyetlen fénylő dalt énekelve;
nem lesz soha a székely hazátlan,
ellenség rá bárhogy fenekedne
ez ős korban elfoglalt hazában.

MÉSZÁROS GÉZA

A MŰVÉSZET ÉRTELMÉRŐL

Kiállításmegnyitó helyett

Ez az írás egy 2020. március 15-ére tervezett, de a koronavírus járvány miatt elmaradt kiállítás-megnyitó beszéde helyett született, szándéka szerint azzal a céllal, hogy köszönetet mondjon a kiállítás szervezőinek, lelket öntsön a kiállított művek alkotóiba, és mindenek előtt bátorítsa a művek szemlélőit, hogy befogadva e művek akaratát, segítsenek minket együtt közös jelenlétünkben élni.

KIK EMLÉKEZNEK MAJD ÉS HOGYAN erre a pillanatra, amelyben ma élünk? Jelent-e bármit számukra a „migráció” szó meg a „senki földje”? Valóban megfiatalítja majd a világot a koronavírus¹, vagy az álmatlan retteget csak a mindennapjainkat fertőzi meg?² Feldereng-e unokáinkban, milyen boldogító az iskolai osztály füle-hallatára kapott dicséret, vagy a dzsúdó edzésen kiharcolt győzelem? De ki emlékezzen egy ünnepi kiállítás megnyitójára jelenlét nélkül, közönség, művészek és műveik látványa nélkül? Honnan a rémálom, hogy nem tudjuk szétosztani a hagyatékot, amely csak alig a miénk? Különleges-e ez a pillanat valóban, vagy elég csak rádöbennünk, hogy a járvány-jelenséggel, amelyet az emberiség közös ellenségének hiszünk, az elmúlni nem tudó múltnak melyik mintázatát ismételteti velünk az igazság Lelke, a társadalmi közös tudattalan, a lélektudat³, amint előlünk Szentlélek Istenként tűnik el?

„Egy pásztorleány, midőn a szeretője el akarván utazni, az árnyékját a homokba békarczolta, hogy e szerint a szeretőjének ábrázatja örökös emlékezetben nála maradna.” Kétszáz éve írta testvérének e kissé darabos mondatot a Rómában szobrászatot tanuló Ferenczy István, aki 1820 őszén kezdte faragni *Pásztorlányka* című „márványstátua”-ját. Elkészült művét „a szép mesterségek kezdete” név alatt küldte haza Magyarországra, hogy ez az ő adományaként járuljon hozzá a magyar nemzeti művészet megteremtéséhez. Bátor tette sikert aratott. A hófehér leányalak lett a 20. század Magyarországnak is az a magyar műalkotása, amelyet mindenki ismert.

Az ógörög Sicyon városában élt Butades⁴ cserépkészítő mester és Kóra (Callirhoe) nevű leánya. Az apa egy fiatal fiút vett maga mellé tanulónak. A leány és az ifjú egymásba szerettek, és azon az estén, mikor a fiú bevégezve munkáját elhagyni készült a házat, Kóra egy darab szénnel a körülrajzolta kedvese profiljának árnyékát a falon. Az apja meglátva ezt a rajzot, a kontúrokat képlékeny agyaggal töltötte ki, arcképet mintázott a fiúról, és azt mestersége szerint kiégette. Ez volt az ógörögöknél a festészet és a dombormű eredetének története.

A Krisztus előtti 4. században itt jött létre a Sicyoni Iskola. Itt tanított a macedón Pamphilus, az első festő, aki jártas volt az összes többi tudományban is, főképp a számtan és a geometria területén. Az arányok pontossága érdekelte, ezért hallgatóit a geometria tanulmányozására kötelezte, mert szerinte nélkül a festészetben sem lehet a tökéletességet elérni. Nála talentum híján senkinek nem nyílt esélye, lévén iskolájában 12 évi képzés tandíja egy talentum, hozzávetőleg annyi pénz, amennyiért egy légionáriusnak 26 évig kellett szolgálnia, és ezt a díjat mind Apelles – Nagy Sándor festője –, mind Melanthius megfizette. Befolyásával elérte, hogy először Sicyonban, majd egész Görögországban minden szabad születésű gyermek – megelőzve minden más tanulni és tudnivalót – rajzolni tanult! Megtanították őket a bukszusfa táblán való ábrázolás művészetére, ez volt a legelső lépésük a szabad művészetek felé. A rajztudás mindig nagy becsben állt – a jó rajz a leglátványosabb teremtmény varázslata –, de rajzolni kizárólag a szabad születésűek köre tanulhatott. Mindig is tilos volt a rabszolgák ebbéli oktatása. Ezért van, hogy sem a festészetben, sem az ércművességben nem született rabszolga által készített ünnepelt munka.⁵

Rajzolni rabszolga nem tanulhatott; rajzolni nem tudni – ógörög bölcsesség szerint – rabszolga státuszt jelent! Ki hinné, hogy e logika szerint a mi iskoláink szellemisége – bizony évszázadok óta – rabszolga jogállású tanulókat nevel! Tévedés-e itt keresnünk a bajok gyökerét? Igaz-e, hogy aki nem a képek világa – vagyis aki nem a világosság látása⁶ – felől közelít minden égi és földi tudást, az öntudatlanul vállalja a rabszolgaságot, és ezt az istenverést – mint válogatós nyavalyát –, a függés változatos formáiban örökíti saját népének nemzedékeire?

Ünnepnapon ritkán emlegetjük, de mindenki tudja: Ferenczy István ígéretes szobrászi pályája derékba tört. 1847-ben – mindössze egy évvel a 48-as modern nemzettudat végzetleges kiáradása előtt – a rá és munkájára szakadó csapások súlya alatt lelkileg összeomlott, összetörte gipszmintáit, és a fővárosból visszamenekült Rimaszombatba. Itt fejezte be utolsó márványszobrát, a *Haldokló Eurydikét* – akit a benne vesződő Orpheus ismét hiába próbált kivezetni a holtak birodalmából a napvilágra. A magyar nemzeti művészet nem volt képes megeredni. Pedig „kifejelett irodalom ‘s művészet nélkül nincs nép, mely a’ nemzet’ magas nevét megérdemlettte volna.” – írta Ferenczy védelmében is Vörösmarty – álnéven és hiába. A néptől a nemzetig vezető út járhatatlan. Egy nemzetnek van saját művésze. „A magyar nemzeti tudattalant két érzés dominálja: a félelem és a fenyegetettség.”⁷ A legutolsó, ami védőpajzsaként eszébe jut, nos – az sem a saját művészete! De erről itt most többet nem mondhatunk.

Hiába tudjuk, hogy az Altamira barlang falai már jó 17-18 ezer éve állnak kifestve, látjuk a Kárpát-Medence hétezer éves figurális terrakotta szobrai, mégis készséggel

elfogadjuk, hogy a görög festészet fölfedezése ahhoz a Krisztus előtt hetedik századi eseményhez köthető, ahová történetét időben az idősebb Plinius helyezte.

Csaknem így tudjuk mi a kereszténységről, hogy kétezer éves. Holott ha valamihez, akkor a keresztény világlátáshoz nem kell idő. Az ember látásával egyidős, tehát az első valami, amire ember rátekinthetett. Lényege – a létezés élménye, a lét természetének felismerése és annak feltétel nélküli szeretettel való teljes elfogadása – viselkedésmintaként az idők kezdete óta ismert. Egyidős azzal a véget nem érő jelen pillanattal, amelyben az ember lénye – fényt látva lát! – észlelni kezdi önmagát. Vagyis azóta, mióta az isteni az égi és földi létezésben képes emberként tekinteni önmagára.

A létezés természete mintákat izzít, örvénylő sejtésekben előképeket kínál. A minta nevet kap; és az emberiség – kerüljön amibe kerül – dátumokhoz, történeti személyekhez köti a szellemvilág eseményeit. Hatalmas erő épít és tör-zúz itt – „láthatatlanul”.

II. Basileios bizánci császár a kleidioni csatában (1014) döntő győzelmet aratott sarokba szorított bolgár ellenségei fölött. 14 000 foglyot ejtett, és megvakíttatva küldte őket haza. Följegyzés szerint minden századik bolgárnak meghagyták a fél szemét, hogy a többi hazavezethesse. A bolgár Sámuel cár belehalt a fájdalomba, amikor meglátta hazatérő seregét.

II. Basileios császárnak – titkos részrehajlásból talán – ma rossz sajtója van, így meglehet, hogy ebből a történetéből semmi nem így igaz, és még a ráragasztott „Bolgárölő” név sem őt illeti. De ami bennünket illet, nem nehéz észrevenni, hogy ez a kegyetlen példázat a világtalanokat vezető vakokról valójában a képviseleti demokrácia mintázatának brutális ábrázolata. A brutalitás itt az érthetőség szolgálatában áll.

Egy közösség életereje mérhető azon, mennyire képes felidézhetővé tenni saját teljességét, valamennyi tagjának arcát, egyszeri lényének nyomát. Mert az isteni nem gépies, soha nem ismételteti önmagát: számára nem létezik arctalan tömeg. Két egyforma teremtményhez ez a világmindenség kicsi, ezért nincs két egyforma ember, éppúgy, ahogy két egyforma vírus sem létezik. A művészet számára csak az egyszeri, megismételhetetlen dolgok folyamatos átváltozása létezik. A művészet nem enged annak a présnek, amit „társadalmi fejlődésnek” szokás nevezni. Se korát nem előzheti meg, sem késésben nem lehet, ezért nincsenek meghaladott, meghaladható állapotai. „Mindössze” arról van szó, hogy amíg a tudomány felfedezésként azt szentesíti, ami megismételhető, a művészet azt őrzi meg, ami megismételhetetlen. A tudományos felismeréseket elszenvedi a valóság. Cáfolttól cáfolatig. A művészet nem ismer cáfolatokat.

Kutatás közben 1974 márciusában Kína Senhszi tartományában került elő a kínai agyagkatonák első hadserege. Körülbelül 8000 terrakotta harcos, gyalogosok, íjászok, lovasság, kocsihajtók és tábornokok, 130 szekér, és több száz terrakotta paripa. A katonák seregét égetett agyagból készült akrobaták, terrakotta ágyasok, zenészek, tisztviselők, bronzból öntött darumadarak és kacsák tömege egészíti ki. A lelet a Kínát egyesítő első császár Csin Si Huang-ti (Krisztus előtt 259–210) idejéből való. Az életnagyságú 184–197 centiméter magas katonák között nincs két egyforma. A sokezer megmintázott katonának magasság, arcforma, arcszörzet, hajviselet, ruházat és fegyverzet tekintetében portré szintű, egyéni megjelenése van. A sereg valamennyi tagja egyenként állt modellt az őt megmintázó mestereknek. Eredetileg festve voltak és igazi fegyverzetük

számszeríj, krómozott kard és lándzsa volt. A tengernyi műtárgy elkészítéséhez 38 évre és nagyjából hétszázezer ember munkájára volt szükség.

Mondják, Kína Első Császára a halhatatlanság vágyának megszállottja volt. A halálfélelem és a halál utáni élet kétségei megkínózzák azokat, akik nagy hatalommal bírnak a földön, mert úgy hihetik, hatalmuk rendkívüli megoldást kell találjon a halálra. 2017-ben bambuszcsiklapokra írt feljegyzések között fedezték fel Hunanban a császár rendeletét az élet elixírjének országos kutatására, és az önkormányzatok hivatalos válasza-
it. A felhívásra a birodalom legtávolabbi helyeiről is érkeztek válaszok. Egy Luxiang nevű falu lakói még nem találták meg a csodálatos főzetet, de azt jelentik, folytatják a keresését. A tenger közeli Langya, a mai keleti Shandong tartományban, egy helyi hegységben gyűjtött gyógynövényt ajánl. A kutatók eddig 48 ilyen természetű, gyógy-
szerrel kapcsolatos válasziratot tartanak nyilván.

Csin Si Huang-ti császár önmagán kísérletezve az örök életre készülhetett, a halhatatlanság elixírjéhez cinnabaritot, egy halálos higany-szulfidot használt, a festők évezredek óta kedvelt cinóber- vagy skarlátvörösét. Mások szerint higanytablettákat szedett, amelyeket számára alkimista „módszermestere” a fangshi készített, így higanymérgezésben halt volna meg 49 éves korában, 2230 évvel ezelőtt. Ebből úgy tűnik, hogy a császári hadsereg valóságghű művészi ábrázolása és a császár korai halála együtt nem ad ki semmilyen mintázatot. Ha ugyanis Csin Si Huang-ti sikerrel jár, és rálel vágyott elixírjére, akkor végleg az élete foglya marad, és örökre ott rostokolhat a holdfényben a domb tetején, amelynek gyomrában terrakotta serege öröködik. De mi fölött? Talán végleg lakatlan maradó császári sírja fölött?

Kínai tudósok új kutatásai, beleértve az újonnan lefordított ősi leleteket, azt mutatják, hogy ezeknek a harcosoknak a megalkotását a görög művészet inspirálta.⁸ Ez egy esemény ihletése lehet, amelyre azért nem gondolunk, mert Európa gyorsan letolta azt tudattalanjának legmélyebb bugyrába. Ha tudnánk róla, eszünkbe jutna, hogy a kínai császár nem tisztán saját halálát akarta elodáztatni. Őt a kihalás gondolata rémítette meg, annak mintája ellen védekezett!

Mi dolga volt a kihalással a görögységnek? Mondhatjuk úgy is, a Krisztus előtti évszázadokban a kihalás réme a görög isteneket fenyegette, mert eledelük, az ambrózia, és italuk, a nektár eltűnni látszott. Ez még különféleképp lehetett fontos vagy csak ismert bárki előtt. De ahogy a kenyérnek a búza, a bornak a szőlő, úgy a szilfium⁹ volt az ambrózia és a nektár valóságos termő növénye! Ez a vadontermő mindent gyógyító növénylány tűnt el örökre a földről – és ezért az emberi önzés volt felelős. A szilfium gyantája, az ámbrózia az ember allegóriája. Az istenek eledele, az ambrózia – az ámbrózia-sejtemen - rejtett jelentése szerint maga az isteneket hitével tápláló ember. A szilfium kihalása egyet jelentett azzal, hogy az ember is kihalt a Földről. A képlet – mint egy megbillent úszó sziget – alázuhan az európai mélytudatba. Onnan a mélyből hat azzal, hogy kiszámíthatatlan túlélőt lát mindenki. Nem hisz az a feltámadásban, aki a halálban csak túlélőt keres.

Kínáig hatolt és hatott a hír. Kína Első Császára visszhangként agyaghadával válaszolt rá, azzal is, hogy hite nem istent, hanem embereket teremtett, a létezés elemi természete szerint. Hadának látható földi ellensége nincs, nem akar senkit megrémíteni. Léte a kihalás ellen védekezik. Ebben nem tömegének roppant súlyára számít, hanem

épp a „gyengéire”. Az ábrázoltak egymástól elütő, hű és valóságos arca, a saját lábbon állók autonómiája, a tisztelet alakjuk pontosított mása iránt, mind egy faj természetes állapotát mutatják, életének álló pillanatában. Csin Si Huang császárnak sikerült megszelídíteni és egyetlen nemzetben egyesíteni az ókori Kína hat harcos királyságát. Új nemzetét nyomban művészetterápiának vetette alá! Az eredményt eltemette a föld. De valóság az ott, elég tudni róla, hogy van.

Minden ábrázolás, ami történelem. Ami történeti, ábrázolások időrendje csak; és minden létező valósága – kép!

Annyi-e az ember, amennyi belőle árnyékot vet? Az egyiptomi festmény az oldal- és homloknézet árnyékrajzát összevonva ad kontúrt az ember- vagy állatalaknak. E tartományban a tudat fénye világít: nem azt ábrázolták, amit láttak, hanem azt, amit tudtak. A szkíta árnyékvilág is őrzi a mintát, amit a Sicyon név szóbokra¹⁰ leír.

Innen a sejtés, hogy a szkíta név egyszerűen csak ábrázoló műveltséggel rendelkezőt jelent, aki számára a halálban talán az a legriasztóbb, hogy a mindenség kedves látnivalói örökre eltűnhetnek a szeme elől. Ha az árnyék körvonalát nem rögzíti, az nem hagy nyomot maga után. Számára nem az a kérdés, hogy van-e élet a halál után, hanem az, hogy ő maga itt a földi létben létezik-e egyáltalán, és ha igen, akkor mi végre? Ha akit szeret, úgy távozik, hogy még az árnyékát sem rajzolta körül, mi bizonyítja majd, hogy ő maga létezett?

Kiugrottunk a lágoló gépből. Nem az a kérdés, hogy mikor kell ernyőt bontanunk, hogy sikeresen földet érjünk, hanem az, van-e rajtunk ejtőernyő egyáltalán. A művészet nem arra való, hogy az ember számára Isten létét bizonyítsa. A művészet az ember földi létét kell bizonyítsa – minden ismeretlenen túl, isteni és emberi önmaga előtt.

¹ A súlyos akut légzőszervi szindrómáért felelős Coronavirus

² Mint Skythopolis Mekali istennője vagy az indiai Káli istennő, az átalakulás, vagyis a halál és az újjászületés istennője.

³ Edgar Cayce szóhasználat

⁴ Butades < Pthahides, betű szerint – nyilván jelképes értelemben – Pthah fia. Pthah Egyiptomi világteremtő isten, aki a kézművesek és művészetek istene is, állati alakja nincs.

⁵ Forrás: Plato and Greek Painting; szerző: Eva C. Keuls 6 János evangéliuma 1, 9-10 (Az Ige) volt az igazi világosság, amely minden embert megvilágosít.

⁷ Zseni Annamária; <https://gondola.hu/cikkek/115116-A-demografiai-fordulat-feltetele-a-BBlegkoru-jovo.html>

⁸ Az évszámok ezúttal sem sokat számítanak, de Nagy Sándor (Kr. e. 356–323) és Kína Első Császára (Kr. e. 259–210) a szellemtörténetben csaknem kortársaknak tekinthetők. Közös élményük lehetett a birodalomteremtés, valamint a kihalás fenyegetése miatt átragadt rémület. Nagy Sándor és Jézus Krisztus működésének idejére tehető egy mindent gyógyító növény már lassan minden földi tájról való reménytelen kipusztulása. Ez papíron háromszáz esztendő!

⁹ Szilfium (οἰλφίον silphion) Nevei még: Silpium, Laser, Lasar, Laserpicium vagy Lasarpicium, Kyra

¹⁰ Ennek nyelvi lenyomata: ógörög σκιά szkia ~ árnyék, árnyrajz stb. szkiagrafia ~ az árny és világosság helyes felosztásával festés, vakítás, szemfényvesztés, árnyjáték; szkiagrafos ~ festő, ki a fényt és árnyat helyesen osztja szét, körrajz festő; távlati festő; stb. (Soltész-Szinyei Ógörög–Magyar szótár, 1875. 606. oldal) Ógörög Σκῦθης angol Scythian, magyar szkíta, szittyá; német Schatten ~ árnyék (!) - stb.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

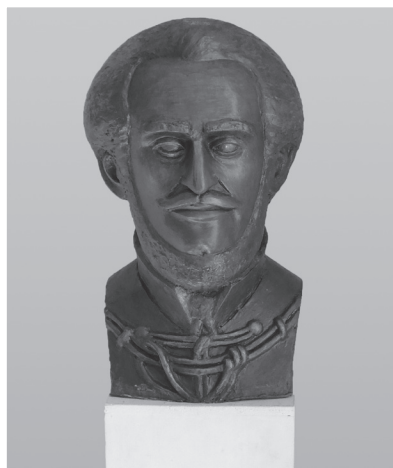
HISZÜNK A MŰVÉSZET EREJÉBEN

Szokatlan módon a Magyar Múzsza mellékletében ezúttal nem egy, hanem huszonöt művészt mutatunk be. Kisebb katalógus ez, mely a Magyar Újságírók Közössége IV. Tavaszi Tárlatának képanyagát örökíti meg. A tárlat szinte már hagyomány a Közösség életében, a tavasszal való megrendezése pedig jelképes. Mint minden évben, az idén is ezzel a kiállítással szeretnénk volna a MŰK közösségi életét elindítani, de hiába kerültek fel az alkotások a MŰK galériájának falára, az országot is fenyegető koronavírus járvány miatt a megnyitót már nem tudtuk megtartani. Úgy tűnt, sok-sok ember igyekezete, munkája vész kárba, ám tudomásul kellett vennünk, hogy megváltoztak a körülmények, s ehhez nekünk is alkalmazkodnunk kell. Nem feleedtük a célt, amivel elindítottuk a Magyar Múzsza folyóiratot és a MŰK galériáját: minél nagyobb nyilvánosságot biztosítani a kulturális, művészeti élet szereplőinek. Éppen ezért az idei tavaszi tárlat kollekcióját folyamatosan megjelentettük az online-térben, közösségi oldalakon és az újságíró szervezet honlapján. Mindemellett döntött úgy a Magyar Múzsza szerkesztősége, hogy a tárlaton szereplő művészeknek és alkotásaiknak a folyóirat hasábjain is teret ad. A művek fotója mellett olvashatnak minden alkotóról egy rövid életrajzi ismertetőt, valamint néhány sort a művészetről vallott nézeteikről, remélve, hogy ezzel is segítjük a képzőművészet népszerűsítését, értő módon való megközelítését. A címlapra nem véletlen tettük Kiss Márta *Tavaszi* című festményét. Az újjászületést szimbolizáló fiatal nő mögött feltárulkozik napjaink valósága, a hétköznapi ridegsége az egymástól távolságot tartó, várakozó emberek képében. A művészet örök, és mi hiszünk a művészet erejében. Ezzel a gondolattal kívánunk minden alkotó embernek hitet, reményt és alkotókedvet! A tavaszi tárlat résztvevőinek pedig köszönjük, hogy elfogadták meghívásunkat, és műveikkel hozzájárultak a rendezvényünk sikeréhez.

Dombrádi: Gróf Széchenyi István

DOMBRÁDI ISTVÁN SZOBRÁSZ

Ófehértón született 1945-ben, jelenleg Budapesten él és alkot. Felesége Benedek Ilona textilművész. Önképzéssel került a művészeti pályára mint szobrász-restaurátor. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. Köztéri alkotásai: Szent Orbán pápa (Adony), Százszorszép királykisasszony (Budapest), Százszorszép virág (Budapest), Zavadszky Gábor mellszobor (Budapest), dr. Szobonya Zoltán mellszobor (Jánoshalma). Restaurátori munkássága: a kőszegi Jezsuita Patika bútorzatának restaurálása, a Gundel étterem felső emeleti termeinek faragott, aranyozott ajtóinak, díszítő burkolatainak gyártása. Kőbányán, a Szent László templomban oltár és ambó tervezése és gyártása, Győrben, a Szent Miklós görögkatolikus templom díszítő ornamentikák restaurálása.

LENCSES KÁROLY

A MARCI ÉS A FÉLPÁR CIPELLŐ

A Marci egy kis tó (inkább kutyaúsztató) a főiskola mögött.
Nagy része elvadult nádas, ahová a nyolcvanas években a
szegecses bőrdzsekisek jártak szeretkezni. Szipuzni a fűzfák alá.
Negyedórányi Nyíregyháza–Woodstock gyalogjártat
kötötte össze a lakóteleppel.
Azután kikotorták, és most milliomos fehérgallérosok
lakják, az óvszergumi és leszeretkezett nádasok helyét.

(elképzelem mennyi használt óvszer meg bugyi került az alapba)

Odajártam gyerekkoromban leskelődni. Meg gyufázni.
(az is csoda, hogy csak egyszer sikerült lángba borítani)
Télen biciklirodeóztunk a jegén. És jókat röhögtem kínomban
hogy rohadtul fáj a térdem. De ez nyáron volt.
Annyira erősködött a húgom, hogy vigyem le magammal.
Annyira. Meguntam. Gyere. Lesétáltam vele.
Talált egy botot azzal akart kipiszkálni valamit a vízből,

sehogy sem érte el. Addig csúszott egyre lejjebb a meredek parton
míg az iszapban ebihalak közt landolt. Megragadtam
a karját. Kirántottam. Nagyon dobogott a szívem. Kis törékeny
csuklója kezemben. Lüktetett a pulzusa, mint a veszedelem. A
cipője beleragadt. Én voltam az idősebb. Elkészülhettem
rá, hogy otthon lesz nemulass. Fél cipőben sántikált
mellettem haza. Mit kéne' hazudni. Végül igazat mondtam.

Álmodtam a félpár gyerek cipőről. Ami ráadásul csinos
kislányé, ahogy éjjel egy csavargó megtalálja. Kiszedi
a sárból és a nyakába akasztja, mint egy medalliont. Nem tudom
mi lett a sorsa. Békaporontyok használták játszótérnek, vagy a királyuk
költözött bele. Talán egy rocker szedte ki, és ha később egy
babalábról hiányzott egy fél pár cipellő ráadta... vagy teljesen
ráhajolt egy fűz és jótékonyan eltakarta. Őrizgette a beleillő lábacskáknak...

CSOKONAI ATTILA

ISTEN VAGY A SÁTÁN TESZ PRÓBÁRA?

Az Ádám almái című film hatásáról

Amidőn a Biblia, a lelkész hangsúlyozza,
 benne van az Ó- és az Újszövetség, ha leesik, ha nem,
 újra és újra, makacsul a Jób könyvének nyílik ki: elmosolyodunk.
 Amúgy idilli itt a fehér falú, protestáns templom körül minden.
 Amikor a moszlim menekült, a globális multikat utáló,
 A Statoilt álarcosan kirabló, a dánt kerékbe törő,
 Ha a befogadók nyelvén kiválóan káromkodó
 Khaled bekapcsolja a templom hatalmas harangjait,
 hogy a kissé már szakadozott tapétájú falak beleremegnek,
 ilyenkor a víz is rázkódik a pohárban, a horogkereszt-tetoválású
 Adam felriad, és kipattan az ágyból, Hitler portréja
 pedig minden alkalommal leesik a falról, felröhögünk.
 Amikor a hitchcocki fekete madarak
 felzabálják szinte az összes almát, na, ebből sem lesz már
 almás lepény augusztus elején, vigyorgunk.
 Mikor a jóllakottan tekergőző kukacokat látjuk, heherésziünk.
 Amikor az Ivanra pisztolyt fogó Adam mellett
 a mitugrász migráns a szabad szájú, szaudi, szakállas srác
 lazán lövöldözni kezd a próbaidős kopasz
 bosszúszomjas haverjaira, kacarászunk.
 Kuncogva figyeljük az elhízott Gunnart,
 aki nemcsak mindig zabál, nassol az istentisztelet alatt is,
 hanem vedel, mert az egykor tehetséges teniszező alkoholista.
 Amikor Adam egyik haverja véletlenül szétlővi a többször megvert
 Ivan fejében kifejlődött agydaganatot alig egy héttel az orvos
 által pontosan kiszámított végső nap előtt, hahotázunk.
 Amikor a terhes, az italra újra rászakott kurva felzabálja
 a maradék hét ép almát, s már csak a Gunnar ellopta
 egy szem gyümölcsből kell megsütnie Adamnak a lepényt, vihogunk.
 Amikor az érzéketlen doktor a „csodából” mit sem értve,
 Felháborodottan és kétségbeesetten, vagyis statisztikára és a józan észre
 hivatkozva összekapdossa az összes holmiját,
 és otthagyja a kórházat, akkor már fetrengünk a röhögéstől.
 Az ördög vagy a Jóisten tesz próbára minket, mindegy,
 Mi akkor is tudunk – legfeljebb kínunkban – nevetni.

LENGYEL JÁNOS

MITRACSEK ÚR TEMETÉSE

A gyászmenet lassan, de biztosan, mondhatnám, de ebben az esetben, inkább leírom, szóval elhaladt a sörkert mellett, miután a halálhajtó kielégítően oltotta lovai és önmaga szomját. A gyászkocsin nem látszott a koporsó, teljesen beborították a koszorúk. A menet élén fontos emberek haladtak, a napsütésben komor délibábnak tetszettek a fekete öltönyös alakok. Itt is érvényesült a társadalmi hierarchia. Vajon őket is ilyen sorrendben szólítja majd színe elé a Végső Elszámoltató? Egyszer egy kulturális rendezvényen kishazánk ügyeletes mindenese úgy konferálta fel az est szereplőit, miszerint elhalálozási sorrendben fogja őket bemutatni. Ezt nem mindegyikük vette poénra.

Szóval a forróság dacára tekintélyes emberekből álló tekintélyes tömeg kísért végső útjára a beste papírszökevényt. A kritikus tömeg. Egyszer, néhány évtizede, egy Bulcsúi öregasszony azt mondta kis unokájának, hogy sokat mond el az emberről, hogy hányan vesznek részt a temetésén. Nos, a varrónőt utolsó útjára vivő gyászhintó mögött népes tömeg lépkedett. Így volt ez Mitracsek úrnál is. A tömegben a kortárs irodalomból ismert arcok bukkantak fel: írók, költők, írogatók, kritikusok, irodalomtörténészek, olvasók, olvasgatók és mások. Roszmájú iszákosok között az a hír járja, hogy a szavak között analfabéták is megbújtak. B. Zoltán éppen bepárásodott szemüvegét törölte meg, K. Gábor maga elé meredve lépkedett, csak nemrég érkezett meg Egerből, tegnap még könyvbemutatója volt a főiskolán. Mellette Sz. János, a szövetség elnöke. Mögöttük O. András, F. Éva és F. Magda. Fölöttük a magasban Madár körözött.

–Gyuri, igazítsd meg azt a koszorút! – szólt a beregi író egy őszes férfihez, aki nyomban a hintó mellett termett. Ezt még megteszem neki – gondolta, miközben visszaakasztotta a szegre a vörös szegfűből álló gyászkalapot. A szalagokon ez állt: Fájó szívvel búcsúzik tőled a Főhősök Forradalmi Mozgalmának Elnöksége. Mellette a MIKICS és a FÚSZ koszorúja díszelgett. Furcsa ez a kombináció, élénk színű, az élet szépségét tanúsító virágok, fekete gyászszalagokkal körülölelve. A virágok jelképezik a kapcsolatot élet és halál között. A virág nyomban halálra van ítélve, mikor gondos kezek leszakítják a tövéről, csakúgy, mint az ember a születése pillanatában.

A tömeg közepén magas kopaszodó férfi a város címerével ékesített zászlaját vitte. – Ez mindenképpen kijár Mitracsek úrnak – gondolta. Az egyik, szicíliai kalapot viselő nyugdíjas korú alak menetközben színes hagyományok templomokat rajzolt egy fehér papírlapra. Gondolta, ez most valóban ide illik. Mintha a Soros, akarom mondani a Sors olvasna a gondolatában, megszólaltak a város harangjai. Félrevert kutyákként vonították világgá az elmúlást. Halál szaga volt még a napfénynek is. A menetet a kisebbségi etnikumhoz tartozó gyerekhad kísérte. A sarkon tolókosziban ülő féllábú szerencsétlen keleti egyházi énekek előadásával próbált hatni a járókelők lelkiismeretére. Festett hajú asszonyság sorban szólította meg a gyászmenet tagjait: – Aggy egy rubelt! – hangzott fel újra és újra a határozott felszólítás. Hamarosan felbukkant egy púpos fiatalember is, aki mosolyogva próbált meg némi alamizsnához jutni. Lasúgesú, ahogy a város publikuma ismerte. A kontyos rádió legfrissebb híradásában hallottam, hogy időközben nevet változtatott, ma Logan néven fut a kéregető-bizniszben. Azt is hallottam, hogy már legalább fél tucatszor keltették halálhírét, de Mitracsekhez hasonlóan, él és virul.

–Hát nem csak az életemet formálad nyomorúságosra, még a temetésemet is gúny tárgyává teszed? Csak tudnám, mivel is érdemeltem ki mindezt. Ja, már értem, hát akkor lelkiismeret furdalás nélkül olvasom fel a következőket: Ha tovább vizsgálódunk, feltűnhet: nem egészen világos, hogyan lesz a fotóból (vagy inkább az egykori lányból?) keserű folyó és nyirkos falú cella. Innen valószínűleg hiányzik az emlék tudatosítása, amely sziszifuszi büntetését töltő versenyzővé és egyszerre orrfolyásos rabbá teszi a lírai alanyt. Persze áttételesen: az agyban és a szívben. Így válik egyik sorról a másikra a komplexnek tűnő képrendszerből képzavar. A folytatás viszont már nem csupán zavaros, de a nagyotmondás miatt bizarrá is válik: "Nevetése halálhörgésbe torzult, / Fülembé vájja sírjait". Szinte látjuk, ahogy az utolsó halálhörgés némi vájást követően egyik sírból a másikba vándorol a füljáratban, valahol a dobhártya fölött.

– Ezzel nem érsz el semmit, bárki olvashatja Laci blogján. Találj ki valami mást, ha már meg akarsz sérteni!

– Hahaha – nevetett fel gúnyosan Mitracsek. A blogján terelgeti híveit, hogy szavával szórakoztassa őket. Őt mindenki cso@dálja, nem úgy, mint téged.

Eközben a budapesti vendéglátó ipari helységben, ahol Mitracsek úr nem sokkal korábban a pultos hölgynek mesélte el sérelmeit, a pár a cigaretta kedvéért inkább kiült az utcán elhelyezett asztalok egyikéhez. Az Unió, na, nem a vörös, hanem a fehér csillogos, általános rendelete szerint többé tilos rágyújtani a vendéglátó ipari helyiségekben, de még a közlekedési megállóknál is. Nagyon helyesen döntöttek a brüsszeli bürokráták. Ezúttal. A csinos szőke újra a papírjaiba mélyedt, a patkányarcú pedig bekapcsolta hordozható számítógépét, hogy megtudja a friss híreket. Ez is amolyan tipp-mix. Itt robbantottak, ott királyi menyegző volt, máshol árvíz pusztított, sok helyen meg békés menekültek verték szét a várost. Hiába, védeni kell az európai értékeket, ha kell, akár az európaiak ellenében is. A közösségi portálon angliai barátja jelentkezett be éppen.

– Na, mi van Loszti? Hallottad, hogy meghalt Mitracsek úr? Ma van a temetése. Még a miniszterelnök is küldött gyásztaviratot. (Tisztelt hölgyeim és uraim. stop. merjünk nagyok lenni. stop. gyászol az ország. stop. gyászol a nemzet. stop. önök sokan vannak, de elegendő stop. lélekben ott vagyok stop. nyugodjon békében. stop.)

– Ne mondd, de hiszen nem is olyan régen éppen itt láttam – villant be az agyába a patkányképűnek, a minap honnét volt ismerős a pultnál beszélgető férfi. A másodperc tört részéig a megdöbbenés ült ki arcára, de aztán kaján mosoly váltotta fel, eszébe jutott, hogy így már nem kell megadnia a tartozását. Hiszen kettőjükön kívül senki sem tudott a baráti szívésségről. Vagyis egy igen, de ő biztosan nem fog beszélni.

A hírre a szőke nő is felkapta a fejét, egy pillanatra félre tette a soros feljelentésének papírjait, majd halkán, szinte önmagának mondván:

– Jani, te nem érzed rosszul magad attól, ahogy bánsz velem? Pedig én már más nő lettem.

(Ezeket a fő történetbe önkényesen betoldott részeket sosem fogom megérteni. Mindenképpen összezavarja az olvasót, azaz engem, mivel kuszává teszi a cselekményt. Lehet, hogy az író, aki ebben az esetben nem az, akit Mitracsek úr éppen perbe akar fogni, ismeri ezeket a mellékszereplőket, de a nagyközönség egyáltalán nem. Talán nem ártana legalább részben feloldani ezeket a sok-ismeretlenes gordiuszi csomókat? – az Olvasó Hangja.)

Újabb fővel bővült a társaság, magas kopaszodó szemüveges férfi érkezett világos tornacipőben. Vállán hatalmas hangszert cipelt, elektromos zongora lapult a fekete tokban. Végre letehetette és megpihenhetett. Izzadtan, pihegve huppant le a székbe, és kis hatásszünet után megszólalt:

– Ha eszetek van, ne menjetek zenészek!

A patkányképű és a szőke meg is fogadta ezt.

– Nekem te ne mondd meg, hogy mit tegyek! – szólt ki Mitracsek úr átmeneti tartózkodási helyéről.

Mindeközben a nyári hőség továbbra is eredményesen sanyargatta a dombság lábánál elterülő kisvárost. A temetés résztvevőit leszámítva, alig volt forgalom az utcán.

Az emberoszlop végén ösztötkű idősebb férfi lépkedett és minden negyedik lépésnél megrázta a fejét, mintha nem akarná elhinni a valóságot. De tényleg a valóság ez? Nem csupán egy zavaros, szürrealista elme képzelődéseibe csöppentek bele a gyászolók? No, meg persze ő is. Már azt sem tudta, hogy ki fekszik a koporsóban, az, aki írt, vagy akit írtak. De ki írt, vagy ki nyírt ki kit? A valóság helyzete bizonytalanná válik az olyan agyban, amely nem képes különbséget tenni a képzel és a kézzelfogható dolgok között. A létező valóságot az élet teszi szavahihetővé. Már, ha nem beszél mellé ő is.

A gyász komoly dolog, nem illik gúnyt űzni belőle, de mégis eszembe jut egy történet, ami a középiskolai tanulmányaim idején esett meg velem. Már nem emlékszem pontosan, talán egy veterán, vagy az egyik tanár édesapja halt meg és minket, diákokat, mint tisztos Komszomol hazafikat, testületileg kirendeltek a temetésre. Akkor még így mentek a dolgok tönkre, hiszen ezer évig itt nem volt semmi, amíg a szovjet láncaltapok el nem hozták számunkra a szabadságot, a kultúrát, a haladást és a civilizációt. Szóval az osztály többségének sikerült meglepniük, de engem és Cuhát elfogott az osztályfőnök, ezért kénytelenek voltunk elmenni a számunkra tökéletesen ismeretlen öregúr végső búcsúztatójára.

Pravoszláv temetés volt, több órás. Biztosan ő is egyike volt a leszábadító vörös katonának, így volt alkalma beszerezni több órát is. Amikor kihozták a fedetlen koporsót, feltűnt, hogy milyen zöld az elhunyt arca. Először az gondoltam, hogy biztosan környe-

zetvédő volt, vörös csillaggal kitüntetett grínpísz-aktivita, mert ugye Fradi drukker nem lehetett, és éretlennek sem mondtam volna. Nem tudom, hogy ebben mi a nevetségesség, de ez a mozzanat szűnni nem akaró nevető görcsöt váltott ki az osztálytársamból. Az elején még vissza tudta fogni magát, de aztán egyre feltűnőbb lett a jelenség, többen fel is figyeltek ránk. Hiába próbáltam menteni a helyzetet, végül Iván Mihájlovics elzavart minket a francba.

Egy bölcs férfiú mondta egykor, hogy az a jó politikus, aki úgy küld el a fenébe, hogy az ember alig várja, hogy indulhasson. Most ennyi év távlatából visszagondolva, már nem is olyan nevetségesség a dolog. Cuháról még sokat tudnék mesélni, mondjuk, amikor a főutcán összetalálkoztunk, ő egy „kemping biciklit” hajtott, szóval kerékpározott. Én késésben voltam, de még óra sem volt nálam. Mert nem voltam vörös katona és Svájcban sincsenek rokonaim. Megkérdeztem hát tőle, hogy mennyi az idő, mivel a bal karján megpillantottam egy jókora időmérőt. Ő megállt, rápillantott az órájára, majd hirtelen felpattant a kerékpárra és tovább hajtott. Így világossá vált a számomra, hogy ő is késésben volt. Rohanó világban élünk.

– Na, látják, ugye megmondtam, megint elkalandozik máshová. Még akkor sem lehetek én a főszereplő, amikor éppen a saját temetésem zajlik. Ebben a firkászban semmi tisztelet nincs. Kegyeletsértő! – kiáltott fel Mitracsek, de hangját konzervbe zárta a koporsó fedele. Legalábbis ekkor még igen.

A menet lassan elérte a temető bejáratát, ahol a hajtó elbizonytalanodott, hogy a jobb vagy a baloldali temetőbe forduljon-e be. Ugyanis jobbra a református, balra pedig a római katolikus hívek sírkertje van. Egy göndör hajú negyvenes éveie elején járó fickó, aki az utóbbi időben alaposan meghízott, erőlyesen intett jobb felé. Egy arra haladó bárisnya félreértette ezt a karlendítést, és miközben magában elmormogott egy imát, máris a feljelentés szövegét fogalmazta.

– Nű, mágyári ... fásishti – szólalt meg halkán. Ki tudja, még az is lehet, hogy visszajöttek.

Miután a gyászmenet eltűnt a látókörükből, a sörkert teraszán üldögélő társaság rendelt egy újabb kört. Ezt már a bajszos férfi kérte ki magának, aki az imént vált ki a gyászoló tömegből, hogy megnedvesítse kiszáradt torkát. Amikor az összeget kérdezte, azt hitte nagyot hal. Pedig igen. Igen, ebben az inflációs világban megesik, hogy a pultnál kikért sör már több hrivnyát kóstál, miután kikerül az asztalra.

– Nem is tudom, mit kell ilyenkor mondani. Nyugodjon békében! – azzal lehörpintette a habzó életlevet.

– Van egy érzésem, hogy hallani fogunk még róla – mondta a molett szőke, meggyőződéssel az arcán. Majd megrettent, belegondolva abba, amit az imént mondott.

– Sőt, szerintem még látni is fogjuk – kapcsolódott bele a gondolatmenetbe a szikár férfi.

Eközben a lelkész a koporsó mellett állva már a névsort olvasta fel, kik búcsúznak az elhunytól és kik nem. Reformátuséknál nem eresztik bő lére ez efféle dolgokat. Olykor megállt egy-egy névnel, ami meghökkentette. A szertatás már a végét járta, amikor a koporsó mélyén megcsörrent egy mobiltelefon: Kísérj el szép rózsám! Mitracsek magához térve riadtan vette észre, hogy egy szűk sötét helyen van. Legalábbis az írója ezt írta elő neki, hogy ott legyen. De ő már régen túl volt azon, hogy figyelembe vegye

alkotója kíváncsi volt. Szóval nem értette, hogy a Duna hídjáról hogyan került egy sötét és szűk koporsóba. Utóbbiról, úgy értesült, hogy a mobilja fényénél sikerült kiolvasnia a szövegből. Tehát engedelmesen megrémült, még frászt is kapott volna, ha korábban értesíti őt a szerző, hogy időben szerezzen be belőle. Mert Kishazában már a frász ára is felment. A közeli hegyre, hogy a hegytetőn álló kereszt tövéből lesajnálóan tekintsen le a városra. Ez hát a hon.

– Mondjad! Azaz, dehogyis. Igen, tessék, Mitracsek beszél!

– Üdvözlöm, itt Csűrcsavari Mátyás, beszélhetünk?

– Tisztelem, ügyvéd úr, hát persze. Éppen a temetésemén veszek részt, de önt ez egy cseppet se zavarja. Hallgatom.

Az ügyvéd úgy döntött, hogy ezen már meg sem lepődik. Sőt azokon sem, amiket a jövőben hallani fog Mitracsektől, Mitracsekről. Na, mindegy.

– Átnéztem a dossziéját és úgy döntöttem, vállalom az ügyét. Holnap délelőtt 10-re be tud jönni az irodámba?

– Ez nagyszerű, örülök neki. Köszönöm, ügyvéd úr! Nem is tudja mennyire megörvendeztetett ezzel a hírral. Hát persze, hogy ott leszek – ujjongott Mitracsek a koporsóban.

Ezt már meghallották a legközelebb állók is, és értetlenül néztek hol a halálládára, hol meg egymásra. Mindenki tanácstalan volt. Kivéve a Köztársaságot, aki kikiáltotta magát:

– De, hiszen ez él!

És valóban, kiáltásának erős éle volt, amivel Mitracsek kisvártatva felfeszítette a koporsó fedelét, majd erőteljes rúgással vissza-pofátlankodott az életbe. Sosem tudta, hogy mikor kell végre lelépni. – Igaz, te megátalkodott? Te... (ezt a részt kihúzta az öncezúra).

A gödörre-ítélt a gyászolók elképedése közepette kiugrott a koporsóból és a tömegen átvágva a sörkert felé kezdett futni. A göndör hajú férfi ugyan megpróbálta feltartóztatni, de őt Pelikán elvtárs akadályozta meg ebben, majd Édes Anna ugrott a nyakába. Esélye sem maradt, amikor Szilas egész lakossága támadt rá. Mitracsek úr elinalt a halál elől, azaz ügyesen kijátszotta annak képviselőjét, aki ebben az esetben éppen az író volt. Mint amikor az embert a saját kutyája harapja meg, vagy tépi szét. Mert ilyen is megesett már a történelemben. Sőt a valóságban is.

Gyorsan híre ment az esetnek. Másnap a piaci forgatagban erről ment a beszéd: magyarul, ukránul, oroszul, ruszinul, szlovákul, cigányul, jiddisül, meg lengyelül.

Feltámadt holtából a hírheft regényhős! Kikelt koporsójából városunk híres szülőtte! Ilyen és hasonló címekkel cikkeztek a lapok. Egyesek csodát emlegettek, mások a Sátán művét látták az esetben. Nem is olyan régen egyik volt barátja titulálta ördögnek az író. A gazdanép médiája a betolakodók újabb mesterkedéseként tálalta az esetet, és az újságírók abbéli aggodalmuknak adtak hangot, hogy a kisebbségben élő otthoniak újabb fővel gyarapodtak. A hagymás egyház kiátkozta Mitracseket, egyes papák addig mentek, hogy a gyásznépet, sőt az egész kisebbségi otthoniakat kiátkozták. Csak az nem derült ki, honnét és miért. De hát miért is ne, hiszen a korlátlan lehetőségek hazájában éltek.

Eközben Mitracsek hollétééről nem tudott senki semmi konkrétumot. Még maga az író sem, mert éppen a Budapesten megült halotti tor fáradalmait kipihenve aludta rémál-mát szerény bérleményében.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

KÉTÉLTŰ EMBEREK

Behúz a tengerfenéki
Világ, itt majdnem mindenki
Kétéltű ember a maga
(És mások) pária-módján.

Az egyik élet szárazon
Zajlik, lefojtott puffanás
Minden megérkezés, kövér
Forgalmista int a rámpán.

A másik élet lebegés
Nedves partok között, árva-
Csalán nőtte be az útszélt,
Hol sárhajó a test, süllyed.

Bizonytalan kék madara
Ufó-tengeralattjáró
Ratta-tata- tatata-ta,
S a végén majd úgyis elvisz.

ALMÁSBAN CSAVARGÓ

Deszkák, kutyaól, vesszőkötegek.
A kertek alján jó a csönd,
A végtelen szívig hatol.
Túlhan vörösre festett egek.

A pusztán kisvonat zakatol,
Almásban csavargó ődöng,
Agyában dolgozik a bor.
Látom őt, rá árnyék borul.

A világháló részei vagyunk,
Húsunkba vérrög tolul.
Magunk leszünk mindannyian,
Míg a szép halál felé haladunk.

ORSZÁG GYÖRGY

ECCE HOMO

Aliz előtt be volt kapcsolva a számítógép monitorja. A kinnfelejtett zászlót csapdosta a hideg, böjti szél be-bekopogva, az ablakon figyelmeztetve a hivatal dolgozóit, péntek van. A csupaszágát szégyenlő fűzfa rimánkodva hajlongott, szinte letérdelt esedezve a tavaszi kikeletért. Alizon kívül senkit nem kellett nógatni, hogy délben lejár a munkaidő. Neki már egy ideje mindegy volt, hogy milyen nap van a naptárban. Mikor délben megszólalt a templom érchangú harangja, felbolydult az iroda, mint mikor nyáron a kiszáradt föld égi áldást remél eső formájában, és az égdörgéstől a hangyák fejvesztve rohagnak a tikkadt föld repedésein. Aliz kikapcsolta számítógépét, és annak tükrében nézte munkatársai serénykedését. Nóra, a barátnője lassan szedelőzködött, láthatóan kettesben akart maradni vele.

– Gyere, Liza – ült le mellé – elmegyünk a csarnokba bevásárolni a hétvégére, és közben beszélgetünk egy jót. Ne zárkózz be, mert evvel semmit sem oldasz meg – igazította el gyengéden a haját a szemétől.

– Bevásárolni? Kinek? És minek? – nézte Nóra nyakán az aranymedált. Milyen szép – dicsérte –, még nem is láttam.

– Pedig már egy éve hordom. Feritől kaptam a huszadik házassági évfordulóra – simította meg a nyakékot.

– Köszönöm, hogy te legalább törődsz velem, menj nyugodtan, majd este felhívlak – álltak fel mindketten, és ölelték meg egymást.

Még ült egy ideig, mikor elcsendesedett a hatalmas terem, ő is szedelőzködni kezdett. Nem akart találkozni a takarítószeméllyel. Szégyellte, hogy ő marad mindig utoljára. Tán még megjegyzést is tesznek rá, hogy akadályozza a munkájukat – gondolta. A tükör előtt megnedvesített ujjakkal megigazította a haját, majd kinézve az ablakon kendőt húzott elő válltáskájából és fejére kötötte.

Kilépve a kapun körülnézett, majd céltalanul elindult a Városliget irányába. Hétfő reggelig nincs semmi dolga. Ha nem lenne Nóra, tán hetekre is eltűnhetne, úgy, hogy valaki keresné. Nem volt ez mindig így – gondolta –, de valamit Lacival, a férjével nagyon elrontottak. Fiatalon kerültek össze, tele becsvággal. Férje egy neves építész-irodában kezdett dolgozni fiatal mérnökként. Ahogy szokták mondani, gurult a szekér. Megszületett először Évi, majd Erzsike. Az albérlétekből sikerült saját lakásba költöznie a Városliget szélén. Laci szinte éjjel-nappal dolgozott, anyagilag szépen gyarapodtak. A nagy lótás-futásban a család ritkán volt együtt. A mérnök úr hírnevet szerzett az építészeten, egyre több megbízást kapott. Ahogy a lányok felcseperedtek, édesapjuk biztatására és anyagi támogatásával a tengerentúl kezdtek továbbtanulni. Laci mondogatta Aliznak: – Lizácska, az én társadalmi helyzetem megköveteli a lányok sikereit. A szülők,

főleg az édesapa, büszkélkedtek a lányok tanulmányi eredményeivel. Az édesanyának hiányzott a két lány, meg az együtt töltött évek. Ő volt velük, hisz férje örökké dolgozott. Nem sokkal a nagylányok diplomázása után Laci szívinfarktuszt kapott. Az amúgy életerős férfi szíve nem bírta a túlhajsztolt életet.

A temetés után a barátok ígértek fűt-fát, mindenféle segítséget, amiből nem lett semmi. A lányok a temetésre hazajöttek, ki-ki a saját párjával. Édesanyjukat hívták, költözzön ki, de Aliz érezte, ez a kapcsolat már nem a régi, és már nem is lesz olyan, mint volt. Gyakran, majd ritkábban jöttek a levelek. Mindkét házasságból unokák születtek, a nagymama számára kimondhatatlan keresztnévvel. Aliz legnagyobb bánatára – akinek nagypapája híres író volt –, az unokák nem tanultak meg magyarul. Közben a Köröndre érve szinte befűjja a Felsőerdősor utcába a szél az asszonyt. Lassít, majd megáll az általános iskola előtt, ahová a lányok jártak. Most is ugyanolyan, mint rég, a kopott lépcsők, a szürke épület és a mogorva kapu. A haját a kendő alá gyűrve folytatja az útját a Lövölde térig. Megáll a hinták előtt, mint egykor. Ha rövid időre is, de a lányokat hintáztatni kellett, ez egy kedves szokássá vált. Megigazítva a táskát a vállán – belegondolva a régi időkre –, lehajolt és lökni kezdte a hintát, amely csikorgó láncsal, de örömmel táncolt a kora tavaszi szélben. Aztán, mikor Aliz kiegyenesedett szomorúan, lelassult, majd megállt.

Ekkor egy szállókéstől kirázta a hideg az asszonyt, aki összeszedte magát és határozott léptekkel hazafelé indult. Betért a vegyesboltba, valamit vásárolni kéne a hétvégére, de csak tanácstalanul bolyongott a gondolák közt. Betett a kosárba egy doboz tojást és egy tartós kenyeret. Megállt a kutyakonzervek előtt, már nyúlt volna érte, amikor eszébe jutott, hogy nincs kinek vásárolni belőle. Szuszi kutyája nemrég örökre elaludt. Nórától kapta, és hamar hozzánőtt. Legalább volt miért hazasietnie – gondolta. A kutya mindig ott ült az ajtó mögött, mikor meghallotta az ajtó nyitását, hangos csaholással szaladta körbe gazdáját. Sokat sétáltak a Ligetben, nagyon összeszoktak. Aztán elment örökre. A búcsúzó tekintete még mindig Aliz előtt dereng. Mielőtt beáll a sorba, megállt a boros polc előtt és találomra levett egy üveggel.

– Régen ittam forralt bort, és most nagyon átfáztam – mosolyodik az üvegre, majd a kosárba helyezi. Hazaérve gyorsan leveszi a kabátját, meg a cipőjét, majd papucsba bújik. A konyhába begyűjtja a gáztűzhely lángját, melynek melegénél dörzsölni kezdi átfázott kezeit. Kinézve az ablakon látja, hogy a tömbház mindenese öreg kocsiába pakol. Valószínű, hogy szerény hétvégi házukba szállítják a fuvart. Aztán megjelenik a feleség két kislányukkal, és a kocsiba segíti őket. Remélhetőleg ők nem rontják el az életüket, bárcsak én is visszatekerhetném az idő kerekét – gondolja Aliz. Ő már tudja, hogy a pompának, sikernek ára van. A kibontott üvegből egy kis pohárkába tölt, majd a többiét egy fazékba önti, és a lángkoszorúra húzza.

Mivel a hideg újra kirázta, gyorsan megitta a pohár bort, és elindult az ágyhoz. Magára tekert egy pokrócot, majd elnyúlt az ágyon. Egyszer csak mintha érezné, hogy a Szuszi bökdösi az oldalát. – Ejnye, kiskutyám, nem szabad – dorgálja, de a kutya tovább bökdösi. Szemét kinyitva átláthatatlan füstöt lát, és szúrós szagot érez. Ekkor jut eszébe a tűzön felejtett bor. Kiszalad a konyhába és elzárta a gázcsapot. Gyorsan kereszthuzatot csinál. A pokrócot visszateríti a hátára és az ágy szélére ült. A füst gomolyogva szállt ki a huzat segítségével a lakásból, mint ahogy nyári zápor után a sötét, szürke fellegek

kergetik egymást az égen a feltámadt szélből. A szekrény soron egy szobor körvonalai tűnnek fel, majd mikor tovább tisztul a levegő, felismerhetővé válik. Egy szikrázóan fehér porcelán Jézus-szobor, amelynek a szobrász az *Ecce homo* nevet adta. Kérdően nézi, majd szeméből patakszerűen folyni kezd a könny:

– Uram, neked még terved van velem? – kérdezi hitetlenkedve. Ahogy végignézi a szekrény soron, a könyvek között megleli egykor volt írásait antológias válogatásokban, majd egy középiskolai emléklapot, melyet verseiért kapott. Sokszor hasonlították író nagypapájához, és ez nagyon nyomasztotta. Meg, ahogy jöttek a gyerekek, ideje sem nagyon volt.

– Azt hiszem, Uram, mindent értek, legyen meg a te akaratod – fordul újra a szobor felé...

VERÁTH MÁRIA

CSEREPEKRE TÖRTEN

Elmém szellő szárnyán szárnyalt,
Bontotta szirmát a Nap-virág.
Hajnalfényben tisztán látszott
szemem előtt a nagyvilág.

Smaragd ékszerragyogásban
szívhang zendült a húrokon,
lelke lelkemmel összeérve
örvendezett, mint sok rokon.

Azt hittem, benne őserő van,
hátán a gerince egyenes!
Azt hittem, csontjai hófehérek,
azt hittem, húrjai feszesek.

Barna szemében bízva bíztam,
kezem a kezébe kapaszkodott.
Hittem a simuló szép szavának,
de jaj, ő a sárba taposott.

Hiába nékem már a Madár-dal,
hiába a lelkes Lovas-induló!
Hiába, hiába, hisz cserepekre történ
nem zeng többé zene, se dal, se szó.

POZSGAI GYÖRGYI

ÉRTÉKPUSZTULÁS

Mélyre hatol
a felszín pusmogása,
fenyegető csend
lepi be a szívet.
Az érzések oly remegőn
lógnak a légben,
hogypottyanak –
senki sem nyúl utánuk.
Mint túlérett gyümölcs,
hulladék minden
lelki rezdülés.
Naptalanul telnek
az egymást követő percek,
holdvilágtalan
vagyok az éjben –
nem szór fényt
csak az emlék.

LETISZTULÁS

Meghitt pillanatok
duruzsolnak a szívben -
múltunk
mosolyra késztet.
Lenyugodhat az
idegek láza.
Őszbe hajló
éjszakák ringatnak,
gesztenyefák
rozsdája
porrá zúzva a földön.
Érzéseim betakarva...
résnyire tágul már csak
a lélek a bánat előtt.

BARNA GÁBOR

KUNSZENTMÁRTON SZÁZ ÉV ELŐTT

Egy amerikai magyar visszaemlékezései

A következő oldalakon néhány részletet adunk közre a „*Két világ határán, Egy amerikai magyar élete és visszaemlékezései, Kunszentmárton száz év előtt*” címmel készülő könyvből, amely várhatóan 2021-ben jelenik meg. Összeállítója, a szöveg avatott gondozója Barna Gábor néprajzkutató. Az elbeszélő pedig Ecsédy Ferenc, aki 1891-ben született Kunszentmártonban. Ott szabadult fel asztalosként. 1909-től Budapesten dolgozott, majd 1911-ben Berlinbe, 1914-ben pedig az Egyesült Államokba vándorolt ki. Mindenütt bekapcsolódott a magyar művelődési és sportéletbe (futball, dalárda, műkedvelő előadások). Mindenhol asztalosként dolgozott. 1965-ben ment nyugdíjba. Ettől kezdve évenként hazalátogatott és ilyenkor magnetofonra mondta vagy levélben leírta gyerekkori, ifjúkori, németországi és amerikai életét. Visszaemlékezései egy gyermek és ifjú hiteles és érvényes tudását tükrözik szülőhelyéről, a Körös-partján fekvő Kunszentmártonról, talán azért is, mert tapasztalataira nem rakódott rá már semmilyen későbbi helyi élmény. Ecsédy Ferenc 1980-ban hunyt el. A kunszentmártoni családi sírban nyugszik. Egy hazalátogató kivándorolt amerikai visszaemlékezéseinek korabeli más forrásokkal (sajtó, levéltár) összevetése és ezáltal „hitelesítése” példa nélkül álló a néprajzi szakirodalomban.

A Körös szerepe Kunszentmárton életében

„Kunszentmárton a múlt században város volt, de úgy nevezték, amikor község lett [is]. Télen havas, sáros utak, nyáron poros[ak] volt[ak]. A két főutat 1896 ezredéves ünnepre kocka terméskövel rakták ki. Olasz munkások. Kibírta a forgalmat, mikor már a nagy traktorok jártak rajta, de keskeny volt a nagy truckoknak, utóbb modern utat csináltak. A mellékutcák átjáróinál fapallók volt lerakva. Akkoriban fa volt bőven. A Kárpátok, Erdély Magyarország volt. A fenyőfát tutajokba foglalva eresztették le a Tiszán. A Körösön már a víz ellen lovak húzták. 8-10 ló is volt befogva, lassan, hosszú kötéllel húzták a tutajt, amit emberek hosszú rúddal tartottak távol a parttól. Gyékényponyva sátorban a tutajon laktak hetekig [a tutajosok]. Lovak húzták a hajókat is. Motor nem volt. Egy tutaj 20-25 szál fenyő[ből állt], 30-35 méter hosszú [volt]. A végeknél lapos fával voltak összefogva, mindenik fenyőbe faszeg verve, ami összetartotta a sok fenyőt, azokon még rövidebb fenyők voltak. A tutajok fiatal nyírfával [voltak összeerősítve],

amit úgy megsodortak, mint a kötél, azzal kötötték össze a tutajokat. Egy uszály volt 300-400 méter is. Sokszor az egész Körös tele volt tutajokkal. A folyóból a fenyőszálak kihordása nagy munka volt. Két kerekas tengelyt a lovakkal a vízbe hátráltattak, úgy két-három szál fenyőt a tengelyre úsztattak, a tengelyhez láncolták, [úgy] húzták ki, de a fenyő vége még a vízben volt. A másik két kereket hátrább alá helyezték, úgy húzták négy lóval fel a gátra, onnan már két ló [is] elhúzta. Ez nyáridőben könnyebb volt, mikor az emberek a vízbe tudtak menni. A Betekincsnél sínek voltak a vízben mélyen leeresztve, lapos vasúti kocsit a vízbe engedték, a fenyőt ráusztatták, leláncolták, drótkötéllel gép húzta fel a kocsit alatt. Két fűrészmalom volt. A Horváth[-malomban] és a Betekincs[ben] egész évben reggel 6-tól este 6-ig gépek fűrészelték a deszkát, épületfát. [Az] egész vidék idejárt faanyagért, épület, bútor, kerítés, zsindegy [anyagért], minden[ért], amit fából lehetett készíteni. A bognároknak kőrisfa is a vízen jött. Mit vesztett Magyarország az első világháború után? Kié most a Kárpátok? Volt egy fahíd, az úttest pallókkal volt befedve, ami idővel kopott, azokat újakkal kellett cserélni. A kopott pallók alsó fele hibátlan volt, így jutott a mellékutcákba palló, ha egy szál is, keskeny is. 20-30 cm széles, 8 cm vastag, amin jól kellett egyensúlyozni sötét, esős időben. Ahová ilyen jutott, egy megváltás volt.”

„(Ez a tutaj) mindig a nyári hónapokban jött. Tudom, mert még fürödtünk is, amikor húzták. Tudom, még úszni tanultam. Volt az a szabadfürdő. A tutaj volt a túlsó oldalon, a fürdő a község felőli oldalon, ja de hát ottan nem volt tíz méter sem [a távolság a kettő közt]. Ott könnyen átúsztam és már a tutajon voltam. Az volt a legnagyobb szórakozás, átúsztunk és a tutajon fölmentünk a kanyarig, beleugrottunk a vízbe és úsztunk lefelé. De akkor már a fürdőhöz úsztunk. Az nagy szórakozás volt a gyerekeknek. A túlsó oldal teljesen el volt borítva, de a tutaj és a szabadfürdő között egy-egy hajó még elfért. Ilyen helyzet volt.”

Halászkok a Körösön

„Voltak még különleges halászkok, akik a Tiszáról jöttek időnként a Körösre. Kecések! Ezt a nevet a mostani nép is hallja. Kece egy hosszú keskeny csónak, egy fatörzsből volt kifaragva. 5 méter hosszú, 65-70 centiméter széles, és kb. 40 centi mély volt. Egy ember kezelte. Pendelhálóval halásztak. A pendelháló köralakú háló, kb. 3 méter átméretű. A szélén körül sok kisebb ólomsúly, a közepe kötélre volt erősítve, ami leért a víz fenekére, a kötél vége az ember derekához volt kötve. A halász a hálót a kötélnél a bal kezébe fogta, a jobb kezével pedig az ólmos rész közelébe fogott. Vissza kézből kidobta az ólmos részt úgy, hogy az szétterült a vízen, a háló teljes nagyságával esett a vízre. A szélén a súly által gyorsan merült, a közepe, mintegy buggy, pendelszerűnek látszott. A súly hamar a fenékre ért, ami a hal a körben volt, belekerült. A halász érezte, hogy az ólmos rész a fenéken van, a kötelet rángatta, az ólmos rész közepén összezáródott. A hal inkább felfelé próbált kiszökni. A halász gyorsan húzta fel a hálót, ha hal volt benne, az egészet a csónakba rántotta, s a halat kivitte. Volt neki egy halasláda, ami a vízben volt, a teteje a víz színe felett volt. A halat abba tette, abban életben maradt. Így ment a halászás naponta.

Mindig három kecés dolgozott együtt. Volt, amikor merítőhálóval halásztak. Ilyenkor három kecét összekötöttek és egy nagy rúdon egy négyszögletű hálót, ami két keresztbe kötött hajlitott ágra volt kötve, használták. A hálót lemerítették, azután gyorsan kiemelték. Ha volt hal benne, azt kimerítővel kivették. Azok tudták, hogy mikor milyen hal szalad. Nagyobb hal a fenéken, azt pendel hálóval, kisebb hal feljebb úszott, azt merítővel fogták. Ezek voltak az igazi halászok. Az életük nagy részét a kis csónakon töltötték, hetekig is távol voltak az otthonuktól. A vízfolyás ellen nem eveztek, a part szélén az evezővel lökték a csónakot mindig állva, csak lefelé eveztek ülve. Minden felszerelésük a csónakban volt. Gyékényponyva, sátorkarók, élelmiszer, bogrács, edények, ruházat. A vízparton aludtak. A halat a piacon árulták, de a folyónál is adtak el, ha volt vevő. Ami az igazi halász életét mutatta, hogy a halat a híd mellett főzték. Hamar híre ment, hogy kecések jöttek! Úgy négy óra körül délután kezdtek a főzéshez: a halat, a hagymát pucolták, aprították. Az öreg a bográcsot rudakra akasztotta, a tűzrevalót készítette. Több és több néző lett a hidon és a gáton. Egy-egy leszólt: János bácsi! Majd három adagot készítsen Szabó Kálmán postamester részére, majd a cseléd lányt küldöm az edénnyel és a pénzzel! Így jöttek a rendelések. Az öreg egy fűzfagyallyra a bicskával annyi rovást vágott, annyi vágást csinált, amennyi adagrendelés volt. Ez még a régi rovásírászerű jelzés volt, írni nem tudott. Mindig több adagot készítettek, mert később is jöttek rendelők, mikor már javában főtt a halpaprikás. Sokszor még a saját részükre valót is eladták, olyankor csak sülthalat ettek, ami hamar elkészült. Mi gyerekek láttuk, néztük, de csak a szagát éreztük, az is nagyon jó volt. Ez a halászelet eltűnt. Az öregek elhaltak, a fiatalok más foglalkozást kerestek. A kecéket az idő elpusztította. A halászatot nagyobb vállalkozók folytatják.”

Táplálkozás

„Most nem tudják, mi az a lángos, amit most esznek, az nem lángos, az zsírba vagy olajba sült fánkféle. Az igazi lángos kenyértésztából van vékonyra elnyújtva, a kemencében sül. Mikor még a tűz ég, a kemence alja átmelegedett, a parazsat félretolják, oda teszik a lángost, hamar sül, kissé megpirul. Libazsírral kenve melegében a legjobb sütemény. Úgy, ahogy a kiscipó is. A kenyértésztát szakajtóba teszik a kemence mellé. Ott felkel. A fűtés kész, a kemence alját lesöprik, a tésztát sütőlapátra öntik, féloldal késsel felvágják, akkor jó domósra sül. A maradt tésztából kis cipót sütnek, ami a teknő oldalára ragadt, lekaparják, összegyúrák. Abból sül a bodag. Ez már ropogós, keményebb frissében jó. A kenyértésztát nagy fűzfateknőben dagasztják. A teknő egy darab fából van kibaltázva. Bocskoros oláhok hozták Erdélyből, a vásárokon árulták.”

„Legfőbb mindennapi eledel kenyér, szalonna. Kenyérből szabadevés volt. Ünnepi étel csirke sülvé, főve, kirántva és más aprójószág. Sertéshús volt a legtovább tartó, füstölve. Nyáron zöld-, télen szárazfőzelék. Egy-egy ünnepre nagy készülődés volt. Disznóölés úgy volt számítva, hogy karácsonyra legyen hurka, kolbász, pecsenye, rétes. Ezt ugyan az éjféli mise után ettük, előző nap böjt. Délben az ebéd főtt aszalt gyümölcs, szilva, meggy, cseresznye, az asztal abrosz szélén búza, árpa, kukorica volt hintve, abba tettük a gyümölcsmagot, ami a tyúkoknak lett adva, hogy többet tojjanak. Még volt

mézes mákos csík, főtt tészta. Böjti napokon a tojás vajjal volt sütvé. Újévkor sült malac, kocsonya, disznósajt. Böjti eledel: cibere, krumplis gölődin, sajt, túró, tökmagolaj, csíramálé, agyongyúrt pogácsa. Farsang három-nap bőven minden étel, füstölt oldalas káposztával. Nagy tálakban pampuska, fánk, herőce, sulyom. Húsvéti böjti étel előző nap bobájka, mézes mákos sült tészta. Nagypéntek szigorú böjt. Keveset szabad enni. Húsvétvasárnap báránsült, sonka, főtt tojás, hájas pogácsa.

Nincs meghatározva, hogy mikor legyen pulyka, tömött liba, kacsa, kakas, kappan. Ezek többnyire téli időben névnap, keresztelő [alkalmával, vagy ha] valaki látogatába több napra jön a házhoz. A füstölt húst, sonkát, kolbászt előbb kellett fogyasztani a meleg idők előtt, mert az romlik, penészedik, hűtő nem volt. Úgy tartották, hogy a bableves legjobb, ha azt a Körös vizébe főzik. [A] töltöttkáposzta úgy jó, ha az cserépfazékban a kemencében főtt. Annál jobb, minél többször felmelegítik.

Nagy munka a káposztasavanyítás. Fél koci fejkáposztát legyalulják. Azt nagy kádba sózva, borsozva letapossák. Több fejkáposztát tesznek a hordóba, az is savanyodik. Mikor töltött káposzta készül, arról fejtenek le leveleket, abba (szárma) csavarják be a tölteléket, az nem szakad el, amikor a káposztát főzik.

[Volt] mindenféle befőtt, amit egész évre eltesznek, hagyma, fokhagyma, paprika-felfőzés, répa, retek, fűszert elraktározni, még gyümölcsöt is, hogy azt ne kelljen venni. Lekvárfőzés, a szilvából a magot kiszedni. A főzés egy napi munka. Állandóan kavarni, hogy le ne égjen. A paradicsomfőzés is ilyen. Szappanfőzés szintén napig tart. Ilyen munkánál mindég kellett segíteni. Száraz tészta, tarhonya, lebbencs, különösen kinnlávőknek nélkülözhetetlen. Azon élnek hetekig, hónapokig. Levestészták: csík, sifli, reszelt derelye, angyalbogyóró. Sült tészták: rétes, vekni, barátfüle, görhe, málé, piték, pogácsák, kuglóf. Amíg téhen volt a háznál, volt tej, vaj, sajt, túró, író, savó, zsengice, gúrászta, tejfel, aludttej.”

„Sok ételt erős paprikával ettünk. Mi sohasem ettünk gulyást. Ettünk marha, borjú, juh, sertés, nyúl, csirke és más paprikás húst. Mikor Pestre kerültem, ott az étlapokon a marhapaprikást gulyásnak írták. Mindég azt hittem, hogy ott emberevők vannak. Gulyás egy emberi foglalkozás.”

Élet a tanyán

„Nyári szünetben a tanyán laktunk. 6-7 éves[en] napi teendőm volt egy kis kanta tejet az érparti házhoz hozni. Ha valamelyik szomszéd szerdán piacra vagy vasárnap kocsi-val jött a városba, akkor azon jöttem. Reggel 6 óra körül indultam gyalog, mezítláb. Kalap mindég volt a fejemben, bot a kezemben, a kutya jött velem. A tarlókon keresztül torony irányába, úgy rövidebb volt az út. A tarló – ahogy a búzát levágták – szűrés, úgy kellett lépnem, hogy eltolva lépjek. A kutyák mérgesen ugattak, a bottal távol tartottam [őket]. Ha valaki fél, a kutya bátrabb. Az út 5-6 kilométer volt. Sokszor megáztam, vihar is volt, de nem ártott. 7 óra körül a háznál voltam, ott még valami evés, azután elcsavartam, fürödni mentem a Körösre, délben haza, ebéd után a tanyára.

A tanyán korán kelnek. Mosdás szájból vagy a kútnál a vályúból. Ott volt a fürdés is. Reggeli tej, kenyér beleaprítva vagy aludttej. Ebéd a nagy fa alatt vagy a gádor alatt,

külön cseréptányér, kerekfejű bádogg kanál, villa nem volt, csak budlibicska. Délben főtt étel volt. Este szalonna, kenyér vagy nyárson sült szalonna vagy tejféle. Akkor volt galambhús is. Édesapám elhalt. A szántást, vetést, aratást, nyomtatást mások végezték. Nagypám egyedül ilyen munkát nem bírt. Nagyanyám nagyon vallásos volt. Feltett szándéka volt, hogy a két fiát papnak nevelje. Gimnáziumba járatta Szarvas, Szeged, Eger, Kolozsvár, de mikor végeztek, kijelentették, hogy nem lesznek papok. Így a gazdaságban nem volt több férfierő. Édesanyám szerint, ahogy a testvérek tanulók lettek, többet semmiféle munkát nem végeztek. A tanya felé sohse mentek. A továbbtanulás sokba került. A jövedelem kevesebb. Nagypánk beteg lett. Eladták a szőlőt, a pálinkafőzőt, ökröt, szekeret, kocsit, lovat, gyeplőt, hámot, teheneket, maradt egy kecske. Az a tej, csak nagyanyánknak és nagy-nagyanyánknak volt elég. A földet feles kezelte. A termés felezve lett, a feles még adott libát, tyúkot, malacot, fűteni valót. A tanyára csak nyomtatáskor mentünk. A feles tanyán lakott, volt egy fia, ez még a zugiskolába járt. A szüleit kendezte, ami nekünk furcsa volt, így hívta őket ebédre: gyűí tí keetek má énnyi! Ezután mindég az érparti háznál voltunk. Napi teendőnk iskola, este kukoricamorzsolás. Nagy kosárral hoztunk a padlásról. Mindenki morzsol. Famozsárba törtük az apróbb jószágoknak a darát. Veteményültetés, leszedés, elraktározás minden nagy munkánál kellett segíteni. 8-9 éves koromba kaszáltam, herét hoztam talicskába a kecskének. Párzás idején én vezettem a bakhoz és este haza. Betlehemes is voltam.”

Hetipiac, vásár

„Nagy kiárusítás volt minden hetipiacon, de legnagyobb volt az országos vásár, ahol a helyi és távoli városokból jöttek iparosok mindenféle áruval. Minden szakmának megvolt a külön hely, ahol sátozt üttöttek. Egész utcásor volt itt kijelölve a szabóknak, csizmadiáknak. Ott még ma is patkolták a csizmát, a talpát félgömbölyű szeggel kiverték az inasok, ha valaki úgy akarta, bizonyos díjazásért. Olyan népvándorlást többé nem lehet látni. Minden városnak meg volt adva négy országos vásár a négy évszakban, az a kalendáriumban is benne volt.”

„Minden szállítás kocsival ment, kövesút kevés volt. Szentés, Szarvas felé csak a múlt század vége felé készült el. Kecskemét felé 1920-30 között épült. A Tiszán híd nem volt, kompon lehetett átmenni, ami vásáros időben nagyon hosszadalmas volt. Egy félegyházi vásárra lovas kocsival eljutni földúton egy napi időt vett igénybe. Ott sátozt ütni, az eladó árut kirakni, eső ellen védeni, árulni egy nap, ugyanazt visszafelé még egy nap. Több családtag vagy az inasok állandó munkában voltak. Minden szakma a saját készítményét árulta, amit eladásra készített és szállíthatott. Szitás szitát, a kovács ekét és vasboronát, kalapácsot, harapófogót, egyéb vasból készült árut, a bognár talicskát, kasza, kapa, ásó, lapátnyelet, a kádár kádat, stb. A vásárra járók kerestek éjjelre szállást. Megvolt már évekre, hogy ki kinél szállt meg kocsival, lóval vásár alkalmából, ha az a város távol volt, hogy egy nappal előbb el kellett menni, hogy kora reggel már ott legyenek. A mi házunknál is megszálltak: egy szarvasi tót család, fakanalat, nyujtófát, paprikát, keménymagot árultak, sokszor gyalog jöttek. Egy orosházi ruhafestő házaspár. Egy csépai ember: énekes könyvet, olvasót, kalendáriumot árult. Ilyen volt az

akkori vásárra járó emberek élete. Mégis fejlődtek, gyarapodtak, sok jobb életmódhoz jutott.”

„Kunszentmártonban a hetipiac az 1900-as években szerdai napon délelőtt volt. Nagypiac volt vasárnap is, volt árusítás más napokon is. Többnyire kofák, azok minden időben árultak gyümölcsöt, főzelékféléket. A nagypiacra nagy néptömeg jött a környékről. A Tiszazugból, a szőlőkből, a tanyákról, Öcsödről, Mesterszállásról, mivel ott szentmártoniak laktak, itt volt a családi házuk. Már előző nap kocsikkal jöttek. De minden vidéki nép kocsikkal jöttek, más szállító eszköz nem volt. A felvégi piactér téglával volt kirakva. Volt egy egyenes sor téglajelzés a járó és az áruló soroknak. Az első soron a magyar szabók kész ruhákat árultak, amilyent az akkori nép viselt. Még zsinóros, ha nem is olyan díszes, csizmanadrág, ellenzős, ha a szíjait kiengedte, az eleje lebiggyent. Mindenféle időhöz volt ruha, még munkaruha is. Szűcsöknél kapható volt bunda, ködmön, bőrsapka, gallér nőknek is. A szűrszabók díszes szűrőket árultak. Ez nagyon fontos volt a mezői népnek, pásztoroknak. Kocsin vagy szánkón utazó népnek téli időkből nélkülözhetetlen volt a bunda és a szűr. Egy részen árultak ócska ruhát, lábbelit, amíg még lehetett hordani, javítani. Az árusok többnyire cigányok voltak. Nagy számban voltak csizmadiák. A nép nagy része csizmát viselt minden időben. A cipészek és a papucsosok előre elkészített lábbeliket árultak.

Hentesnél, mészárosnál mindenféle húst, marha, juh, bárány, sertéshúst lehetett venni, hurka, kolbász, töpörtő, zsír, szalonna, mind kapható volt, ki mennyit akart venni. Volt 10-12 húsárus. Gyékényponyva sátorban árultak. De volt több húsüzlet a főtéren, ahol mindennap árultak húst.

Kenyérsütők, asszonyok háznál sütöttek nagy felvágott házikenyeret, cipót, kalácsot, és azt a piacon árulták. Ez nagy munka volt. Éjjel fűteni a kemencét, a kenyeret elkészíteni, sütni, amely kenyeret a piacra cipelni minden időben hetenkint négyszer-ötször. Voltak pékek, de azok üzletben árultak. De volt kihordójuk, akik nagy kosarakban árultak kiflit, zsemlét, péksüteményt. Tojás, tej, tejfel, túró, sajt, naponta volt árulva.

Gyümölcsöt, zöldséget, mindent, ami akkor termett, nagy mennyiségben árultak.

Halászkok minden piacon [ott voltak].

A legnagyobb konyhakert[i zöldség] árulás volt a Szent János-döllőjében. Úgy nevezték azt a részt ott a szobor közelében, hogy ott minden megterem. Bulgárkertészek Öcsödről már piac előtti nap kocsikkal hoztak minden terményt, minden időszakban, és mások is kocsiszámra árultak a Kerületi ház utcában. Még a főtéri járda mellett bazár volt, rőfös, vászonárus, keses, köszörűs árult.

Bajos felsorolni, hogy mi mindent árultak a piacon, de azok mind helyi vagy környékbéli árusok, iparosok vagy termelők voltak. A piac körüli üzletnek, vendéglőnek, italméréseknek a piaci napokon volt a legnagyobb forgalmuk.”

*Részletek Barna Gábor „Két világ határán,
Egy amerikai magyar élete és visszaemlékezései,
Kunszentmárton száz év előtt” címmel készülő könyvéből*

MÉSZÁROS LÁSZLÓ

SZIROMHASADÁS

Csak a tenyered akartam érezni.
Nem a bordáimon, nem is az arcomon,
csak test-meleg kabátom hideg gombjain.
A szertehullt világ küllőivel szememben,
akár az éj gyászrongyán gyilkolni készülő vad,
magamba fojtani vakon, még egyszer illatod.
Igen, a kezeid mozgását akartam hallgatni,
ahogy félénken kenyeret törnek,
vagy épp láncra kötözik hűségesebbed
a fejfámnak szánt juhar reszkető bokáján.
Csak összezárt, két tenyered vártam szétnyílni,
amikor nincs, amikor nem jut más
sziromhasadás.

MINDEGY

Talán a késnél is élesebb üresség,
vagy az ezredszér újraálmodott ölelés
elragadtatása szaggat, pusztít el...
végül is mindegy,
hallgatásod majd tisztára mosdat.
S csak az az egy kérdés marad:
a pusztaság csönd vajon közben,
vagy azután súlyosabb?

FÜLEKI GÁBOR

REPÜLÉS

Mennyi ház és mennyi élet!
Föld felmagzó jégbora.
Mennyi sors és mennyi lélek!
Csillagsávok fénypora.

Tűzpontokban írva sorsunk,
legyen mégoly meglepő,
nem a fénygömb lépte hordoz,
benned tágas léte nő.

Világporrá szétomolva
ezeregy kis lélekút,
egy-forrásból összefonja
végül tó-mély békekút.

Azt gondoljuk, sok vagyunk itt,
gyökérfonta látszatok,
egységmélyből feltörő kis
szár, levél, virágzatok.

Ott a csendnek tágas háza
nyugszik égi vizgyepen,
együtt minden sors vad láza
állócsillag-íveken.

Lent a nyüzsgés, fent a béke,
tárul harmadik világ,
több mint ezek vegyüléke,
bonthatatlan ház s csigák.

Színe nincs, de tág szivárvány,
hangja nincs, s zeng hangtalan,
földi kő és égi márvány,
ócskavasként színarany.

Lüktető szív, csend a lélek,
egyen-túli gondolat,
átfogja s tárja a létet
önazonos mozdulat.

Mindezen túl tárt-valóság
tömbje nyílik, szétömöl,
felmutatva fátylak csokrát
elsimítja lét-öböl.

*Török Gábor:
Időkapu*

SZÁRAZ PÁL

A NOVELLISTA

Órák hosszat ült az íróasztala mellett, agyonfaragta a ceruzáit, és nem tudott leírni egy sort sem. Gyötörte, tépte, marcangolta magát. Témát keresett. Novellatémát, mesetémát – mindegy... csak téma legyen, hogy írhasson, hogy saját énje elől kitalált lények és élete mögé bújhasson.

Hiába minden. A talán még termékeny agyban mégsem akad téma. Idegei pattanásig feszültek. Lelke olyan volt, mint egy túlfűtött kazán. S ő tovább ült az íróasztalnál, szemközt az ásitó, üres papírokkal, de nem látott mást, csak egy finom, érdekes női arcot. Két nagy sötét, lelkes tekintetű szemet. Egy magas homlokot. Egy piros, nedves ajkat, mely kissé felnyitva úgy néz ki, mint egy megpattant, érett gyümölcs...

„Szeretem! Mit csináljak?! Szeretem. Ostobaság, örülség. A veszembe rohanok. Ötvenéves vagyok... ő huszonégy. Több, mint huszonöt év van közöttünk. A lányom lehetne, és én, szerencsétlen, szerelmes vagyok belé. Az agyam azt mondja, hogy meneküljek tőle, hiszen nevetséges az én koromban ez a szerelem. Az ő részéről pedig nem lehet ez más, mint egy fellobbanás, lányos hiúság, a nagy író varázsos nimbusza. És a nagy író nem tud többé írni. A nagy író nem érdeklik a témák, ötletek, a nagy írónak nincs gondolata. A nagy író megszűnt nagy lenni. Csak ember, nyomorúságos ember, olyan, mint a százazrek, akik sohasem alkottak semmit, csak húzták az ígát és szerettek.”

Ilyeneket gondolt, és hirtelen vágýakozás fogta el ezek után az idegen, jelentéktelen sorsok után. Most többször eszébe jutott, milyen jó lenne egyszerűen szürkének, minden napnak lenni: dolgozni hajnaltól napestig, nem aggyal, hanem kemény kézzel és este fáradtan, elégedetten hazatérni, odahaza örülni a rá váró asszonynak. Asszony! És megint maga előtt látta a lányt, a nagy lelkes szemeket, az álmatag száját, a fehér homlokot.

„Szeretem! Hiába, szeretem. Különös, ezt még sohasem éreztem. Pedig eddig azt hittem, voltam már szerelmes máskor is. De ez most más. Évát is szerettem, házasságunk szerelmi házasság volt és azt hittem, belepusztulok, amikor elvesztettem. De az mégiscsak más volt. Az az első félénk kis lángocska volt, ez meg talán az utolsó, az utolsó lobbanás.”

Megszólalt a telefon. Nagyot dobbant a szíve. Hátha ő az! Vajon miért gondolt erre, hiszen eddig sohasem hívta fel. Most sem ő volt, hanem Bajnok, a szerkesztő. Tárcát kért a szombati számba.

Nagyon sajnálom, barátom, nem lehet. A könyvemet írom. Sajnálom. Nem lehet...

Hát, ha nem lehet, akkor majd Hadarhoz fordulok – felelte a szerkesztő nem minden célzatosság nélkül. Tudta, hogy Hadar fájni fog. De hát hiába, nincs téma.

Letette a telefont, két öklére hajtotta fejét, ajkába harapott, és a lányra gondolt, akit tegnap óta nem látott.

Három hónapja szerette Katit. Forró, viharos szerelem volt, szenvedély, örület, s ami hézag támadt volna a szenvedély hullámai között, azt kitöltötte valami kedves, meghitt barátság, amely talán még szebb volt a szerelemnél.

Pontosan azóta, három hónapja nem írt le egy sort sem. Eleinte még órákat töltött el az íróasztalánál kínlódva, gyötrődve. Aztán már az írás utáni vágy is eltompult benne, s nem ült oda többé az íróasztalhoz. Kizárólag csak a lány érdekelte. Egész délelőtt a pamlagon hevert, s őrá gondolt. Elképzelte őt a hivatalban idegen emberek között. Oh, milyen szörnyű volt a számára a gondolat, hogy idegen férfiak nézik, és ő nem takarhatja el mohó tekintetük elől! Hányszor könyörgött neki, hogy hagyja ott az állását, de Kati hallani sem akart róla. Görcsösen ragaszkodott ehhez a nevetséges kis álláshoz, melyből csak igen nagy beosztással lehetett megélni. Az ő pénze nem kellett neki, királynő gőggel utasította vissza, s még ő volt az, aki a közös vacsorákhoz maga készítette süteményt hozott.

„Mondd, szívem, nem nevetséges ez? Neked minden fillérre szükséged van, s még te hozol nekem?” – mondta gyakran a lánynak, de Kati csak mosolygott, s ilyesmiket szokott válaszolni: „Nézd, drágám, ezek csak centes dolgok, de az én lelkemet egyensúlyban tartják. Ha ezt nem tehetném, biztosan kevesebbnek érezném magamat.”

Ő ilyenkor mosolygott és boldog volt. Szeretett, boldog volt, hogy szeretik, s az egész világ megszűnt számára. Úgyszólván megszakított minden érintkezést a külvilággal. A kávéházi klubba sem járt fel. A barátait észre sem vette az utcán, még újságot is alig olvasott, csak annyit tudott a világban zajló eseményekről, amennyit Kati édesen csacsogó hangján elmesélt, de mindezt órákig tudta volna hallgatni. Finom, kedves hangszer, s aztán mégis az ő ajkáról kellett hallania egy olyan hírt, ami felborította belső békéjét:

– Képzeld csak, Hadar Gyuszi új regényének óriási sikere van. Egyébről sem írnak az újságok, csak róla. Neked is írnod kellene. Isten ellen való vétek, hogy elhallgatsz.

Regényt írt, sikere van! Igen, írnom kellene... három hónap óta nem írtam.

S ebben a pillanatban érthetetlen módon gyűlölet támadt benne a lány iránt, aki akaratán kívül a tehetségét tartotta fogva. Csak egy röpke pillanatig tartott ez az érzése. De másnap, harmadnap visszatért, hogy lassan egyre nagyobb tért hódítson a lelkében.

Megint odaült az íróasztalhoz, ismét témát keresett, s azt hitte, azért nem jut eszébe semmi, mert fél, hogy betoppan a lány.

„Terhemre van, akadályoz. Meguntam, nem érdekel. Nem vagyok én anyámasszony katonája, hogy lekössön egy nő... szakítani fogok.” Döntést hozott, s most már csak erőt gyűjtött ahhoz, hogy mindezt megtegye.

Leült a gép elé, hogy megírja a levelet, mely ezúttal saját életének egy fejezete, s amely a lány számára majd tragédiát jelent. Sokáig gondolkodott a megszólításon:

„Kedves Kati!” Nem, ez nem jó. „Katikám!” Ez meg nevetséges. Eh, hiszen a megszólítás nem is fontos. Majd csak eszébe fog jutni valami. Az a lényeg, hogy megírja a levelet, mely elszakítja majd a lánytól, aki ő és a tehetsége közé áll! Talán kegyetlen dolog, de nincs más hátra, választani kell írói pályája, hírneve és a lány között. Írás nélkül nem tud élni, a lány nélkül talán.

Belefogott a levélírásba. Eleinte még küzdött a szavakkal, aztán belejött, s már nem is a kezével, nem is az agyával, hanem a szívével írt. Miközben írt, a három hónap minden édes

emléke feltámadt benne, s forró vágyat érzett a közelmúlt történései iránt. Papírra vetette, hogy az elmúlt három hónap volt a legszebb eddigi életében. Emiatt volt érdemes megszületnie. Boncolgatta és leleplezte önmagát: megmutatta azt a mélységes örvényt, mely lelkében támadt, mely örvényben az új seb nyomán feléledt a múlt minden keserősége.

Hosszú lett a levél, több, mint öt oldalra terjedt. A novellái is mind ilyen terjedelműek voltak, talán még rövidebbek is. Különös iróniája a sorsnak, hogy ő, amíg saját halálos ítéletét írja, akkor is novellát ír.

Befejezte. Eltolta magától azt a nagy csészét, mely tele volt a faragott ceruzával, sóhajtott egyet, majd felállt. Ránézett az órára. „Szent Isten, mindjárt fél hat! Bármelyik percben itt lehet Kati. Nem, találkozni nem tudna vele. Legjobb lesz, ha elmegy hazulról, s itt hagyja a levelet az asztalon. Kegyetlenség, gonoszság, de nem szabad megtántorodni. Nem lehet elérzékenyülni, hiszen a jövőjéről, a hírnevéről van szó, a tehetségről, az ihletéről” - gondolta, és már vette is a kabátját, kirohant a lakásból, mintha menekülne.

Cél nélkül kószált az utcákon. Olyan volt, mint az űzött vad. Nem tudott gondolkodni, s talán nem is érzett. Valamiféle nagy zűrzavar volt az agyában, lelkében. Csak futni kívánt, cél nélkül. Menekülni az érzés elől, mely a lélek zűrzavarában kezdett utat törni felfelé. Nem akart tudni erről az érzésről. Nevetségesnek, férfiatlannak találta. Most meg már nem akart futni, menekülni, inkább csak kényszerítette magát, hogy még menjen, egyre tovább... A lábai már alig bírták. Odatámaszkodott egy kerítéshez, s hirtelen úgy érezte, nyomorult csavargó, kinek nincs otthona.

De van. Háromszobás gyönyörű lakás, puha ággyal, műbőrös fotelekkel, hangulatlámpákkal, illattal, mely még biztosan ott leng Kati nyomában.

Hazamenni... haza... haza... hiszen az ő lakása, az ő otthona. Miért ne mehetne haza? Mi történt? Miért ne mehetne haza? „Szakított egy nővel” – ez csúnyán hangzik. Inkább így mondja: „Elbúcsúzott Katitól.” Ennek be kellett következnie, hiszen örökké nem tarthat az ilyesmi. Haza fog menni, Kati már biztosan régen elment. Szinte látta maga előtt a lányt, amint imbolygó léptekkel halad lefelé a lépcsőn, s közben odatámaszkodik a lépcsőház falához. Sír. Borzasztó, ha egy nő sír. De Katit ő még sohasem látta sírni. Ő nevetni is ritkán szokott, de arcán állandóan ott játszik valami, ami olyan, mint a tavaszi verőfény. Ez teszi őt olyan széppé? Ha ez eltűnne, Kati talán csúnya lenne... Erre a gondolatra nevetnénekje támadt. Katit sohasem próbálta más nők szépségének mértékével mérni. Katit saját szerelmével mérte. Órákig tudta volna fürkészni az arcát, szemét s homlokát, mozdulatait és járását. Különös a járása, szinte súlytalan, mégis erő van benne.

Eszébe jutott, hogy talán soha többé nem fogja őt látni. Rettenetes, kegyetlen szó: soha. Talán véletlenül fogja meglátni egykor az utcán, esetleg másba kapaszkodva.

Autótülkölés rázta fel kínzó gondolataiból. Egy taxi bukdácsolt a külváros utcáin. Intett neki, beleült.

– Gyorsan hajtson, kérem! – az egyik sarkon egy utcai óra vigyorgott rá, jelezve, hogy már elmúlt kilenc.

„Kilenc óra – hat órától rohanok, három órát jártam cél nélkül. Kati közben elolvasta a levelet, s hazament. Biztosan hazament, hiszen mindig igyekszik korán otthon lenni.”

Odaért a ház elé, felnézett. Az ablak sötét volt. Miért is lenne világos?! Miért volna ott Kati? Most már nem fogja zavarni, nyugodtan dolgozhat. Alkothat: kitűnő, nagyszerű műveket írhat, mikronovellákat vagy érdekes regényeket.

Végre felért a lift. Elővette kulcsát, ügyetlenül, kelletlenül fordított a záron. Sajnálta már, hogy hazajött. Ma úgysem tud dolgozni, egyedül meg mihez is kezd idehaza? Letette kabátját. Egy pillantást vetett az asztalkára, melyen ott feküdt a mai posta. Nem érdekelte.

Benyitott a szobába, keresztül ment a nappalin, majd bement a hálósobába. „Le fogok feküdni, beveszek egy altatót, túlságosan ideges vagyok...”

Egyszeriben a másik szobából valami neszt hallott, mintha valaki sóhajtott volna. Fülelt, de már nem hallott semmit sem. Gyanakodva lépett be a szobába, elszántan gyújtott villanyt. A csodálkozástól megtántorodott: az egyik fotelben összekuporodva, karjára fektetett fejfel Kati aludt... A levél... a szakító levél – a kegyetlen búcsú ott feküdt a földön. Ő meg alszik!

Nem tudta, hogy nevéssen-e vagy bosszankodják. És nem nevetett és nem bosszankodott, hanem ehelyett valami ujjongó örömet érzett.

A lány megmozdult, nyújtózkodott egyet, és kinyitotta szemét.

– Gábor, kedvesem, csakhogy hazajöttél! Hol voltál ilyen sokáig? Nem győztelek várni, és közben elaludtam. És... ne haragudj, de ezt a kéziratot... nem bírtam ellenállni neki. Szenzációs, nagyszerű írás! Gondolhatod, mennyire érdekelt, mert minden sora a saját életedet tartalmazza, a mi regényünk. Benne vagy te, és benne vagyok én is. Olyan, mintha nekem írtad volna, mintha tőlem búcsúznál. Igen, ez akár egy privát búcsúlevél is lehetne, ha nem volna színtiszta irodalom. Tudd meg, Gábor, hogy ennél szebbet, nagyszerűbbet nem írtál még. Olyan, mint egy regény fejezete, hiszen egy nagy regény távlatait mutatod meg benne. Azt hiszem, ez is lehetne a címe: „Fejezet egy meg nem írt regényből”. Vagy ez hosszú cím? Ne neved ki, én nem vagyok író. Én csak olvasó vagyok, a te legkedvesebb olvasód. Címezd meg a borítékot, én magam akarom postára adni, hogy nekem is részem legyen a dicsőségből.

– De Kati, te tréfálsz? Kigúnyolsz? Hát...

– Én... én... hogyan gondolhatsz ilyet? Kimondhatatlan boldog vagyok, hogy ismét megtaláltad az ihletet, Gábor. És boldog vagyok, hogy általam találtad meg. Mert ne is tagadd: rólam írtad, tőlem búcsúzol. Belevittél az irodalomba. Attól tartok, halhatatlan leszek, s az iskolában negyven év múlva a te Katidra utálattal fog tekinteni az ifjúság.

– Igen, igen, szívecském! Boldogsággal tölt el, hogy tetszik neked. Én azt hittem, hogy már soha többé nem tudok írni. Köszönöm neked, hogy visszaadtad a tehetséget. Mert bevallom, azt képzeltem, hogy hozzád írom e levelet. Úgy éreztem, hogy el kell szakadnunk egymástól, és annyira beleéltem magamat, hogy azt hittem, komolyan azt hittem, hogy örökre búcsúznak. Talán azért is lett olyan jó ez a mikronovella. De jó, hogy csak novella, s nem kell örökre elbúcsúznom tőled! Most úgy érzem, hogy csak akkor fogok tudni írni, ha mindig mellettem leszel. Nem engedlek többé el magam mellől.

– Igen, Gábor, itt maradok melletted! Egészen melletted... – suttogetta a lány.

Felállt, odahajította fejét a férfi széles vállára, s miközben ajkuk összeért, nem vették észre, hogy lábuk alatt összegyűrődött a szomorú búcsúlevél. A „novella”.

VICZIÁN SÁNDOR

HAVAK

Január, fergeteg hava:
mennyei fehér feszület.
Krisztus szemében a föld,
rongyosra olvasott biblia.

Február jégbontó balta.
Telihold párnáján festett,
tavaszt álmodó égbolt,
ébredő felhők kék madara.

Március, angyalok virága,
kikelet, tél-temetés.
Golgotán fészkelő nap
tollain fénylő zúzmara.

Áprilist szelek csókolnak
a horizont még félszemű.
Isten haragját nap füstöli,
földön embert pallosoznak.

Májusi ígéret nap-tüze,
óceán-kondérban gőzölgő
kő-leves. Földet öntöző
felhő-futárok kék könnye.

Június, napisten aranyát
beton széfekben őrizi.
Ki lothatná el a névtelen
boldogság forró nyarát?

Július ünnepén holdas-
áldás – terülj asztalom!
Igazság-e a MAGYAR fájdalom?
Forró csók-köpete szalonnás.

Augusztus kenyere ünnepi.
Kemencék búza-szobrai.
Isten nevében éhező pap,
patak vizével szenteli...

Szeptember földanyát
énekli, mosolygó alma
a világot. Hét-kincs
virág rejti az álmot.

Október magvető fajta,
haldokló földbe ülteti,
klónozott csillagát:
Kit ölhet meg fájdalma?

November enyészet ördöge,
kondérban kotyvaszt fagyot.
Patika-kriptákban, nevetve
mulató holtak szelleme –.

December, álom az álomban,
nyugalom, pihen a föld
farkasa. Jászolt aranyoz a
felkent, Betlehem csillaga.

BARNA T. ATTILA

TŰNÖDÉS EGY AUKCIÓS HÁZBAN

Ez a barokk tükör talán egy bankvezér
előszobájában állt valamikor
benne igazgatták
tolldíszes kalapjukat büszke dámák
s vetett magára hetyke pillantást a hiú arszlán
csokornyakkendője Lavalliére
(belőle mára mi maradt csak foszlány)
ősz volt akkor is este
bent a szalonban
metszett kristálypoharakban
szikrázott a bor
csillár szórta szédülő fényét a vendégekre
(már hideg kripták mélyén
porladoznak békén
divatot pletykát feledve)

Ott az a szőke lány a falon aranykeretben
látom, ahogy harsogó májusi reggelen
ablakot tár a lomhán megáradt
körútra, hol fáradt
konflislovak patája
csattog a kövezeten
rikkancs kiált
s ő hálóingben nyújtózik kéjesen
csiklandozó sugaraknak kínálva kényes nyakát
s bolondul felkacag táncra perdül énekel önfeledten

Most egy varróasztalkán húzom végig kezem
hallom messziről nagyanyám gépe zúg
Singer
e kor bűzlő szemétdombján hová veszett el
s miféle zug
rejtí örökre a zenélő órát ami nagyapám
ágya felett függött hajdanán
hangja zengő ezüst emlék

Hunyom szemem
hűvös selyem
simít a sejtelemkék
nemlét

Redőny zörög gorombán
sötétség zuhog
a kirakatüvegen túl mocskos ökleit
rázva káromkodik
dülöngél részegen
szemembe vicsorog
borostás
pofával a báva Jelen

DUDÁS SÁNDOR

JELBESZÉD

Kirakat előtt fiú és lány
kézzel váltottak jeleket.
Néztem akaratlan – tudva,
nem érti őket senki meg.

Felhőtlen égen aranylott,
a Napból dőlt a nyár heve.
Gépzajban, nyüzsgő tömegben
ők ketten: a csönd szigete.

A gyors jelekben matyói
hímzéses blúzról folyt a szó.
„Megveszem – így a fiú –, de
egy feltétellel... tudod jól!”

S nézett a lányra, az vissza
rá, már nevezve: „Kis bolond!”
Csókra csücsörítve ajkát
a fiú arcához hajolt.

CSONTOS MÁRTA

AZ ÉJSZAKA KÉPEI

Berda József Barátom arca üzen című
versének soraira

Arcát a távol lebbenti hozzám,
szomorú maradék, mely ott
bujkál a fák között, s benéz
az ablakon, hogy gyönyörködjön
bennem, nézhesse porosodó
virágaim a felszálló melegben,
s arra a napra gondol, mikor
a sötét éjszakában fáradtan
mentünk az út porában, ahol
követtek bennünket meztelen
csillagok az angyal-szőke fényben,
ahol gyűjtöttük a letört lepke-
szárnyakat, kiszíneztük a táncoló
árnyakat, ahol vándorlásunk lázas
tavaszi futás volt, ahol a tiszta
étertől lettünk másnaposak, s a réten
mint zölden lobogó gyertyák
világítottak felénk a szentjánosbogarak.

Belőled már kiszáradtak a könnyek,
csak álmomban szólsz hozzám.
Nincs többé találkozási pont;
én itt vagyok vénülő amazon,
Te ott vagy halált szelídítő Gyermekek.

SZABÓ KATA

KÖ/PAPÍR/OLLÓ

Kő

Miért nem írja alá a műtétet a doktor úr? Látja, hogy mennyire szegények vagyunk. Nem lehet igaz, hogy nem tudja megérteni, hogy nem tudunk fizetni annyit, amennyit szoktak. Bárcsak lenne egy picit jóindulat benne, hát itt hal meg az édesanyám! Már a fiamat elvesztettem, az anyámat is elveszik tőlem? Ő maradt csak nekem. Senkim sincsen. Egyedül maradtam, a rokonaimra nem számíthatok. Mind letagad.

Hiába állok már hajnalban az ajtó előtt, nem jön. Most is ébren van, mászkál a termék között, még rám is nézett az előbb, de nem jönne ide. Pedig látja a kezemben a papírt. A többi doktor aláírta. Azt mondják, a vérnyomása meg valami nyavalya miatt nem nagyon lehet műteni. Úgy mondták, rizikós. Felőlem bármit mondhatnak, műtsék már meg, szedjék ki a köveket belőle, hadd menjünk haza. Tél van, itt a kórházban sincs valami jó fűtés, de ha nem megyünk haza, kilakoltathatnak, aztán mehetünk a híd alá vagy ahova tetszik. Hazavinném, ápolnám, megvenném a gyógyszert is neki. Árulok megint füvet vagy megyek a határra, de akkor is lesz pénz. Csak írná már alá ezt a papírt, és tolnák már be műteni anyut, utána megszerzem erre is a pénzt, mint amikor a fiam után is megszereztem. Tudják az orvosok, hogy behozom majd.

Két éve ilyen tájban ment el a kisfiam. Rögtön műtöttek, én meg is menekültem. Sokszor gondolok arra, hogy inkább haltam volna meg a gyerekekkel. Szégyelltem magamat utána. Egy besikerült gyerek volt, mindenki látta, hogy terhes vagyok, a környéken már várták, hogy mikor szülök. Én fel akartam nevelni azt a gyereket. Lehet, hogy megölték? Már mindegy. Csak anyu élje már túl ezt. Utána csak leszokik az ivásról. Most is titokban bort lopok neki. Mit csináljak, rosszabbul van, ha nem iszik. Félek, hogy megint fehérlázat kap.

Mindjárt nyolc óra. Megy a doktor vizitre. Bemegyek én is, hátha aláírja a papírt.

Papír

Nem akarom végigcsinálni ezt a műtétet. Igazából nekem nem is lenne szabad műtenem, de alig van itt szakképzett doktor, muszáj bevállalni az ilyen eseteket is, vagy bezárják az osztályt. Reméltem, hogy a másik kolléga vállalja ezt az esetet, de pont most ment el szabadságra.

A műtétet ejtem valahogy. Valamit kitalálok. Hogy nem olyan súlyos, pedig tudom, hogy egy hét múlva meghal, ha nem szedem ki belőle a köveket. Megvizsgáltuk, megjötték az eredmények, és ha csak a vesekő lenne, megműteném. De találtam nála egy rosszindulatú daganatot. A lánya sírva kért, hogy tegyek meg mindent az anyjáért, mert neki már csak ő maradt. Ettől a lánytól már elvettem az élete egyik felét. És most elveszem a másikat is. Ha az anyja túléli a műtétet, a lánynak csak rosszabb lesz: az asszony fekvőbeteg marad körülbelül fél évig, a gyógyszerei drágák lesznek, nem lesz pénze a kislánynak még kenyérre sem. Utolsó stádiumban van az asszony. Ez már csak kínlódás, nem élet. Hagynom kell meghalni, hogy a lánya életben maradjon. Úgyse éli meg a következő évet, akkor már teljesen mindegy. Hogy mondjam meg ennek a szerencsétlen csitrinek?

Amikor behozták az asszonyt, már láttam, hogy nem sok van hátra neki. Láttam a lányán, hogy mennyire összetört, így nem mondtam neki semmit. Gondoltam, majd az eredményekből megtudja. Most itt vannak előttem a leletek. Én töltöttem az anyja úrlapjait, mert egyik sem tud írni. Egyáltalán nem sajnálom azt az asszonyt. Emlékszem, amikor megszülte a lányát. Visított, hogy miért nem roppantottuk el a gyerek nyakát. Szinte hallom, ahogy akkor ordított: „Dögöljön meg a kölyök, nekem nem kell!” Aztán mégis hazavitte, és úgy-ahogy felnevelte. Persze, nem ügyelt a lányára.

Két évvel ezelőtt behozták a kislányt. Kislány? Már tizenöt évesen édesanya lett volna, ha nem hal bele a gyermeke. Koraszülött volt, a lány ugyanúgy visított, mint az anyja annak idején, csak nem ugyanazt: „Mentsék meg a kisbabámat, könyörgöm!” Mennyire összeomlott, mikor megtudta, hogy nem sikerült megmenteni a kisfiát. Attól tartottunk, hogy nem fogja kibírni se testileg, se lelkileg. A szervezete teljesen legyengült a műtétsorozat után. Próbáltuk felerősíteni, nem hagyta magát. Meg akart halni. Infúzióon keresztül tápláltuk, nehogy őt is elveszítsük. Mindenki összefogott érte, és majdnem sikertelenül. Megszerettük a lánykát. Az anyja addig volt ott, amíg bekísérte a kórházba, utána már csak akkor jött, amikor hazaengedték a lányt. Láttam az ablakból, hogy felpofozta a gyermekét. Ordított valamit, aztán elmentek. Remélem, többé nem látom őket. Erre tessék, a vénasszonyt csak megbüntették a fentiek. Szívem szerint hagynám kínlódni. Hadd fájjon neki úgy, mint a lányának a szülés. Csak a kislány miatt nem teszem meg ezt. Bár így se tudom, hogy mi lesz a lánnyal majd, ha meghal az anyja. Remélem, hogy valaki majd befogadja vagy felkarolja. Mindegy, ez már nem az én dolgom. Majd azt írom a papírjaiba, hogy nem túl súlyos a dolog. De ezt sem tehetem meg, mert ha otthon meghal, akkor én leszek a hibás.

Olló

Sor került a műtetre. Az asszony nem élte túl. Az orvos befejezte a munkáját, bement a szobájába, elővett egy üveg vodkát, és vedelt. Fél óra elteltével tántorogva ment ki a várakozóba a leányhoz. Leroskadt a váróterem egyik székébe, majd intett a lánynak, aki azonnal odament hozzá jó hírt remélve.

– Anyád meg...halt.

A lány az orvos mellé rogyott a másik székbe. Falfehér lett az arca, idegesen rángani kezdték a kezei. Az orvos folytatta:

– Hidd el, jobb ez így neked, kislány. Megérdemelte. Tudom, mit tett veled. Én csak segíteni akar...

A lány nem bírta türtőztetni magát. Felugrott, és megragadta az orvos nyakát.

– Te rohadék! Elvetted a fiamat, és most az anyámat, és van pofád idejönni és úgy tenni, mintha ez jó lenne nekem? Dögölj meg, te rohadt állat! Dögölj meg!

Már majdnem megfojtotta az orvost. Hirtelen megállt, elengedte a szorításból a nyakát, üveges szemekkel ránézett, majd elterült a széken. Ahogy magához tért a rémületéből az orvos, megpróbálta újraéleszteni a lányt – sikertelenül.

BALAJTHY FERENC

ELFAJZOTT MŰREMEK

(Letöltés a facebookról)

A bűnök akkor élnek tovább,
Ha elfelejtjük azokat! –
Kegyelemmel teljes kiórlás:
Bűntudat helyett öntudat,
S éled a holtpontokat!

Kílel az elfajzott szerelem,
Addig él, míg van általad!
Ösztöneidben újra szülsz, –
S fény vár a gyalogút végén,
Hogy ne légy haszontalan!

Az elbitangolt égitestek
Kílesnek minket jámborul.
Ha visszaélsz, én visszahalok:
(Áve Cézár, – és Mária!) –
A Nagy Ég, már ránk borult.

(Mű)szívek, (mű)erek, műve(se),
Egy Mű(remek) áll így össze!
Ha visszahalsz, én visszaélek!
Körkörüink vonallá válik, –
Vérző álmom, majd töltsd le!

VITÉZ FERENC

Ludvig Zoltán „madarasaihoz”

ELÁRVULT

A tenger most felköltözött az égre.
Nekem már nincs helyem ott.
Elárvult szárnyam fészket keresne,
s kövek közt elhagyott magot.

Már ketten vagyunk. Azután hárman.
Oly félelmetes az égi tenger.
Kiáltásunkat nem hallja senki –
madár, sem ember. Talán az Isten...

A HOLDNAK IS...

Szárnya a Holdnak is van –
te nem látod, csak az udvarát.
Udvarunk nekünk is van –
te a szárnyunkra vágysz.

Nekünk a repülés néha kín.
Te nem tudod: a messzi fáraszt.
Vizek fölött szállva boldogok
vagyunk, ha meglátjuk a fákat.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

KERTI KARANTÉN

Tudom, semmiségnek tűnő apróság, amiről írni akarok. Talán sokan csak legyintenek, hogy vannak ennél sokkal fontosabb dolgok az életben. Nem mintha én nem értesültem volna arról, hogy járvány pusztítja az emberiséget, emberek ezrei halnak meg, valóságos csatatér a földgolyóbis, és a gazdasági, politikai háborúk végeláthatatlanul zajlanak. Számomra azonban a nagy történések helyszíne a kert, ahová nem most, a karantén idején, és nem kényszerből, hanem önszántamból már évekkel ezelőtt bezáródtam. Nem mintha közömbös lennék környezetem sorsa iránt, és nem érdekelnének a nagyvilág eseményei. Ám sokszor éppen elég annyi, néha még sok is, amit a deszkakerítésem résein át meglátok a való világból. A harcokhoz már öreg vagyok, a fiatalok dolga a forradalom-csinálás, a politikai fenekedés pedig azoknak való, akik Mammont szolgálgják. Nekem marad a kert, ahol, szerencsére, csak a kutyám acsarkodik. Mégis, az idők során, öszüléssel párhuzamosan, ez a kis birodalom teljes világgá tágult, és számomra az Egész illúzióját képes felidézni. Az itt zajló eseményeken, kalandokon keresztül élem meg a megújulás és a pusztulás együvé tartozását, az élet szépségét és kegyetlenségét.

A muskotályzsálya

Évekkel ezelőtt, nem messze a kapunktól egy érdekes növény bújtt ki a földből. Kezdetben nem tudtunk rájönni, mi lehet, ezért nem vágtuk le, időt hagyva, hogy kibontakozzon, megmutassa magát. Ahogy nőtt, és a húsos, kékes-zöld levelei terebélyesedtek, egyre inkább a lapulevélhez kezdett hasonlítani. A lapulevél – a megszokott kerti protokoll szerint – nem tartozik a dísznövények családjába, inkább gyom, és nem részletezem, hogy mi mindenre jó. Ám minket nem zavart, hogy az általános emberi megítélés dudvának minősíti, burjánzó kedve és szép külleme miatt kertünk díszének neveztük ki.

És ekkor történt a csoda! Hatalmas bokorrá nőtt, s egyszer csak halvány lila, különös, fürtökhöz hasonló virágok bontakoztak ki a levéltömegből. A kezdetben lehajló fürtök egyre duzzadtabbak lettek, majd kiegyenesedtek, és ég felé nyújtózkodó, pompás virág-szálakká fejlődtek, melyeket parfümhöz hasonló illatfelhő lengett körül. Szinte megbabonázott bennünket ez a növény.

Miközben gyönyörködtünk benne, megpróbáltam kinyomozni, mégis miféle teremtménye a jóistennek ez a földi szépség? A sok kérdezgetés során egy ismerősöm világosított fel: muskotályzsálya virul a kertemben, és tekintsem magam a szerencse lányának, hogy megterem nálam ez a növény.

A zsályánk az élet törvényei szerint a virágzás után öregedni kezdett, apró magvak jelentek meg a virágszirmok helyén. Őszre a levelei is kissé megsürkültek, fonnyadoztak, valljuk meg, ekkor már nem tudott a kert ékszere lenni, télre pedig megbarnult, elszáradt, megadta magát az elmúlásnak.

Tavasszal azonban újra megjelent, csak éppen a kert másik részén. Most már nem volt egyedül, több kisebb bokor hajtott ki egymás közelében. Nem váltak olyan terebélyessé, mint az előző évi zsályánk, de mi nagyon szerettük és dédelgettük őket. Hogy mi történetett tavaly? Milyen szelek járhattak a mi kertünkben, hogyan, merre hordták kedvenc növényünk apró magvait, nem tudom. De az idei tavasszal, meglepetésünkre, egy mezőnyi muskotályos zsálya bújik ki a földből. Hatalmas leveleikkel betérítik a pázsitot, és most minden bokor virágzásnak indult. Mondja valaki, hogy nem vagyok a szerencse lánya!

Kertünk királynője

A számtalan növény között kertünk legelőkelőbb virága a rózsza. Több színben is megtalálható a portánkon, de az egyik különlegesen szép, szirmai színe a narancs és a vörös szín között váltakozik. Olykor tüzes, és mint egy lámpa, szinte világít. Ez a rózsabokor udvarunk fő helyén nő, ezért is érdemelte ki a kertünk királynője címet. Nem csak nyáron, de a hűvösebb októberi napokban is virul, ágai telve virágokkal. Önkéntes száműzetésemben a boldogság egyik forrása. Folyamatosan gyönyörködünk benne. Szépsége elbűvölő, nem lehet szó nélkül elmenni mellette. Ha kinézek házunk ablakán, akkor is őt látom, és vakon, asztalnak, székek ütdöve, szinte elvarázsolva csak a rózsafát bámulom. És nem tudom megunni. Ez a pompás bokor elvarázsol reggel, délben, este, hajnali ködben, alkonyi fényben, esőben, eső után, az éjszakai lámpafényben. Ha kilépek az ajtón, szinte megszólítanak a virágok, már mindegyiket ismerem, látom, hogyan lesznek a formás kis bimbókból virágcsodák, hogyan változik a szirmok színe a különböző napszakokban, hogyan fordulnak a nap felé és hogyan indulnak hervadásnak. Minden nap elámulok a természet különlegességén, démoni erején, lenyűgöző tökéletességén. Beleborzongok ebbe a mini univerzumba, ami itt teremődik, növekszik, minden csodát és szépséget magában rejtve, majd emésztődik a semmibe a szemem előtt. Szeretném megőrizni, újra és újra átélni ezt a gyönyört, megtartani ezt az időben múló, de szívünkben örök szépséget.

A mindent tudó kiscsibék

Nincs baromfiudvarunk, mégis állatok serege vesz körül. Az idei esztendőben különösen sok madár látogatja a kertünket. A verebek, a harkályok, a cinkék és a rigók állandó vendégek, de most az öreg diófa törzse emeletes madárházzá alakult. Seregélyek költöt-

tek a fa egyik odújában, csapatostul megjelentek az őszapók, az erdei pintyek, a tengelicek, a rozsdafarkú madárkák és a régi istálló gerendái alá visszaköltöztek a fecskék. Egy kis kuvik is idejár esténként, napközben pedig fölöttünk köröznék a golyák. Két tyúkunk és kakasunk, bármily luxusnak tűnik, csak a kert díszéül szolgálnak, nem szeretnénk paprikást főzni belőlük.

Egyik nap azonban eltűnt a barna színű tyúkocskánk. Már azt gyanítottuk, hogy elszökött, és a szomszéd lábosában kötött ki. A kert minden zugába benéztünk, kerestük a farakás mögött, a bokrok alatt, az ólban, amit tyúkjaink nagy ritkán használnak, az éjszakát is a diófa ágán töltik. Aztán egyszer csak váratlanul előbukkant, és mintha mi sem történt volna, kényelmesen csipegetett, ivott a tóból, tollászkodott, majd egy szempillantás alatt eltűnt a szemünk elől. Több időnek kellett eltelni, hogy rájőjjünk, a tojásain ül, kotlik, a mi tyúkunk anyai örömök elé néz.

Egy reggel aztán megtörtént a csoda. A kotlósunk kotyogva-kárálvá szemeztetett a diófa mellett, körülötte kilenc parányi csibe szaladgált. Még a tojáshej a fenekükön volt, de már csipogtak, lábra álltak és csipegettek, ahogy az anyjuk mutatta nekik. Rövid időn belül az egész kertet birtokba vették, öröm volt nézni, ahogy ártatlanul, ugyanakkor természetesen és magabiztosan élük az életüket, úgy, mintha mindent tudnának a körülöttük lévő világról. Az egyik kiscsibe már második nap úgy tollászkodott, mintha a baromfiudvar öntudatos tagja lenne, a másik, a kakashoz hasonlóan, felnőtt baromfi módjára, elégedetten fente a csőrét. Persze, picinyek még és minden ismeretlen, nem tudhatják, hogy rengeteg a veszély körülöttük, a szomszéd macska is a fogát feni rájuk, de követik anyjuk viselkedését, el nem mozdulnak mellőle, a lába körül futkároznak, és a kotlós hívására rögtön szárnyai védelme alá bújnak. Anyjuk védelmezi őket, és kicsinyeit minden nap az életre, a megmaradás törvényeire tanítja. Ám megdöbbenő, hogy ezek a parányi csibék születésüktől fogva önállóak, tökéletes kis lények. Ezt az önállóságot megtartják egész életükben, küzdenek az élelemért, világra hozzák és nevelik az utódait, nem sírnak, nem panaszkodnak, ha fáj valamijük, többnyire némán szenvednek, és csendben, elhúzódva az élőktől, mennek át az árnyékvilágba. A háziállatok, persze, sok segítséget kapnak az embertől. A mi csirkéinknek is itt az egész kert, mint egy terített asztal, tele finomsággal, bogarakkal, kukacokkal, növényekkel, melyeket ízletes magvakkal egészítünk ki. Lehet, az ember nélkül is boldogulnának, megállnák helyüket a természet szigorú világában. De jó védeni őket, és jó látni szerény kis életüket, mely tiszteletet parancsoló. Sok mindenben példát mutatnak számunkra, minden nap tanulunk tőlük.

A diófa alatt

Milyen érzés egy hatalmas diófa alatt ülni? Nehéz szavakkal kifejezni. Sűrű lombja mint egy óriási védőszárny terül el fölöttünk. Az egész nyarat el lehet alatta tölteni. Kérges törzse lakóhelyet nyújt bogaraknak, madaraknak, de látványa is izgalmas, szemet gyönyörködtető, tele színekkel, formákkal. Naphosszat képes az ember csak a fakérget szemlélni.

Két diófa is áll a kertünkben. Az egyik már szinte matuzsálem, törzsén sebeket ejtett az idő, viharok idején sok-sok száraz ág potyog le róla. A fiatalabbik büszkén, egyenes

derékkel, életerősen növekedik a portánk közepén, terebélyes lombkoronájával szélteben beterítve a kertet.

Mennyi idő kell egy fa felnövekedéséhez. Mi szerencsések vagyunk, eredeti gazdáink már évtizedekkel ezelőtt elültették a facsereket, mi pedig megörököltük. Igazából nem is szerencse dolga ez, kell hozzá egy bolondos döntés, amikor az ember nem az eszére, hanem a szívére hallgat, és mindenféle örütségre képes. Mi is így jártunk. Megláttuk ezt a két fát egy kunszentmártoni kertben, s mivel eladó volt a porta, megvettük. A rajta lévő házról azonban nem lehetett elmondani ugyanazt, mint a fákról. Míg ők a kert pompájához nagy mértékben hozzájárultak, ezzel szemben az öreg ház túlesett már a fénykorán, majd összeomlott, a falai tele voltak repedésekkel, a teteje is beroskadott. Arra gondoltunk, hogy egy házat ki lehet javítani, de egy fa felnövéséhez rengeteg idő kell. Megvásároltuk tehát az időt.

Attól kezdve, hogy beköltöztünk a házba – a telet kivéve –, az évszakokat a diófánk alatt töltjük. A legbágyadtabb fény kicsalogat bennünket, és már februárban, sapkában, kabátban, arcunkat a fény felé fordítva üldögélünk diófánk társaságában. A kopár ágak alatt figyeljük a természet ébredését, hallgatjuk az egyre élénkülő madárcsivitelést, és a természettől kapott biztatástól, telve reményekkel, várjuk a tavaszt. Az első, friss, barnás-zöld hajtások megjelenése ünnep az életünkben. Kezdetben észre sem vettük, hogy virágba borult a diófánk, mert nem ismertük, milyen a dióvirág. Minden évben az egyre élénkebb zöld levélkék közt tűnnek fel, s mint a függönyrojtok, himbálóznak a tavaszi szélben. Óriási zsongás támad a levegőben, méhek rajai dolgoznak naphosszat éledő fánk ágfogai közt. Júniusban a lomb kibontakozik, teljes pompába öltözik, és a sötétzöld levelek bölcsőjéből kikukucskálnak az apró, világoszöld, gömbölyded diócskák. A fa árnyékában a legforróbb napokon is hűs szellők táncolnak, a napsugarak pedig hiába próbálkoznak, nem képesek áttörni a levéldzsungelen. Az esőtől is megvéd bennünket a sűrű lomb, a vízcseppek fennakadnak a kemény, viaszos leveleken. Varázslatosak a nyári esték a diófánk alatt. Meleg, súrló fények pásztázzák a kertet, egy-egy fénysugár elidőz a diófa lombján, megszólalnak a tücskök, a koncertbe belebrekeg a kecskebékánk, a sündisznónk pedig szuszogva elindul esti portyájára.

Nyár végén kezd halványabbá válni a lomb intenzív zöld színe, és a levélrengetegben fel-feltűnedezik egy-egy sárga tincs. Már a határban jár az ősz, melyet egyre sárgulóbb diófánk jelez. Melegebbé válnak a fények, a színek, de a mi szívünkbe hideg félelem költözik. Próbáljuk méltósággal elviselni az elkerülhetlent. Fánkról lassan-lassan hullogálnak a levelek, eltakarva a nyári melegtől kifakult füvet, beterítve a talajt. A délutáni őszi napfény arannyá színezi a diófalombot, és minden arany fényben ragyog a környezetében. Esténként, mint egy-egy szívdobbanás, koppanások verik szét a csendet. Potyog a dió a fészertetejére. A diószemek zöld héja barnássá válik, szétnyílik, és kiejti az anyaöl biztonságából a megérett diószemeket.

Beérnek a gyümölcsök, a színek, az évszakok, a diófánk alatt töltött napok, az ott csírázt gondolatok. Beérik az idő.

RECENZIOK ÉS VERSEK

CZÉRE BÉLA

VÖRÖS KÖNNYŰ ANGIALOK

B. Riskó Irén novelláskötete

Hideglemez életfa odakint, a Kossuth téren, és a fia karácsonyi tenorhangja odabent a Magyarok Nagyasszonya templomban. Bártortalan kézfogások egy jobb sorsra hivatott hajléktalannal, luxusautóból kilépdelt pöffeszkedők a templomkapu előtt. Csak nehezen hihető remény, és mégis boldog bizakodás aritmiás szívverése. Talán ez, a kötetet bevezető írás a legjellemzőbb B. Riskó Irén *Vörös könnyű angyalok* címmel publikált novelláira (*Erőtlen kézzel*).

A nehéz körülmények között élő család édesanyja váratlanul egy részletfizetésre vásárolt festményhez jut. A Szűz Mária ölében ücsörgő kised, és angyalok a képen. A könnyelmű „pazarlás” miatt felháborodott apa és az anya családi drámája komikus végkifejletbe torkollik, a folyton a küszöbön heverő lusta, nagytestű kutya miatt. Ám ekkor váratlanul történik valami, bár ez B. Riskó Irén szociális indulatokkal telített, szociográfikus ihletésű novellisztikájában mégsem váratlan: valamiféle mágikus erővel kényszerül a festményt behatároló tér arra, hogy alakot, formát változtasson. Az angyalok szeméből vérpíros könny folydogál, Szűz Mária kék szoknyája pedig piros csíkokkal van körös-körül csipkézve (*Vörös könnyű angyalok*).

Az öregséggel, a betegséggel, a magánnyal, az eladósodással vívott, már-már elbukni látszó küzdelem B. Riskó Irén *Mínusz negyedik szint* című drámai erejű novellája. A mama nem érti az akkor még nagyon fiatal lányt, aki nem akar „ráncos arcú, tébláboló öregasszony” lenni. Ő bizony szeretett volna nyolcvan éven túl is élni, egyszerűen csak élvezni a melengető napsugarat. S az egykori fiatal lány, aki ekkor már szintén öregasszony, pontot akar tenni az értelmetlennek látszó küzdelem végére. Leteríti a plédet a földre és felvágja az ereit. Zuhan lefelé a „mínusz negyedik szintre”, de nem lát „fénylagutát” csak sanda vigyorú, kaján pofák várják odalent. S ekkor hall egy hangot,

talán a külföldön élő fia hangja, s ez a hang őt hívja, várja, mert nagyon szereti. S ekkor az anya kötést szorít a felvágott erekre, és megpróbál újra élni, a fiáért élni.

Aztán jönnek az újabb megpróbáltatások. Az idős asszony korábban a fia és a menyek lakásának kulcsával jött fel Budapestre látogatóba. Most hiába csenget, a lakás ajtajának kulcsát már elvették tőle, kizárták (*Kulcs nélkül*).

Váratlan dolgokat képes előcsalni a látszólag egyszerű írói eszköztárából B. Riskó Irén. A Szatyorba csomagolt tisztesség tinije egész életében szenved a lánytestvérei, a családot sújtó „lányanya” megbélyegzés miatt, ám rövidesen ő maga is erre a sorsra jut – majdnem. De csak majdnem, mert a többit mesélje el a megyei napilap: „Nylon szatyorba csomagolt újszülött fiúgyermeket találtak holtan, a főút melletti fasorban egy ágra akasztva”.

De az is elég váratlan, sőt döbbenetes, hogy a leányanya, Saci hallani sem akar a kisdédéről, egyszerűen az amnéziába menekül az ápolónő és a szobatársak kérdései elől. Fokozatosan derül ki a nyomasztó valóság: egy férfi kerülgette és erőszakolta meg Sacit, ez a férfi valójában az anyja élettársa, s az asszony hallgatólagosan asszisztált mindehhez (*Síró csomag*).

A szinte antikriminek számítható A rémség anygalkája című írás hisztérikus feszültségét – József Attila verssorát kölcsön véve – „békévé oldja az emlékezés”, miközben felvillan az író félszemében a fekete humora is. Hiszen megszűnt a rettegés forrása, a hajdani erőszakoló megjavult, szinte gondoskodó családapává szelődött.

Újabb két írás, amelyek egymás ellendarabjai: a feltámadt, s máris reményt ígérő szerelem, s a legdurvább legaljasabb házastársi csalás sötét groteszkumba hajló tragikomediai (*Labdajáték, Homály a rózsaszínű szobában*).

Nagy erejű drámák sorakoznak B. Riskó Irén kötetében. A könnyelmű fiú lekési édesanyja temetését, csak jóval később tér haza, s közben rá kell döbennie: neki többé már nincs otthona. Hiába csenget, testvére nem engedi be az ajtón, hiába könyörög a tulajdonjoggal rendelkező lányának az apja is. A fiú rátámaszkodik a régi, már korhadt korlátra, amelyen annyit hintázott hajdan, ám a korlát nagy recsenéssel eltörik, a fiú alázuhan az árok vizébe. Aztán megjön az apa, de már csak a lelkében tudja dédelgetni a fia immár mozdulatlanul tűnő testét (*A lemlott korlát mögött*).

Kemény szociális indulat feszül *A napszámos* című novellában is. A férfi megbetegedett, napszámosként gürcölt és gürcöl a földeken, mégsem szívalélták le, amíg mások, akikkel hajdan együtt dolgozott röhögve élvezik a „rendszerátalakítás” gyönyöreit, mert a kocsmában vásárolt kárpótlási jegyekkel pillanatok alatt szereztek birtokot, ő pedig még a vasárnapot sem kapja meg szabadnapnak, hogy a hétvégét a családjával tölthesse. A napszámost a földeken, munkavégzés közben éri utol a végzet, mert az újszülött földesúr észre sem veszi, hogy a munkása rosszul lett, terepjárójával átgázol rajta. Az otthon hiányzó családfőt, felesége és fia másnap teljes erővel keresi. Aztán csak sejteni lehet a véget: „Egymásnak feszül a két szempár. Egy riadt gyilkos és egy bosszúra szomjas kamasz.”

A *Lángoló tűztövis* a négy részből álló novellaciklus első darabja. A fiatal tanítónő áldott állapotban készül az egyetemi vizsgáira. A barátja, akivel talán az életét szándékozik egybekötni, a legkevésbé sem méltó erre a szerelemre. Kinga a lehajtott fűszálak között megpillantja az apró bimbóval teli ibolyát, amely a gyermekkori hűsvétok illatát,

a virágszirmokból házilag készített kölni emlékét hozza vissza a tudatába. Hiszen akkor, amikor még kislány volt, „egyszerű népek fiai jártak locsolni egyszerű lányokhoz, mint amilyen ő is volt. Az a természetes illat az egyszerűségével, tisztaságával egész eddigi életét meghatározta.” S ekkor Kinga megérti, hogy a más nőt is teherbe ejtő férfi mennyire méltatlan a szerelemre, az ő szerelmére. A szomszéd által kivágott tűztövis bokorra gondol, a tűztövisére, amelynek a virága csodálatosan szép, de a tüskéi nehezen gyógyuló sebeket ejtenek.

Nagy erejű írás a *Megkéssett végrendelkezés* című elbeszélés, amely a Kinga szerelmének, később férjének falujából származó, hajdani párttitkár feleségének a katartikus drámája. Az írás egésze könyörgő ima Istenhez a megbocsájtásért, a feloldozásért, hiszen Kingát a hajdani párttitkár és felesége rakatta ki – kicsi gyermekével együtt – haszonszerzés céljából a szolgálati lakásból. A most a mentőautóban imádkozó Erzsébet szemrebbenés nélkül tűrte azt is annak idején, hogy a Vörös Hadsereg katonái megerőszakolják férje tudtával, sőt irányításával Marit, akinek a tragédiája most már a jelenben is, örökre szekrénybe zárt titok marad (*Béke szívére a harag mögé*).

JOHN KEATS

FANNYHOZ

To Fanny

Kiáltom, szánj! Könyörgöm, hogy szeress,
Ne égessen e tantaluszi kín.
Légy állandó, hűséggel egyenes,
Kendőzetlen lássanak szemeim.
Ő tündér-bájd mindenestül add,
Alakod, szépséged édes hevét,
Szerelmed, csókod, tiszta arcodat,
Mell milljom forró fejér gyönyörét.
Testestül-lelkestül add mindened,
Ne tartsd meg hát egyetlen atomod,
Vagy rabságban tengődve, meglehet,
A tétlenség ködén tán földadod
lét céljait – s az agy szájpadatán
elvész az íz – s a vak becsvágy talán!

Erdődi Gábor fordítása

KALÓ BÉLA

SZONETT-FÜZÉREK ÖRÖKIDŐBEN

Erdődi Gábor műfordításai: Örökített pillanat –
500 év szonettjeiből Edmund Spensertől Dylan Thomasig

„E kötet szándéka az, hogy ízelítőt kapjon a verskedvelő olvasó az angol szonett alakulásáról és fejlődéséről a kora reneszánsz idejétől kezdve Dylan Thomasig”.

Erdődi Gábor költő és műfordító, most utóbbiként Dylan Thomastól Jeszenyinig vállalta azt a terhet, hogy egyre kevésbé verskedvelő világunkat egy kicsit szebbé tegye angol, orosz és más nációk lírikusainak „magyarításával”.

Az angol protestánsok megbélyegző gunyor-mottója szerint „once a catholic always a catholic”, aki egyszer pápista volt, az végig az marad. Magyarra fordítva: kutyából nem lesz szalonna. Vagyis az egykori versolvasó az örökké verskedvelő marad.

Szonettek.

Olaszul „rövid dal”, közel nyolcszáz éves műfaj, amelyet szigorú kötöttség jellemez. 14 sora alapformájában négy versszakra oszlik: az első két strófa négysoros, a második kettő háromsoros, a sorok 10 vagy 11 szótagú, ötöd- vagy hatodfeles jambusi sorok.

Az olasz után a második nagy hatású szonettforma kidolgozója Shakespeare volt, aki az ún. strófatagolás nélküli változatot honosította meg.

Erdődi fordításgyűjteménye fél évezred angol szonettjeiből merít, a kezdetektől egészen a huszadik századig.

A kora reneszánsz kor költője, Edmund Spenser indítja a sort, majd Shakespeare, Milton, Keats (fordító számára „az abszolút angol költő”), Shelley, Blake, Wilde, a pre-raffaelita Rossetti, majd Yeats és az örök”díjazott” Dylan Thomas.

„Szép kebled erénnyel csordulva telten,
Szerelem fészke,kéj rejtekhelye –
Üdv lugasa miként az ősi kertben,
Manók révén a révbe jutsz vele.”

(Edmund Spenser: Szép kebled)

Aztán a nagy kedvenc, Shakespeare, akinek a legendás 75. szonettjét Szabó Lőrinc fordításában ismerjük, s az első négy sor valóban zseniálisan szól magyarul. De jön a második négy, s akkor Erdődinél ez így hangzik:

„Vagyok még büszkén birtokon belül,
De tolvaj idő cseni vagyonát,
Hol enyém lennél egyes-egyedül,
Hol meg vágyom: hadd lásson napvilág.”

Itt viszont ezt a „penzumot” erősebbnek érezzük, mint az nemzetes nagy költőnk magyarításában olvasható.

És számos Keats-szonett, átültetők számára fontos lehet e lírikus:

„Kis lángok játszadoznak a parázson,
ropogásuk a csöndön átoson,
mint házi istenek s mint oltalom
testvéri lelkeink fölött varázslón.”

(Keats: Öcsémhez)

Minden-minden az all-round költészet felé törekszik. Erdődi Gábor próbál a legpon-
tosabb, legütősebb megoldások felé közeledni, történelem és bölcsélet átfogó ismerete
által, ahol minden az ezerestendős nyelvben gyökeredzik.

Költő- és műfordításmesterség ezer arculata, egyetlen pengellérre állítva.

No, nézzünk egy sokszorosan lefordított Yeats-vers újabb változatát (*Léda és a hatyú*).

Erdődinél így szól az eleje:

„Egy szárnycsapás: a toll még megremeg
a kábult lány fölött: combján sötét
hártya, tarkóját csőr ragadja meg,
S rabolja vétlen keble melegét.”

Összehasonlítául Szentmihályi Szabó Péternél:

„Egy gyors ütés! A roppant szárnycsapás,
a rémült lány combját cirógató
hártyás fekete láb – nyakába vás
a csőr: nyílt mellén tollak, mint a hó.”

Nem „bedolgozó” jellegű, szakmában legyártott, olykor elszett fordításokról van szó, ennél sokkal többről. Életérzések és személyiségek találkozásáról. Műformák és költői habitusok affinitásáról.

S vannak-e még verseskönyv-vásárló „jóbolondok”, akik rajongásukkal a költészet világnagy könyvére rányomják a hitelesítő pecsétet? Maradjunk annyiban, hogy imitt-amott még akadnak érdeklődők, bár Máté evangéliumában az ördögök száma légió – ezek a verselő egykori aktorok nem hamis írásokkal jutottak föl a költészet csúcsaira. A versfordító pedig élvezzi a színeslátást, hiszen ezért van, ezért lenne.

A nyájas olvasó pedig tegye kegyét, s olvassa, lapozgassa eme régi, ódon, de mégis friss szerzőket. Említsük meg elismeréssel a karcsú kötet borítóját, a mutatós külsőn Faragó Ágnes munkája.

JAHODA SÁNDOR

AZ ÍRÓ CSENDJE

Lajtos Nóra: Példázat és etika, Sánta Ferenc rövidprózája

Hiánypótló művel jelentkezett Lajtos Nóra, Debrecenben élő irodalomtörténész, író, és szerkesztő. Mégpedig a *Példázat és etika* című monográfiával, mely Sánta Ferenc kisprózáit elemzi, és, amely a Magyar Napló Kiadó gondozásában jelent meg, a tavalyelőtti esztendőben.

Persze, nem csak Sánta Ferenc kisprózáiról van szó. Ennél sokkal komplexebb a mű. Értelmes és szép felépítése (életrajz; elemzések, megfilmesített művek, összegzés, stb.) teszi, hogy úgy válik (nagyjából) olvasmányossá – azzal együtt, hogy tömördek idézet tarkítja –, hogy közben jelentékenyen megnőhet az olvasó érdeklődése és tudása is, e tárgyban. Magyarán mondva: megnő annak a valószínűsége, hogy aki ezt a könyvet elolvasta (és aki előzőleg nem nagyon olvasott Sánta-műveket), az a későbbiekben talán nagyobb bizalommal fog hozzá Sánta Ferenc munkáinak elolvasásához is. És itt van egy érdekes paradoxon! Rengetegsok a lábjegyzet – egy-egy lapon, helyenként egyharmad rendes szöveg és kétharmad a lábjegyzetek javára –, és ez azért eléggé megnehezíti az ún. hagyományos olvasást. És akkor itt tegyük gyorsan hozzá: ez egy szakmai munka.

Mindamellet a szerző rendkívül becsületes, hiszen minden egyes idézetnél, vagy idézet-töredéknél külön feltünteti az írója nevét, azt is, hogy melyik műből vette, és azt is, hogy hányadik oldalon található meg a kérdéses rész. Lajtos Nóra tehát, hogy úgy mondjuk, nem a „levegőbe ír”. Felkészültsége, olvasottsága megkérdőjelezhetetlen.

Sántának: „Minden alkotása egy-egy etikus gesztus a korabeli és a mai próza számára” (13. p) – fogalmaz a szerző. És mindjárt világossá is lesz ezáltal, hogy miért is választotta könyvének címét, és hogy miért foglalkozik Sánta életművével. „Alkati szigorúsága és erkölcsi tartásra volt szüksége akkor, hogy felül tudjon kerekedni a történelmi korszakok hullámszásán. Ehhez Sánta csendes hajótöröttként asszisztált: a megmaradás elvét hirdette egy mindenkor vállalható példázatos életmű által, amellyel érdemes újból szembenéznünk, interpretációkkal megszólaltatnunk.” (20. p)

A szerző ezt meg is teszi. Nem is akárhogyan. Egyszerre reflektál a Sánta-interpretációs írásokra, és egyszerre – interpretál és – reflektál a Sánta-művekre, az egész életműre is, illetve a művek filmes feldolgozására.

Sőt, egy miniatűr filmtörténet is színesíti az anyagot. Legalábbis a Sánta-művek televíziós- és nagyj filmek feldolgozása vonatkozásában. „Sánta Ferenc eddig napvilágot látott harminchét novellája közül az 1966 és 1992 között tizenkettőből készült feldolgozás, a *Halálnak halálából* kettő is, illetve 2017-ben a *Téli virágzás* megfilmesítésére is sor került” (158.) És még az átültetés minőségéről is van egy-két jó szava: „(...) ez a leg-hosszabb elbeszélése, a belőle készült tévéfilm (*A Müller család halála*, 1971, rendezte Mihályfi Imre) is színvonalas dramaturgia és rendezés, illetve színészi játék összmun-kája” (164. p)

Egy író csendje mindig felkavaró. Akkor is, ha szándékos, és úgy is, ha indirekt. Az egyik leghíresebb, kétségkívül a 19 éves költőnek, Rimbaud-nak elhallgatása. Ő maga – persze nem minden önfintor nélkül – művészi alkotásait később ekképpen nevezte: Pubertáskori zavar volt. Nálunk Sánta Ferenc csendje, talán a legnevezetesebb. A kötetben erről is ír Lajtos, külön kifejezetten. Idéz több hipotézist is, de mi idézzük inkább magát Sánta Ferencet, ő mit gondolt erről: „Én sok keserű dolgot írtam, ami aztán, ha befejeztem, eldobtam, vagy pedig, amikor már láttam, hogy nincs erő bennem ahhoz, hogy a magam által penzumnak tekintett utolsó szót, azt, hogy mégis, mégis fáradozni kell, vagy azt, hogy mégis van remény, képes legyek a hitelesség erejével a műbe beleszőni (...) akkor feladtam az írást. (...) Nem, nem szabad kimondani a reménytelen-séget.” (253. p)

Hogy miért is írta a hátsó borító szövegében Imre László azt, hogy: „hézagpótló” munka Lajtos Nóra könyve? Mert, talán ilyen komplex monográfia nem készült még Sánta Ferenc életművéről. Pontosabban: a rövidprózáiról. De, mivel nem csak erről szól, bátran kijelenthetjük: ezt a hiányt kiválóan betöltötte a *Példázat és etika*. Magas minősége miatt pedig, véleményem szerint akár – kiegészítő – tankönyvnek is beválna.

Vajon milyen üzenete lehet a mai kor számára, Sánta Ferenc műveinek? Meg tud-e szólítani széles tömegeket? Mondjuk, a fiatalságot is? Erre a három kérdésre választ kaphatunk, ha elolvassuk Lajtos Nóra könyvét. És akkor rájövünk: mind a három kérdésre ez a válasz: igen. Erről így fogalmaz a szerző: „A magunk részéről úgy gondoljuk: van, volt és lesz üzenete Sánta Ferenc rövidprózájának is, regényeinek sora mellett.” (258. p)

Lajtos Nóra: *Példázat és etika*,
Sánta Ferenc rövidprózája,
Magyar Napló Kiadó,
Budapest, 2018

FOLYÓIRATSZÁMUNK SZERZŐI

A. Türi Zsuzsa (1971, Budapest) – költő, író, műfordító. Francia szakos tanár. Eddig három verseskötete jelent meg. A Magyar Múza folyóiratban először publikál. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja. Genfben él.

Almássy Katinka (1943, Penészlek) – költő. Tanulmányait Debrecenben, Budapesten, Franciaországban (Tourban és Párizsban) végezte. Fehér Mária- és Váci Mihály-díjas alkotó. Több kötete jelent meg. Balatonföldváron él.

B. Riskó Irén (Nyírpazony) – költő, író, pedagógus. Tanárként dolgozott évtizedeken át Nyíregyházán. Tagja a Váci Mihály Irodalmi Körnek, a Bessenyei György Irodalmi Társaságnak. Több antológiában olvashatjuk írásait. Verseskötete a Rím Könyvkiadó gondozásában jelent meg. Novellákat tartalmazó új könyvéről – Vörös Könyvnyű angyalok – Czére Béla recenzióját közöljük a Magyar Múza jelenlegi számában. Nyíregyházán él.

Balajthy Ferenc (1946, Mór) – költő. Eddig közel húsz könyve jelent meg. A Vörösmarty Társaság tagja. Legutóbb a Kettőskereszt, amelyben összegzi eddig verseinek legjavát. Elsősorban a Vár című folyóiratban olvashatjuk nevét. Székesfehérváron él.

Barna Gábor (1950, Kunszentmárton) – néprajzkutató, a Szegedi Tudományegyetem BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének egyetemi tanára. Számos hazai és nemzetközi szakmai szervezetnek, több külföldi folyóirat szerkesztő bizottságának tagja. A finn tudományos akadémia (SSF) külső tagja. Számos nemzetközi valamint hazai szakmai és állami kitüntetés birtokosa. Fő kutatási területe a vallási kultúra, a jászkunság, s ezen belül Kunszentmárton történeti néprajzi vizsgálata.

Barna T. Attila (1971, Vác) – költő, kritikus, újságíró. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Benke László (1943, Újvárfalva) – költő, író. A Hét Krajcár Kiadó vezetője, a Magyar Írószövetség tagja.

Büki Attila (1948, Szombathely) – költő, író, újságíró, képzőművész. Tagja a Magyar Írók Egyesületének, az Érdi X-ART Képzőművészeti Egyesületnek, a stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesületnek, a Magyar Újságírók Közösségének, a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Létrehozója a büki és ócsai művésztelepnek. Alapító tagja az érdi és a bábolnai művésztelepnek. Lapok szerkesztője, legutóbb a Duna-part c. irodalmi, kulturális és társadalmi folyóirat főszerkesztője. Több mint húsz könyve jelent meg, legutóbb A

mi időnk című drámakötete. Érden él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Czére Béla (1942, Budapest) – író, irodalomtörténész. Szülővárosában a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban érettségizett, majd 1966-ban az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen szerzett diplomát. Krúdy Gyuláról írt monográfiát, amely máig egyik legjelentősebb, legmértöbb forrás a nagy író szellemi örökségéhez. Czére Béla tagja a Magyar Írószövetségnek, valamint több irodalmi társaságnak. Budapesten él.

Csokonai Attila (1951, Kisbajom) – költő, műfordító, tanár, könyvtáros, szerkesztő. Magyar-német szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett 1974-ben Szegeden (JATE). Több kötete jelent meg. A Magyar Írószövetség tagja. Budapesten él.

Csontos Márta (1951, Győr) – költő, tanár, irodalomtörténész. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Legutóbbi kötetei: Zónahatárok (versek), Littera Nova, 2016; Látószögek (versek, Kráter Kiadó, 2018). Budapesten él.

Domonkos László (1951, Szeged) – író, újságíró, televíziós szerkesztő. A Magyar Múza szerkesztőbizottságának tagja. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Dudás Sándor (1949, Tápiógyörgye) – költő, képzőművész. Nemrég jelent meg Tengerlőltő című válogatott verseskötete. „Sarkcsillagom a költészet” írja önéletrajzi regényében a szerző és kiemeli, hogy fontos életében az a tény, hogy hallássérült...” – olvashatjuk Bak Rita recenziójában. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Országos folyóiratokban olvashatjuk verseit. Jelenleg is Tápiógyörgyén él.

Ecsédy Ferenc (1891, Kunszentmárton – 1980, New York) – asztalosmester. 1908-ban szabadult fel Kunszentmártonban. 1909 és 1911 között budapesti gyárakban, 1911–1914 között Berlinben, 1914-től 1965-ös nyugdíjba vonulásáig New York-i üzemekben dolgozott. 1966-tól évente hazalátogatott és 1979-ig magnetofonra mondta, leveleiben leírta emigrációs évet, gyermek- és fiatalkorának kunszentmártoni életét.

Egry Artúr (1953) – költő, mérnök, tanár. Évekkel ezelőtt az aquincumi költői versenyen tűnt fel verseivel. Majd egyre gyakrabban jelentek meg írásai folyóiratokban. A Csepeli Írók Körének megbecsült tagja. Portugál gálya című válogatott verseket tartalmazó kötetét elismerés kíséri. Az Ezredvég, Vár, Kelet Felől, Kis Lant, Búvápaták, Agria című folyóiratokban olvashatjuk verseit elsősorban. Csepelen él.

Erdődi Gábor (1952, Budapest) – költő, műfordító, tanár. Angol- és orosz szakos tanár. Már egyetemi éveitől publikált. Édesanyja zongoratanárnő, édesapja irodalomtörténész volt. Több kötetet jelent meg. Legutóbb angol költők verseinek fordításából adott válogatást, mely a Rím Könyvkiadónál jelent meg. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Budapesten él és alkot.

Füleki Gábor (1980, Gyöngyös) – költő, kritikus. Zengő anakronit címmel jelent meg első verseskötete (versek, 2012). Középiskolai tanárként dolgozik. Alapító tagja a Költők a hegyen irodalmi csoportnak. Verseit, tanulmányait a Kortárs, Műhely, Agria és más folyóiratok közlik. Nemrég jelent meg Gyöngyössolymosról szóló helytörténeti, lírai könyve. Gyöngyössolymoson él.

Horváth Ferenc (1948, Újpest) – költő, műfordító, tanár. Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán szerzett magyar–orosz szakos tanári képesítést, a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán pedig sakkoktatói oklevelet. A legfontosabbakat azonban – saját bevallása szerint – Lator László költői szemináriumain tanulta. Egyébként néhány fennmaradt gyermekkori verse azt mutatja, hogy már 13–14 évesen hibátlanul alkalmazta a magyar versstan legfontosabb törvényeit, sőt a szabályok kivételeiről is „tudott”. Nyugdíjba vonulásáig két évtizeden át irányította a Fabriczius József Általános Iskola általa megszervezett és országos hírűvé tett sakkoktatását. Versei megjelenése jelentősebb lapokban, folyóiratokban: Mozgó Világ, Élet és Irodalom, Holmi, Ifjúsági Magazin, Napút, Kelet Felől, Polisz, Lyukasóra, stb. 1985 óta Veregyházaon él és alkot.

Jahoda Sándor (1976, Budapest) – költő, író, kritikus. Elsősorban a kortárs irodalommal foglalkozik. Budapesten él.

Katzler Hilda (Eger) – költő, tanár, újságíró, a Magyar Újságírók Közössége irodavezetője. Rendszeresen publikál a nyomtatott és elektronikus irodalmi folyóiratokban. Két önálló kötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Kalász István (1959, Budapest) – író, költő, szerkesztő, tanár. A Magyar Írószövetségnek és a Magyar Újságírók Közösségének tagja. Részt vesz a Magyar Múzsza szerkesztésében. Négy önálló kötete, több műfordítása jelent meg, írásaiból tévéfilm készült. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség titkára.

Kaló Béla (1954, Dománd) – író, kritikus, újságíró, tanár. Számos folyóiratban, lapban publikál (Agria, Kelet Felől, Új hegyvidék, Pannon Tükör, Zempléni Múzsza, stb). Tanulmánykötetei jelentek meg. Főleg a Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez kötődő irodalmat figyeli, kutatja. Elő-

ször publikál a Magyar Múzsza című folyóiratban. Szuhogy közszéghben él és tanít.

Kiss Irén (1947, Budapest) – költő, tanár. Az irodalomtudományok kandidátusa, az ELTE oktatója. A Magyar Írószövetség tagja. Verset, drámát, regényt egyaránt publikál, közel húsz önálló kötete jelent meg. 2012-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Lencsés Károly (1976, Nyíregyháza) – költő, író. azóta is ott él és alkotok. Pályakezddő alkotó, máris több folyóiratban olvashatjuk írásait. A Magyar Múzsza című folyóiratban először szerepel. Nyíregyházán él.

Lengyel János (1973, Beregszász, akkor Szovjetunió, ma Ukrajna) – író, újságíró. A Magyar Írószövetség tagja, Budapesten él.

Lovas Dániel (1954, Szentés) – szakíró, lapszerkesztő, médiaelemző. A Magyar Múzsza könyvsorozat főszerkesztője. A Magyar Újságírók Közössége elnöke, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Madár János (1948, Balkány) – költő, könyvkiadó, újságíró. A Kelet Felől című irodalmi folyóirat alapító főszerkesztője; a Muravidék, Új Tanú szerkesztője. A Magyar Írószövetség választmányi tagja; a Magyar Újságírók Közössége alelnöke; a MUK irodalmi tagozatának vezetője. Balkány város díszpolgára, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas alkotó. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség elnöke.

Mártonfi Benke Márta (1958, Kunszentmárton) – festő, művészeti író. A Magyar Újságírók Közössége művészeti tagozatának vezetője, a Magyar Múzsza képzőművészeti rovatát szerkeszti. Rendszeresen vesz részt egyéni és csoportos kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlaton többször szerepelt képeivel. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. Kunszentmártonban él. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Mészáros Géza (Budapest, 1943) – Munkácsy Mihály-díjas festőművész. 1977 óta kiállító művész. 1997-ben az International Association of Hand Papermakers and Paper Artists (IAPMA) tiszteletbeli örökös tagjául választotta. 2004-ben Mednyánszky László díjat kapott. Az 1990-es évek eleje óta művészettörténeti kutatásokat folytat. A Kárpát-medence és a szélrózsa minden irányának kapcsolatrendszerét az ábrázolások látható összefüggéseiben írja le. Budapesten él. Megjelent könyvei: Vidéki bolygó, 1999, Az egyetlen dimenzió, 2000, Égi ásatások, 2004.

Mészáros László (1974, Kisvárd) – költő. Berkeszen töltötte általános iskolai éveit, amikor Ratkó József országos rangú költő felfigyelt a 12 éves gyerek írásaira; és a Nagyvilág folyóiratban mutatta be. Középiskolát a kisvárdai Bessenyei

György Gimnáziumban végezte, majd a debreceni egyetemen szerzett diplomát. Eddig tíz kötete jelent meg. Berkeszen él.

Ország György (1952, Budapest) – író, újságíró. Eddig három önálló kötete jelent meg. Főleg a Kapu című folyóiratban publikál. Az 1956-os események tragédiái szinte minden írásának meghatározó elemei. Nem véletlen, hogy Döbrentei Kornél támogatja írói kibontakozását. Budapesten él.

Pardi Anna (1945, Vésztő) – költő, író, újságíró. A Szépirodalmi Könyvkiadó, Magvető Könyvkiadó, Püski Könyvkiadó adta ki könyveit. Verset, prózát egyaránt ír. Minden művéből a magyar érték megőrzésének fontossága sugárzik. Szellemi elődjének és példaképének tekinti Sinka Istvánt, akinek az élete szintén Vésztőhöz kötődik. A Magyar Írószövetség tagja. Budapesten és Vésztőn él.

Pozsgai Györgyi (1954, Szolnok) – költő, író, műfordító, tanár. Az ELTE magyar–orosz szakán, majd a BME közoktatási vezető szakán végzett. A Terézvárosi Szakközépiskolában tanított évtizedeken át. Több, mint tíz könyve jelent meg (versek, tanulmányok). Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Kazinczy Ferenc Irodalmi Társaságnak, a Váci Mihály Irodalmi Körnek. Budapesten él.

Saitos Lajos (1947, Soponya) – költő, író. A Vár című folyóirat munkatársa. Tagja a Magyar Írószövetségnek és a Vörösmarty Társaságnak. Székesfehérváron él.

Sipos Erzsébet (1956, Sátoraljaújhely) – költő. Szülővárosában érettségizett, majd Nyíregyházán és Egerben szerzett főiskolai diplomát. Magyar–történelem–hititanár szakos pedagógus. Első verseskötete 2016-ban jelent meg Kodöböcz Gábor ajánlásával. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja. Egerben él.

Sz. Kárpáthy Kata – pedagógus, újságíró, hallgató, a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság tagja. Kárpátalján él. Tanulmányait a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán magyar nyelv és irodalom szakon végzi, emellett a Debreceni Egyetemen levelező tagozaton szociálpedagógiát hallgat. 2018-ban csatlakozott a Kárpátalja. ma hírportál csapatához, 2019-től a Beregszászi 7. Számú Általános Iskolában is dolgozik.

Száraz Pál (1954, Nagykér) – író, költő, műfordító, újságíró. Eddig öt kötete jelent meg, ebből egy falumonográfia, amelyet szülőfalujáról, Nagykérről írt. Az utóbbi években a szlovákiai magyar irodalom minden rezdülésére reagáló, figyelő, a változásokat nyomon követő író vált belőle. Nemrég jelent meg a MODIA NOVA M a Nap Kiadó – Dunaszerdahely közreműködésével „A sah drágakövei” című új novellás kötete. Szá-

raz Pál mikro-novellái a menekülő utak látszatát keltik. Nem az elvárások szerinti valahová tartanak, hanem épp fordítva. Elfelé valamitől. Elsősorban a valóságtól, a hétköznapiaktól. Ösztönösen keresve az adott pillanatban legalkalmasabb szövegi tervet. A Szlovákiai Magyar Írók Társaságának tagja. Nagyfödémesen él és alkot.

Turbók Attila (1943, Budapest) – költő, újságíró, szerkesztő. Az ELTE bölcsészettudományi karán végzett 1975-ben. Az Ifjúsági Magazin irodalmi szerkesztője volt, dolgozott a Fiala Művészek Klubjában, kulturális szervezőként a Zeneakadémián, a művelődési ház igazgatójaként Leányfalun. 1980-tól húsz éven át egy börtönügyi szakfolyóirat és a Börtönűjság című hetilap szerkesztője. Öt verseskötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Varga Tibor (1947, Kissomlyó) – költő, tanár. A szegedi tanárképző főiskolán magyar–ének szakon végzett, majd az ELTE bölcsész karán magyar szakos diplomát szerzett Újságíróként és tanárként dolgozott évtizedeken át. Mélységek fölött címmel jelent meg verseskötete 2015-ben a Rím Könyvkiadó gondozásában. Írásait a Kelet Felől, Új Tanú, Soproni Szemle, Agria és más folyóiratok közölték. Törökbálinton él.

Ványai Fehér József (1959, Dévaványa) – író, költő. A 80-as évek vége óta szerepel folyóiratokban. A Magyar Írószövetség tagja. A Magyar Napló szociográfiai pályázatának (Önképünk az ezredfordulón) és a PoLiSz Csengey-pályázatának díjazottja.

Veráth Mária – költő, újságíró. Rendszeresen megjelennek versei a Magyar Műzsa folyóiratban.

Viczián Sándor – költő, író. Szöllősi Zoltán segítette költői, írói elindulását. Több kötete jelent meg: Arcomon a csend (2008); Emlékek teraszán (2010); és további lírai gyűjtemények. Rendszeresen olvashatjuk a Hitel című irodalmi folyóiratban is verseit. Tagja a Váci Mihály Irodalmi Körnek és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Nemrég novellás könyve látott napvilágot. Kiskőrösön él.

Vitéz Ferenc (1956, Kisvárd) – író, költő, irodalomtörténész, szerkesztő. Debrecenben él, egyetemi oktató. A Néző Pont című folyóirat alapító-főszerkesztője.

Zirig Árpád (1940, Győr) – költő, író, pedagógus. Egyházgellei származású, Dunaszerdahelyen érettségizett (1959), a nyitrai Pedagógiai Főiskolán földrajz–természettudományi szakos tanári oklevelet szerzett (1964). 1965–1990 között Nagymagyar, Nagymagyar, Dunaszerdahelyen és Pozsonyban tanított. 1990-től a Dunaszerdahelyi Járési Metodikai Intézet munkatársa. 1958-tól publikál verseket, elbeszéléseket.

A MŰK IV. TAVASZI TÁRLATA

A. Bak:
Emléktörödékek I.

A. BAK PÉTER **FESTŐMŰVÉSZ**

1950-ben született Baján, édesapja P. Bak János festőművész, keresztagja Rudnay Gyula festőművész. Több szakmai elismerés mellett 2003-ban Corvin Művészeti Érem kitüntetést, 2018-ban a KLÁRIS Irodalmi és Kulturális Folyóirat Művészeti díját nyerte el. Lábatlanon él, a helyi nyári művésztelep vezetője, szervezője.

Témáimat, formavilágomat nem a pillanatnyi divatok irányítják, hanem a belső tartalmi indulatok. Festésetemben a látvány, a látomás és a képzelet egyenrangú szerepet játszik. Lírai beállítottságú művész vagyok, festésetem intellektuális indíttatású. Egyetlen módszerem a munka és megfigyelés. Minden esetben eredeti élményekből indulok ki.

Kis: Kompozíció

KIS TAMÁS SZOBRÁSZ, TANÁR

Kecskeméten született 1978-ban, jelenleg is itt él és alkot. Művészeti tanulmányait a kecskeméti művészeti szakközépiskolában kezdte, majd a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász és művésztanár szakán végzett. A kecskeméti Kondor Béla Művészeti Szakközépiskola szobrász művésztanára.

Munkáimat fém öntvényekből készítem, alumíniumból és bronzból. Alkotásaimat az ipari világ formavilágából nyert inspiráció és a geometrikus gondolkodásmód jellemzi. Munkamódszeremet tekintve a tudatosság és a tudatalatti ösztönszerű megérzése táplálja.

Varga: Kecsketánc

GER VARGA KÉPZŐMŰVÉSZ

Hollandiában született 1951-ben, de Magyarországról kivándorolt rokonok révén magyar gyökerű is. Számos tanulmányt végzett, a többi közt az Eindhoveni Műszaki Egyetemen, ahol matematikát és számítástechnikát tanult. Mivel gyermekkorra óta vonzódott a képzőművészethez, 2011-ben a Belgiumi Képzőművészeti Akadémián (Arendonk) diplomázott. Kezdetben figuratív és expresszionista stílusban dolgozott, később az absztrakt expresszionizmus és a gesztusfestészet felé fordult. Egyéni kiállításai voltak Hollandiában, Magyarországon, Belgiumban és számos csoportos kiállításon is részt vett. Több művészeti társaságnak tagja.

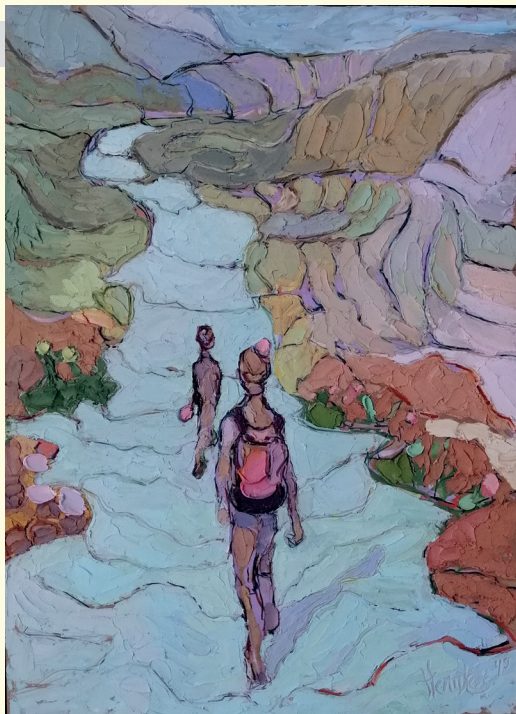
Számomra az alkotás egyszerre játék és fegyelmezett munka. Érzelmeket és fantáziámat szabadjára engedem, áramlásukat a formák és a színek követik, a kompozíció tartja őket kordában.

Hermkens: Lépten-nyomon

HERMKENS EDIT FESTŐMŰVÉSZ

Hódmezővásárhelyen született 1968-ban, jelenleg Kiskunfélegyházán él és alkot. Tanulmányait Szegeden, a Juhász Gyula rajz-művészettörténet tanszék festő szakán végezte. Mesterei Arany Sándor és Tenk László. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének.

Csak ami a szemem elé tárul, gomolyogva kerül elmém hatalmába, feszítve, várva a pillanatot, hogy az előttem kiabáló üres vásznon életre keljen. Igyekszem közvetíteni a valóság látványán túlmenően azt az érzést, amit egy-egy természeti jelenség, pillanat nyújt. A színek kifejező ereje, beszéde, egymáshoz való viszonya, annak a témához való komponálása izgalmas feladat számomra.

Kiss: Tavasz

KISS MÁRTA FESTŐMŰVÉSZ

A képzőművészeti egyetem festő-restaurátor szakán végzett 2001-ben. Jelenleg Budapesten él, és két gyermek édesanyja. Fél élet Chicagóban élt, majd Indonéziába utazott. Jáván a festés mellett meséket gyűjtött, fordított és illusztrált, amiből 2008-ban egy könyv is született a Naphegy Kiadó gondozásában. 2019-ben Indonéziában jelent meg egy általa válogatott és illusztrált magyar mesekönyv. Rendszeresen szerepel alkotásaival egyéni és csoportos kiállításokon. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. 2001-ben köztársasági ösztöndíjban részesült, 2008-ban a IV. Kortárs Keresztény Ikonográfia Biennále zsűrijének különdíját nyerte el.

Képeimen hangsúlyos a figurális elem és a látvány, de épp úgy fontos a történet és a mítosz is. Világok nyílnak egybe: mítoszok, mesék, bibliai történetek, vagy akár láthatatlan régiók fonódnak össze az emberi hétköznappal. Foglalkoztat a szakralitás, de éppen ennyire vonz a hétköznapiság, a fanyarság, az ironia, a humor és a görbe tükör is. Mindebben nincs kritizáló szándék, inkább csak rácsodálkozás a világ dolgaira.

Balló: A mindenség csodája

BALLÓ ANDREA FESTŐMŰVÉSZ

Szegeden született, jelenleg is Szegedhez kötődő alkotó. 1985-ben angol nyelv- és irodalom szakos diplomát szerzett a JATE Bölcsészettudományi Karán, 2002-ben mentálhigiénés másoddiplomát a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán. Művészeti tanulmányait a Szegedi Szépművészeti Céh Szabadiskolájában kezdte, majd a Szegedi Tudományegyetem pedagógusképző karán végzett festő szakon. Mesterei voltak többek közt Novák András, Pataki Ferenc és Aranyai Sándor. Rendszeresen dolgozik hazai és külföldi művésztelepeken. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Kapos Art Képző- és Iparművészeti Egyesületnek és a Barabás Miklós Céhnek.

Festézetemben a szavakkal elmondhatatlant, az élményekből lerakódott belső világot próbálom megragadni, így a látványszerű ábrázolás után az absztrakt kifejezést választottam, utat engedve a befogadó számára a szabad asszociációnak is.

Könyv: After crying II.

KÖNYV KATA FESTŐMŰVÉSZ, TANÁR

Pincehelyen született 1984-ben, jelenleg Siófokon él és alkot, valamint a Tóparti Gimnázium és Művészeti Szakközépiskolában rajz, művészettörténet szaktanár. Művészeti tevékenysége mellett művészeti projektek szakmai szervezője. A Magyar Képzőművészeti Egyetemen szerzett diplomát. Mesterei: Gaál József, Károlyi Zsigmond, König Frigyes. 2007-ben az Erasmus program keretében Spanyolországban tanul, majd doktori iskolát végez a Pécsi Tudományegyetem művészeti karán. Rendszeresen szerepel hazai és nemzetközi kiállításokon. Számos ösztöndíjban és alkotói támogatásban részesült. 2013-ban Barcsay-díjat kapott. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Művésztkönyvalkotók Társaságának és a Magyar Festők Társaságának.

Szemléletemre alapvetően a gondolati többrétégeőség, az intellektualitás és az ösztönös gesztusok jellemzők. Egész lényemmel fogékony vagyok a groteszkre, művészi szemléletemet pedig, a Supka Magdolna művészettörténész által „drámai grotesznek” aposztrofált festészeti jelenség fonja át. Képeimben olyan egyen-

súlyi állapot létrehozására törekszem, ahol a néző figyelmének és érdeklődésének felkeltése mellett szerepet kap egy olyan elidegenítő gesztus is, mely elbizonytalanítja a befogadót, épp annyira, hogy kimozdítsa őt a megszokott szemlélődő metódusából. Azt gondolom, hogy napjaink vizuálisan túlstimulált világában szükség van erre a kimozdításra, így nyerhet aktív figyelmet a vizuális jel, hogy aztán hasson és dolgozhasson.

Kemp: Teraszon

KEMP ZSUZSA FESTŐMŰVÉSZ, KERAMIKUS

Ipolydamásdon született 1951-ben, jelenleg Salgótarjánban él és alkot. Az ELTE magyar-orosz szakán szerzett diplomát. Később fazekas mesterséget tanult, és mint keramikus dolgozott húsz évig. Egyéni stílusának kialakításában nagy szerepet játszott Kun Éva keramikus művésszel és a Parázs Csoporttal való kapcsolata. A kerámia mellett festéssel foglalkozik, rendszeresen szerepel országos csoportos kiállításokon. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Magyar Festők Társaságának.

Az agyaggal való munka nagy fegyelemre tanított. A festészetben elsősorban pasztellel dolgozom. Szeretem a lágyágát, hogy nem fénylik, az intuáció és a fegyelem határait feszegetve egyensúlyozgatók képeimen.

Kron: Lakitelek

KRON ZSUZSANNA FESTŐMŰVÉSZ

1951-ben született Ungváron, jelenleg Budapesten él. A tanári diploma megszerzése után a Bakonyi Mihály Festő Stúdióban folytatott művészeti tanulmányokat, majd a Magyar Képzőművészeti Egyetem liturgia-restaurálás-műtárgy szakon szerzett oklevelet. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének, a Magyar Vízfestők Társaságának, a Székely Bertalan Társaságnak és a Belvárosi Művészek Társaságának. Szakmai elismerés: Tatársztán Művelődésügyi Minisztériumának elismerő oklevele.

A műterem csendje, az alkotási folyamatban tulajdonképpen következménye annak a pillanatnak, amikor elvárásról valami, akár egy érzés, egy benyomás, de leggyakrabban a táj sokfélesége, mely ezután szinte fogva tart, már-már kötelességszerűen munkára ösztönöz. Ebben a folyamatban az ember óhatatlanul belekerül egy sodrásba, amely hol küzdelmes, hol oktanulul szárnyaló, de mindenképpen felszabadító és újabb megoldásokra csábító. Magányos, csendes órák ezek, időben nem is mérhetőek, valami más dimenzió, ahol láthatatlan kezek igazságra segítenek.

Mártonfi: Teliholdas éj

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

FESTŐMŰVÉSZ, ÍRÓ

Kunszentmártonban született 1958-ban. Jelenleg Kecskeméten él és alkot. Az egri tanárképző főiskolán, később a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett diplomát. Festői pályája az 1990-es évek elején indult. Több éven át együtt dolgozott Bozsó János Munkácsy Mihály-díjas festőművésszel. Rendszeresen szerepel önálló és csoportos tárlatokon. A Magyar Újságírók Közössége galériájának vezetője, a Magyar Műzsa kulturális folyóirat képzőművészeti szerkesztője. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének. Három könyve jelent meg: A mi titkaink, Egy festő barangolásai és Rózsák a hóban.

Nem egy kép születése, hanem a folyamat az izgalmas: az élménygyűjtés, majd a megfogalmazás. De mégis, mit akarsz? Mi sarkall folyton folyvást munkára, ha nem maga a teljesítmény? Netán rögeszmésen keresek valamit, magam sem tudom mit, de a kutatás izgalma hajt az úton, ki tudja, mi felé? Minden nap azt remélem, most találom meg a kaput, amelyen átlépve megkelek a jó irányt. De odaérve egy újabb nyílás meg előttem, s már érzem, végtelen az út, nincs megállás, és a nyugtalanság korbácsol előre.

Mayer: Tekintet

MAYER BERTA FESTŐMŰVÉSZ

Budapesten született 1944-ben, jelenleg is itt él és alkot. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán diplomázott. 1998-tól 2011-ig a Magyar Képzőművészeti Egyetem gyakorlóiskolájának, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolának festő művésztanára. Egyéni kiállításai mellett rendszeresen szerepel hazai és külföldi csoportos tárlatokon. 2001-ben Munkácsy Mihály-díjat kap, majd számos elismerés mellett 2011-ben a Magyar Római Akadémia képzőművész ösztöndíját, 2013-ban pedig Bécs város ösztöndíját nyeri el.

Festői munkásságom irányát és karakterét meghatározó műfajok: tűzzománc, akvarell, grafika és a tága értelemmel, tradicionális és új eszközöket egyaránt felhasználó táblakép festészet. Munkáimban a figurális, az élő formák, a természet és a mesterséges világ kontrasztjával foglalkozom. A természeti élmény látványa töredékesen,

de meghatározóan épül be kompozícióimba, új jelentést adva nekik. Motívumaim között az emberi arc térkép, az arcnak a testtől való leválása, önállósodása, a táj és az arc felbontása, a kontextusból való kiemelés és új elrendezés, jelek keverése, személyes és talált gesztusok együttese szerepel. Képeimen egyszerre van jelen személyesség és személytelen tárgylagosság, fűga szerű forma és montázs.

Mészáros: Kétféle óhaj

MÉSZÁROS BORI

FESTŐMŰVÉSZ, TANÁR

Diplomáját a Magyar Képzőművészeti Egyetemen szerezte 2007-ben. Hagyományos képkalkáló technikák és a digitális festészet művelője. A Budapesti Osztály Gimnázium vizuális nevelőtanára, művészi rajz és művészettörténet tanár. Az Álomtündér és Az Árnyas tó titka című mesekönyvek írója és illusztrátora. Férjével Vágó Ádám tervező grafikusművésszel együtt társasjátékok tervezője és kiadója. Budapesten él, két kislány édesanyja.

Weöres Sándor: Kétféle óhaj

„Gyere velem repülni”

– szól a darázs a virágnak.

„Tapadj az ágra mellém”

– szól a virág a darázsnak.

Mészáros: Ég táj

MÉSZÁROS GÉZA FESTŐMŰVÉSZ,
FALIKÁRPIT-TERVEZŐ; ÁBRÁZOLÁSKUTATÓ

Budapesten született 1943-ban, jelenleg is itt él és alkot. Mednyánszky László- és Munkácsy Mihály-díjas. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1969-ben diplomázott. Mestere Bernáth Aurél volt, aki mellett dolgozva hét éven át, 1974-ig szekko- és freskófestést tanult. 1977-ben a Műcsarnok figurális képeit mutatta be. A brüsszeli Académie Royale des Beaux-Arts, a Magyar Honvédség és a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasa. 1981 óta a papírgyártás alapanyagaival dolgozik. A Budafoki Papírgyár, majd a Dunapack Csepeli Papírgyára, ahol rostreliefjeit, aranyozott cellulózlapjait mintázza, festi. Két önálló kötete jelent meg Vidéki bolygó és Az egyetlen dimenzió címmel.

A művészet számára csak az egyszeri, megismételhetetlen dolgok folyamatos átváltozása létezik. A művészet nem enged annak a présnek, amit „társadalmi fejlődésnek” szokás nevezni. Se korát nem előzheti meg, sem késésben nem lehet, ezért nincsenek meghaladott, meghaladható állapotai. „Mindössze” arról van szó, hogy amíg a tudomány felfedezésként azt szentesíti, ami megismételhető, a művészet azt őrzi meg, ami megismételhetetlen. A tudományos felismeréseket elszenvedti a valóság. Cáfolatlót cáfolatig. A művészet nem ismer cáfolatokat.

Opánszki: Éjjeli terasz II.

OPÁNSZKI TAMÁS FESTŐMŰVÉSZ

Budapesten született 1980-ban, ma Zuglóban él. A Magyar Képzőművészeti Egyetemen végzett festő- és tanár szakon, mestere volt Károlyi Zsigmond festőművész. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Festők Társaságának és a Magyar Vízfestők Társaságának.

Meggyőződésem, hogy festés közben teret kell nyitni minden szellemi energiának, melyet mozgás közben észreveszünk. Lehetünk a zugló műteremben, vagy egy napsütötte délután, a gőzölgő feketével egy budapesti kávézóban. Ízig-vérig budapesti vagyok! Ez a mi városunk. Nem is tudnék máshol élni. Engem festőként a látvány dinamikus átalakítása foglalkoztat, melyet elmosódott gesztusokon keresztül mutatok be festményeimen. A kávéház nekem azt jelenti: a szellemi diskurzus, párbeszéd, barátságok születésének helyszíne. Találkoznak színek, formák, versek és hangok. A kávé színe és hangulata egybeforr a tangóharmonikával. Fiatal művészek ültek régen és ülnek ma is az asztaloknál, sorsközösségben a budapesti kávézóban.

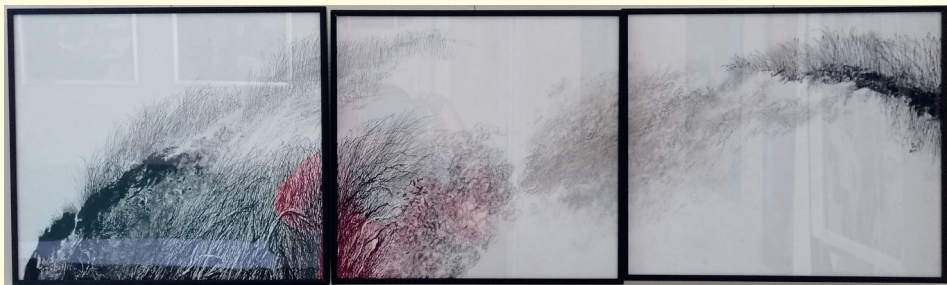

Rádóczy: Új vizeken járok

RÁDÓCZY GYARMATHY GÁBOR FESTŐMŰVÉSZ

Budapesten született 1943-ban, apja Gyarmathy Tihamér festőművész. Lengyelországban, a poznai Képzőművészeti Főiskola festő- és grafika szakán folytatta tanulmányait. 1980 óta a Pármai Művészeti Akadémia tagja. Számos külföldi- és hazai pályázat díjnyertese, köztük – két ízben is – az Itália 2000 nemzetközi pályázat ezüstérmese, 1980-ban pedig Honoris Causa kitüntetést kapott Olaszországban. Tagja az Altamira Egyesületnek, maga is szervez alkotótáborokat. Rendszeresen szerepel hazai és külföldi kiállításokon.

Kérdezik sokszor, milyen stílusúak a műveim? Mindig azt felelem: eklektikus. Budapest építészete is eklektikus, nem egy stílusban épült fel. De engem nem is érdekelnek a stílusok. Nekem ez tetszik, ez az én világom. Nem hagyom, hogy valamiféle gátlások visszatartsanak, beleteszem a képbe, ha kell, az impresszionista tájat is. A nonfigurációt is szeretem, ha a kompozíció nonfiguratív, akkor lesz jó a kép ritmusa, akkor van ereje. A festészetben én a saját világomat élem, romantika, szerelem, gyűlölet, tudatalatti érzések, fogalmak vannak a képeimben, ezt a világot másként nem tudom kifejezni.

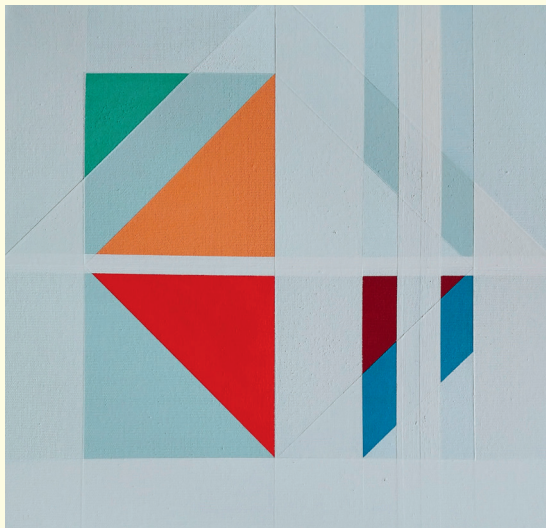

Sulyok: Égi-földi lélegzet

SULYOK GABRIELLA GRAFIKUS, OPERATŐR

Sopronban született 1939-ben. A hatvanas évek elején a Képzőművészeti Főiskola festőszakára járt, majd a Színművészeti Főiskola rendező - operatőr szakos hallgatója lett. A tanulmányok befejezése után öt évig Bagdadban élt és az Iraki Régészeti Múzeumban dolgozott: kosztümtörténeti könyveket rajzolt, melyek sumer-, babiloni-akkád- és asszír -viseleteket örökítettek meg. 1970 óta újra Magyarországon él. Rézkarcokat és egyedi rajzokat alkot. 1997 óta videó filmeket készít művészekről és műtárgyaikról. Számos országos kiállításon kapott szakmai díjak mellett 2004-ben Munkácsy-díjjal ismerték el munkásságát.

Szülvárosom Sopron, valamint Budapest és Bagdad évtizedei után 1970-ben találtam meg a rajzolásban kifejezésem szinte lehetőségeit. A teremtor erők kíváncsi szolgálója szeretnék lenni, a dolgok igaz természetének részese. Minden remekmű - a művészet egyetemes történetében - olyan, mint egy természeti képződmény: mélységes, gondolatgazdag, megrázó és rendíthetetlen.

Székely Móri: Játék

SZÉKELY MÓRI MÁRTA FESTŐMŰVÉSZ

Budapesten született 1954-ben, jelenleg Budapesten él és alkot. Rendszeres résztvevője országos tárlatoknak és kiállításoknak. Tagja a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Festők Társaságának. A Piano Art Café Kamara Galéria kiállításait szervezi, a Magyar Festészet Napja rendezvénysorozatban mint projektfelelős vesz részt.

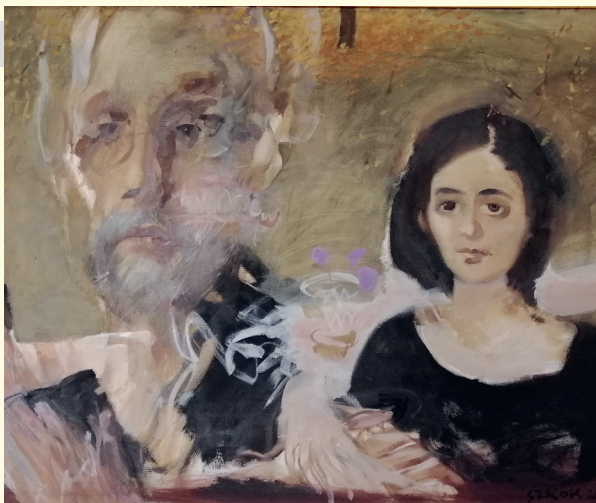
Geometrikus képeket festek. Ezen belül a színek reflexióit és a rétegek transzparencia-hatását vizsgálom. Éteri hangzásokra, finom színhangzatokra törekedve közelítem meg az adott témát. Egyszerű geometriai elemekből építkezem, minimálisra redukálva a formavilágot, felszabadítva ezzel a nézőben a szabad asszociációs képességet. A geometrikus formáimat tiszta vonalrendszer tagolják. Kompozícióimat ez a vizuális hatás jellemzi.

Szok: Nagy Péter és neje

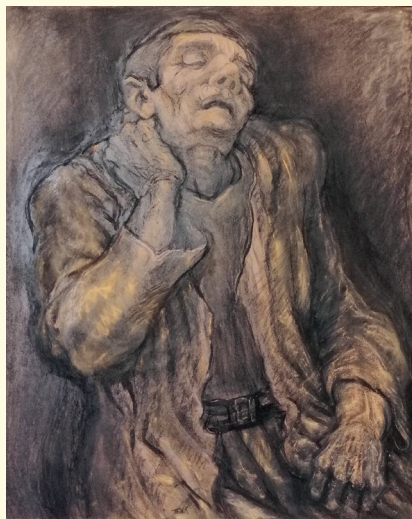
SZKOK IVÁN

SZOBRÁSZ, FESTŐMŰVÉSZ

Szombathelyen született 1944-ben, jelenleg Budapesten él és alkot. Tanulmányait a művészeti gimnáziumban kezdte, ahol Sebestény Ferenc volt a mestere. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán szerzett diplomát, mestere Kádár György volt, a mintázást Somogyi Józseftől tanulta. 1971-ben Derkovits-ösztöndíjas. 1974-ben Budapesten, a Múcsarnokban rendezett önálló kiállítása nagy sikert aratott, itt mutatta be festett szobrait, mintázott festményeit, színes dombor- és homorműveit. 1999-ben a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége elnöke. Szok Iván neve összeforrott az országos tárlatokért folytatott küzdelemmel. Több művészeti társaság tagja. Számos szakmai elismerés mellett 2013-ban Koller-díjat, 2017-ben Miniszteri Nagydíjat kap, 2018-ban a Magyar Újságírók Közössége II. Tavaszai Tárlatának Ezüst Diplomáját nyeri el.

Minden reggel, amikor kinyitom a szemem, világos van és látok, megszületik bennem a néző. A néző a fontos, aztán a művész. A nézőnek kell tehetségesnek lennie.

Tenk: Tanulmány

TENK LÁSZLÓ FESTŐMŰVÉSZ

Nagybányán született 1943-ban, 1977-től Budapesten, Csillaghegyen él és alkot. A Képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurél volt a mestere. Alapítója a T- Art Alapítványnak. Nyaranta szervezője Viszákon a Kultúrpatja képzőművészeti rendezvényeinek. 2001-ben Munkácsy Mihály-díjat, 2007-ben Óbuda kultúrájáért-díjat, 2018-ban Szolnok város Életmű díját kapta. 2015-ben Óbuda Díszpolgára lett. Évente 2-3 önálló kiállítással jelentkezik, emellett számtalan hazai és külföldi csoportos tárlat résztvevője. Fontosabb önálló kiállításai: Kogart Galéria Budapest (2010), Duna TV Galériája Budapest (2011), Kölcsey Központ, Debrecen (2013), Szolnoki Galéria (2014), Köröendi Galéria, Budapest (2015), Józsefvárosi Galéria, Budapest (2017), Esernyős Galéria, Budapest (2018).

A festészetet az önismeret és a világ megismerése eszközeként tekintem. A világ csúf épület. Kusza eszmék csapnak össze, félelmetes perspektívák nyílnak. A közöny, a törtetés – hasznos tulajdonságok, a szenvtelenség - objektivitás, a handabanda – egészséges indulat, a kiagyaltság – szerkezet, a szirup – mély érzelem. Pusztul a természet, redukálódnak a kapcsolatok, odvakban, pótszereken élünk, nem ismerjük meg egymást. Gyerekek nőnek fel szülők nélkül, szülők öregszenek öröm nélkül, öregek halnak meg részvét nélkül. Ebből a világból veszem a követ, hogy újraépítve jobb legyen. Köveim: arcok, virágok, mozdulatok, tárgyak, utcák, hangulatok, csak a kötőanyaga más, a szeretet.

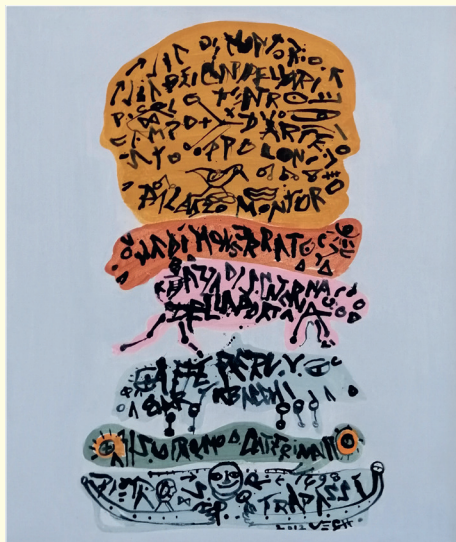
Török: Hálózat

TÖRÖK GÁBOR TERVEZŐGRAFIKUS, KÉPZŐMŰVÉSZ

Békéscsabán született 1960-ban. A Magyar Képzőművészeti Főiskola tervezőgrafikus szakán végzett, ugyanitt posztgraduális képzésen vett részt. Mesterei voltak Zelenák Crescencia, Molnár Kálmán és Felsmann Tamás. Később a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskolán média-grafika szakon szerzett másoddiplómát. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének. 2002-től a Magyar Festészet Napja Alapítvány szervező munkatársa, 2016-tól az alapítvány titkára. Animációs és videós alkotói munkásságát 1996–2010 között a Duna Televízió arculatért felelős tervezőgrafikusaként végezte. Feladatai közé tartozott a csatorna műsorainak grafikai megjeleltetése, arculatának kialakítása, illusztrálása. Fő kutatási területe az időmérő felületek, óraszámplapok analógiája révén attraktív, újszerű látványok, műtárgyak kialakítása festett képek és plasztikus reliefek formájában.

A szálakkal telesztöltött keret a kusza, ám mindent átszövő emberi kapcsolatokat ábrázol. A pauszpapír kis kapcsolati szigeteket jelöl, kiválóan mutatva a félig fedett, mégis zárt állapotokat. Az idő, amely mindent átszö, akár láthatóan, akár a felszín alatt, de múlik. A vonalak néhol megerősítést kaptak a pszeudo óraszámplap motívum mivoltára. Érdekes kuszaságukban felfedezhetők és értelmezhetők a római számjelek. Középen a tenyér jelentése: itt állj meg, netovább, mert ez már privát szféra.

Végh: Evolúció

VÉGH ANDRÁS FESTŐMŰVÉSZ

1940-ben született Tolnában. Művészeti tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban kezdte, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskolán szerzett diplomát. Mesterei: Krmetty János és Bernáth Aurél. 1987-től 2004-ig a budapesti Képzőművészeti Szakközépiskola festő tanára. A többi közt elnyerte a Derkovits ösztöndíjat, Salzburg város, majd a Római Magyar Akadémia ösztöndíját. 1994-ben Munkácsy-díjjal, 2000-ben Mednyánszky-díjjal, 2015-ben Életműdíjjal, 2017-ben Tolna városért díjjal ismerték el munkásságát. 2018-ban a Magyar Újságírók Közössége Tavasz Tárlatán Arany Diplomával jutalmazták.

Érzelmi erő köveiből építkeznek képeim, egymáshoz illesztett fénycseppek ezek, amik végül is alkotják a kép "meséjét." Munkáim olyan változásokon mennek át, mint ahogy a légtérben a felhők, lassú-gyors mozgásukkal fény formájában rendeződnek,

illékony, hol figuratív sugallatú, hol elvont absztrakciókban. A festés állandó építkezés és rombolás útján halad akaratom és reményeim szerint a befejezésig, előre vivő mozgásban. Virágozni szép, de megérni más: több. Olyan világban ébredünk nap mint nap, amit nem ismerünk. Minden vászon az első nap hajnala, és a bátorító fény szavaival kezdetét veszi az ismeretlen festői kaland. A művészet mindig a bizonytalanság területein fog élni, hogy irányt ne tévesztünk, fontosak a bizonyosság, a rend, a szabadság útjelző táblái.

Vincze: Szlovénia

VINCZE ANGÉLA

FESTŐMŰVÉSZ, TANÁR

Rajz-földrajz szakos tanári diploma megszerzése után hivatásos festő lett, majd a Magyar Iparművészeti Egyetem vizuális környezetkultúra textil szakán végzett. Harminc éve tanít a ferencvárosi József Attila Alapfokú Művészeti Iskolában és a Mester Galéria és Közösségi Tér (volt Pincegaléria) művészeti vezetője. A többi közt tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének, és 2002 óta szervezője, valamint kurátora a Magyar Festészet Napjának. 2017-től a Magyar Festészet Napja Alapítvány képviselője.

Megtaláltam a fontos válaszokat az életemben felbukkanó kérdésekre. A látás és megértés öröme a természet legnagyobb ajándéka. Mindenki tudatosan vagy anélkül egy spirituális úton jár. Engem is az az örök kérdés foglalkoztat, hogy mi, véges emberi lények érzéseinkkel, gondolatainkkal, vágyainkkal és álmainkkal miképpen tudunk a végtelen világ részévé válni, s e világban boldogulásunkat megtalálni. Évekkel ezelőtt a Budapesti Tavasz Fesztivál alkalmából a Csók István Galéria rendezte meg a Vendégünk Európa című kiállítást, amelyre előzetes felkérések alapján, az addig csatlakozott 27 országot 27 festőművész festői reflexióival megjelenített. Szlovéniát választottam, mert az egyik kedvelt európai országom, amely egy gyöngyszem a pici 47 km-es tengerpartjával, az izgalmas cseppkőbarlangjaival, a Júlia Alpokkal, a rejtélyes párdúc legendájával, a misztikus bledi tavi templom történetével és még sorolhatnám a természeti és kulturális kincseit.

Vincze: Határok I.

VINCZE PETRONELLA
IPARMŰVÉSZ

A Magyar Képzőművészeti Egyetem bőr-papír restaurátor szakán végzett. A Magyar Festészet Napja rendezvénysorozat egyik szervezője, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár galériájának vezetője.

Alkotásaim a kezem ügyébe kerülő anyagokkal készülnek, különféle technikával szeretek kísérletezni. Munkáim általában kölcsönhatás, egy gondolat vagy egy érzés és az anyag inspiráló egymásra hatásának eredményei, a témaválasztás adja meg az anyagválasztást vagy az anyag választja meg a témát. A fa általánosan kedvelt tematika, nálam is különböző formában vissza-vissza tér, ha akarom, ha nem: különböző anyagokból, különböző technikákkal, különböző megjelenítésben, megközelítésben dolgoztam már fel. A tavaszi tárlatra egy akvarell technikával készült képet, a Határok sorozat első darabját választottam. A falu határában, a domboldalról letekintve a végtelennek tűnő kora tavaszi föld egy darabját festettem meg. Az előtérben nem az egész fát, hanem a fának egy részét egyedi képkívágásban, csak az ég felé nyúló, határokat feszegető csupasz ágakat ragadtam ki. A fekete keret és a széles fekete paszpartu a kép részét képezi, szigorú keretbe foglalja a munkámat.

Zöld: Ady és Léda

ZÖLD ANIKÓ FESTŐMŰVÉSZ

Budapesten született 1942-ben, jelenleg is Budapesten él és alkot. A Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán végzett 1966-ban. Mesterei voltak Kmetty János, Barcsay Jenő és Fónyi Géza. A Főiskola elvégzése után a Fialat Képzőművészek Stúdiójának és a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének lett tagja. Később több képzőművészeti társasághoz csatlakozott, a többi között a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségéhez, a Magyar Vízfestők Társaságához, valamint alapító tagja a Belvárosi Művészek Társaságának és a Magyar Festők Társaságának. A hatvanas évek közepétől rendszeresen szerepel hazai és nemzetközi kiállításokon, számos önálló tárlata volt Magyarországon és külföldön. A több szakmai elismerés mellett 2010-ben elnyerte a Siklósi Szalon kiállításán a Duna Tévé díját, 2014-ben a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntést kapta festészeti munkásságáért.

2004-től a mai napig a Magyar Festészet Napja Alapítvány keretében a Mini képek című kiállítás kurátora vagyok. Évenként szervezem különböző helyszíneken, száz művész kisképeinek bemutatását. Ezek a kiállítások látvány- és gondolatgazdagok, tudósítanak nemcsak kreativitásról, de tehetségről, leleményességről, alkalmazókészségről, és arról is, hogy a művészi érték egyben jelzi a művész értékét is, aki ebben a kis méretben is a világ teljességét kívánja megközelíteni.